

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

J. Krishnamurti

ΕΤΟΣ 31οv

ΤΕΥΧΟΣ 171

ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1986

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ» Χαρ. Τρικούπη 6
α' όροφος, Κωδ. 106 79 Τηλέφ. 3620-702

H.P. Blavatsky	Ἡ φωνή τῆς σιγῆς — Τὰ πρῶτα βήματα στὸν Ἀποκρυφισμὸ 2	
Besant - Leadbeater	Ἡ Ἀτραπὸς τοῦ Ἀποκρυφισμοῦ	
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	
»	Αἱ βαθύτεραι ὕψεις τῆς Ζωῆς	
Irving S. Cooper	Ἡ Μετενσάρκωσις	
An. Besant	Ὁ Ἑσωτερικὸς Χριστιανισμὸς	50
Vivekananda	Κάρμα — Γιόγκα	15
Βενετοῦ - Ἰλαρίωνος	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	150
Krishnamurti	Βλέπε στὴν γ' σελίδα τοῦ ἐξωφύλλου	
Ἀντ. Ἀδριανοπούλου	Ἀρχαῖοι Ἕλληνες φιλόσοφοι	500
»	Οἱ Νόμοι τῆς Ζωῆς	200
Ἰω. Βασιλῆ	Τὸ Σημειωματᾶριο ἐνὸς Μύστου	400
»	Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου	150
K. Μελισσαροπούλου	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς	ἄδ. 150, δεμ. 250
»	Μελετήματα	ἄδ. 400, δεμ. 600
»	Εἰσαγωγή στὴ Θεοσοφία	ἄδ. 500
»	ΜΗΤΙΣ (Τὸ βιβλίον τῆς σοφίας)	δεμ. 600
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας Α'	δεμ. 400
»	Τὰ βήματα τῆς Φιλοσοφίας Β'	200
»	Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὸν Κρισηναμοῦρτι	300
»	Ὁ Κρισηναμοῦρτι γιὰ τὸν Διαλογισμὸ	150
»	Ὁ Ἰησοῦς	200
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	100
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	50
»	Πέντε Τεκτονικαὶ Ὁμιλίες εἰς Α'	100
»	Μεγάλαις πράξεις στὴν Ἱστορία τῶν Ἑλλήνων	350
»	Ἀρχαιοελληνικά	400
Περιοδικὸν «ΙΛΙΣΟΣ»	Τόμοι χαρτόδετοι 1965,71,73,74,76 ἑκαστος	200
»	» 1972,75,77,78,79	» 300
»	» 1980,81,82,83,84	» 400
»	» 1985	» 500
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1956-58, 1959-61, 1962-65 ἑκάστη δεμένη		400
«ΙΛΙΣΟΣ» Ἐπιλογὴ 1966-1970 χαρτόδετος 400, δεμένη		500

Ἀποστέλλετε τὸ ἀντίτιμον διὰ νὰ τὰ λάβετε ταχυδρομικῶς.

Αἱ ἀποστολαὶ ἐπὶ ἀντικαταβολῇ ἐπιβαρύνονται μὲ δραχμάς 200

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 100

ΣΥΝΔΡΟΜΗ «ΙΛΙΣΟΥ» Δρχ. 600, Ἐξωτερ. \$ 10, Ἀεροπ. \$ 15

» ΦΙΛΙΚΗ προαιρετικὴ Δρχ. 1.000

TηΑ 36 20 702

Επιστ. Σχολ. Επιστήμης Πολιτ. Α. Καραγιάννης, Αποστ. Καθηγητής Παν. Πατρών/Αθηνών
Επιστ. Σχολ. ● Μηνιαίο ● Απρίλιος 1986 ● Τεύχος 171

ΜΕΤΑΣΤΑΣΗ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Άπό τά μέσα ένημερώσεως (ραδιόφωνο, τηλεόραση, έφημερίδες) πληροφορηθήκαμε γιά τό θάνατο τοῦ φιλόσοφου Κρισναμοῦρτι (17-2-86) σέ ηλικία 90 ἐτῶν στήν Καλιφόρνια, ἀπό καρκίνο.

Ἐπίσημα στοιχεῖα γιά τά προηγηθέντα τοῦ θανάτου του, δέν ἔχουμε, πλὴν τοῦ ὅτι στίς 9-2-86 θά ἔκανε τήν τελευταία ἀπό τίς δημόσιες ὁμιλίες του στή Βομβάη τῶν Ἰνδιῶν καί ἀπό ἐκεῖ θ' ἀναχωροῦσε γιά τήν Καλιφόρνια, ὅπου θά ἐμφανιζόταν στά μέσα τοῦ Ἀπριλίου γιά τό συνηθισμένο κύκλο τῶν δημοσίων ὁμιλιῶν του στό Ὅχαϊ τῆς Καλιφόρνιας.

Στό τελευταῖο τεῦχος τοῦ ἸΛΙΣΟΥ (Ἰανουαρίου - Φεβρουαρίου) εἶναι δημοσιευμένο — κατὰ συγκυρίαν — πληροφοριακόν σημείωμα γιά τόν ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ, γιά περισσότερες ὁμως πληροφορίες, ἐπιφυλασσόμεθα νά ἐνημερώσουμε τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ἸΛΙΣΟΥ εὐθύς ὡς λάβουμε τό περιοδικό πού ἐκδίδει τό KRISHNAMURTI FOUNDATION.

ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Ὁ Ἰνδός Διδάσκαλος

(Ἀπό τό βιβλίό τοῦ Σταύρου Βασαρδάνη «Σκίτσα Μεγάλων»)

Μνήμη μιᾶς Μεγάλης Μορφῆς

Χωρίς ἀγάπη ἡ ἀπόκτηση γνώσεων αὐξάνει τή σύγχυση καί ὀδηγεῖ στήν καταστροφή...» λέει ὁ Κρισναμοῦρτι. Αὐτός ὁ Κρισναμοῦρτι γεννήθηκε στίς 11 Μαΐου τοῦ 1896 στό Μαντανάλα, ἓνα χωριό κοντά στήν πόλη Μαντράς, τῶν Ἰνδιῶν. Ἡ οἰκογένειά του ἀνήκει στήν τάξη τῶν Βραχμάνων, δηλαδή τῶν Ἱερέων. Τό οἰκογενειακό ὄνομα εἶναι Τζίντου, καί τό «μικρό» του ὄνομα Κρισναμοῦρτι.

Εἶναι τό ὄγδοο παιδί στήν οἰκογένεια Τζίντου, καί ἡ συνήθεια εἶναι τό ὄγδοο παιδί στίς οἰκογένειες τῶν Βραχμάνων νά παίρνει

τό όνομα του Κρισνά, πού στην Ίνδική θρησκεία σημαίνει την ένσάρκωση του Βούδα στή γή. Ο Κρισναμούρτι σπούδασε στην Άγγλία καί τό 1914-18 υπηρέτησε στόν πρώτο παγκόσμιο πόλεμο στην Ύγειονομική Ύπηρεσία. Όταν ήτανε παιδί 12 χρονών, συναντήθηκε μέ την «Μυστική» (Μυημένη) Άνυ Μπέζαντ, πού ήτανε Πρόεδρος της Παγκόσμιας Θεοσοφικής Έταιρίας. Η μυημένη αυτή Ίερεία των Σύγχρονων Μυστηρίων, διέγινωσσε μέ την ένορατική της δύναμη πώς αυτός ό Κρισναμούρτι ήτανε μία ένσάρκωση κάποιας προνομιάς πνευματικής όντότητας άλλων διαστάσεων, επάνω στην ύλική γή. Άνέλαβε την έπιμέλεια της άνατροφής καί της μόρφωσής του.

Ο Κρισναμούρτι δέν έφαγε ποτέ κρέας. Δέν δοκίμασε ποτέ καπνό. Δέν ήπια ποτέ οίνοπνευματώδη. Ζει απλή ζωή καί βρίσκειται σέ άπόλυτη άρμονία μέ τή φύση, μέ τόν παγκόσμιο ρυθμό. Γι αυτό αισθάνεται έντός του νά κυκλοφορούν οι άπόλυτες φυσικές αλήθειες, πέρα από φιλοσοφικές, πολιτικές ή θρησκευτικές «γραμμές». Η «φιλοσοφία» του είναι ό,τι, όλες οι φιλοσοφίες καί όλες οι ιδεολογίες είναι «ύποκειμενικές», δηλαδή... λανθασμένες! Αισθάνεται ό,τι μόνο μέ την άπόλυτη έλευθερία, την άποδεσμευμένη από τό «έγώ» (τό ύποκείμενο), μπορεί ό άνθρωπος νά πλησιάσει την αλήθεια... Τό 1926 θα πει σέ μία όμιλία του στό Όμμεν της Όλλανδίας:

Δέν θέλω νά ὑπακούω σέ κανέναν, ὁποιοσδήποτε κι ἂν εἶναι, ὅταν αἰσθάνομαι ὅτι δέν ἔχει δίκαιο. Δέν θέλω νά κρύβομαι πίσω ἀπό τό παραπέτασμα πού σκεπάζει τήν ἀλήθεια. Δέν θέλω νά ἔχω πίστεις, στίς ὁποῖες, δέν μπορῶ νά δώσω τήν ψυχή μου καί τήν καρδιά μου καί ὁλόκληρη τήν ὑπαρξή μου... Ἄν θέλετε νά φτάσετε στό τέρμα, ἂν θέλετε νά ἔχετε μαζί σας τήν ἀλήθεια δέν πρέπει νά σταματᾶτε γιά νά προσκυνήσετε μικρές ἀλήθειες. Πρέπει νά κρατᾶτε, τά μάτια σας ἀνοιχτά καί καθαρές τίς καρδιές σας, ἐλεύθερες ἀπό κάθε προκατάληψη, ἀπό κάθε ἰδεολογία δοσμένη σέ «γραμμή» καί ἔτσι νά εἴστε ἱκανοί νά ἐντάξετε τόν ἑαυτό σας μέσα στόν Παγκόσμιο ρυθμό...

Τό 1909 ὁ Κρισναμουρτι ἔγραψε ἕνα μικρό βιβλίο. Αὐτό τό βιβλίο ἦτανε τό περίφημο «Στά πόδια τοῦ Διδασκάλου». Εἶχε παγκόσμια ἀπήχηση καί σημείωσε ἐπανειλημμένες ἐκδόσεις. Στά Ἑλληνικά ἐκδόθηκε τρεῖς φορές. Ἦτανε μιά εἰσαγωγή στή Μύηση τῆς Θεοσοφίας. Ἦτανε οἱ Ἀρχές, ὁ Ζῶν Λόγος, πού τοῦ μετάδωσε ὁ πνευματικός του Διδάσκαλος, σχετικά μέ τίς ἀρετές πού πρέπει νά ἀποκτήσει ὁ Ἄνθρωπος γιά νά πλησιάσει τήν Ἀλήθεια, νά λυτρωθεῖ ἀπό τό Κακό.

Ὑστερα ἔγραψε ἕνα Ποίημα, τήν «Ἀτραπό». Ἡ μυημένη (Μυστική) Ἄνυ Μπέζαντ εἶχε ἰδρύσει στίς 11 Ἰανουαρίου τοῦ 1911 μιά Ὁργάνωση πού τήν ὀνόμασε «Τό Τάγμα τοῦ Ἀστέρος ἐν τῇ Ἀνατολῇ». Σκοπός ἦτανε νά προετοιμάσει τά πνεύματα γιά τή διδασκαλία τοῦ Κρισναμουρτι. Ἡ Ἄνυ Μπέζαντ πίστευε πώς ὁ Κρισναμουρτι ἦτανε ὁ «Παγκόσμιος Ἀναμορφωτής». Ὅταν ὁ Κρισναμουρτι ἄρχισε τό 1926 τίς ὁμιλίες του ἀπό τήν Ὀλλανδία, ἡ Μπέζαντ δήλωσε ὅτι ὁ «Ἀστήρ ἀνέτειλε». Αὐτό ἐσήμαινε ὅτι ὁ νεαρός Ἰνδός ἄρχισε τό πνευματικό ἔργο του σάν Παγκόσμιος Ἀναμορφωτής. Πραγματοποίησε δηλαδή τήν ἀπολύτρωσή του, τήν ἀπελευθέρωσή του ἀπό κάθε ἐπιρροή καί γινότανε αὐτόφωτος. Δηλαδή «Ἀστήρ».

Ὑστερα ἀπό δύο χρόνια, τό 1929, ὁ Κρισναμουρτι θέλοντας νά ἀποδεσμευτεῖ τελείως ἀπό τίς διάφορες πνευματικές Ὁργανώσεις, Ἐταιρίες, Τάγματα καί λοιπά, πού τά θεωροῦσε ἐμπόδιο στό ἔργο του, διέλυσε τό «Τάγμα τοῦ Ἀστέρος», πού ἦτανε Ἀρχηγός, ἀπεχώρησε ἀπό τή Θεοσοφική Ἐταιρία καί ἀπό ὅλες τίς ἄλλες Ὁργανώσεις, πού τόν ἀποκαλοῦσαν «Παγκόσμιο Ἀναμορφωτή», καί ἄρχισε νά κάνει ὁμιλίες στόν κόσμο, ἀντλώντας τίς ἀλήθειες του ἀπ' τόν ἑαυτό του. Ἐγινε δηλαδή αὐτοδίδακτος καί ἐμπνέεται ἀπό τό... «Δαιμόνιό του», ὅς ποῦμε, καθὼς ἐμπνεότανε ὁ Σωκράτης. Ἔτσι οἱ ιδέες του εἶναι κρυστάλλινες, ὁλοκάθαρες, ἀγνές, χω-

ρίς «γραμμή», χωρίς σκοπιμότητες, χωρίς επένδυση ψεύδους. Εΐναι ὁ «Ζῶν Λόγος» τῆς Ἀλήθειας.

Ἡ πηγή τῶν ἰδεῶν του εἶναι ἡ ἴδια ἡ φύση, ὁ Παγκόσμιος Ρυθμός, ὁ Ἐπουράνιος Πατήρ, πού κρατάει σέ ἁρμονία καί κινεῖ τό ζωντανό Σύμπαν. Δέν διδάσκει ἰδέες ἢ Ἰδεολογίες. Διδάσκει τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο μπορεῖ νά ἐπικοινωνήσῃ ὁ ἄνθρωπος μέ τίς ὑπάρχουσες ἰδέες, πού εἶναι καί ἡ πραγματική ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ καί πού ὑπάρχουν «δυνάμει» στό Σύμπαν*.

Δηλαδή, δέν ἐπιχειρεῖ νά μᾶς μάθει τί νά σκεπτόμαστε, ἀλλά ΠΩΣ νά σκεπτόμαστε. Ἐχει ἐπισημάνει, αὐτός ὁ Κρισναμουρτι, τό βασικό λάθος τῆς ἐποχῆς μας. Μιᾶς ἐποχῆς πλημμυρισμένης ἀπό «Ἐπιστήμονες», δηλαδή ἀπό ἀνθρώπους πού γνωρίζουν τί νά σκέπτονται, κάτοχους γνώσεων τρομακτικῆς τεχνολογικῆς Δύναμης. Ὅμως πού δέν διδαχτήκαμε ΠΩΣ νά σκεπτόμαστε. Καί ἐδῶ εἶναι ὁ κίνδυνος πού μπορεῖ νά ὀδηγήσῃ στήν καταστροφή». Κι ὅταν αὐτός ὁ Κρισναμουρτι μιλάει στούς ἀνθρώπους γιά τίς σκέψεις του θά πεῖ: «...Δέν θέλω νά συμφωνεῖτε μαζί μου, δέν θέλω νά μέ ἀκολουθεῖτε. Θέλω μόνο νά νοιώσετε τί λέω. Αὐτό εἶναι τό σπουδαῖο, γιατί ἡ «πίστη» δέν σᾶς ἀλλάζει, μόνο σᾶς μπερδεύει, ἀφοῦ δέν θέλετε νά ἀτενίζετε τά πράγματα ἔτσι καθῶς εἶναι. Θέλετε νά ἔχετε νέους Θεούς, ἀντί γιά τούς παλιούς, νέες θρησκείες ἀντί γιά τίς παλιές, νέες ἀξίες ἀντί γιά τίς παλιές, ὅμως ὅλα αὐτά εἶναι χωρίς ἀξία, εἶναι ἐμπόδια, εἶναι δεκανίκια. Ἀντί γιά τίς παλιές πνευματικές ἀξίες ἔχετε νέες πνευματικές ἀξίες, ἀντί γιά τίς παλιές λατρεῖες ἔχετε νέες λατρεῖες. Ἐξαρτᾶστε ὅλοι γιά τίς σκέψεις σας, ἀπό κάποιον ἄλλο, γιά τήν εὐτυχία σας, ἀπό κάποιον ἄλλο, γιά τό φωτισμό σας ἀπό κάποιον ἄλλο. Ἐγώ ὅμως σᾶς λέγω ὅτι ὅλα αὐτά εἶναι περιττά. Πρέπει νά τά ἀπορρίψετε, καί νά ἀναζητήσετε μέσα στόν ἑαυτό σας τή φώτιση, τή δόξα, τόν ἐξαγνισμό. Κανείς δέν εἶναι πρόθυμος νά τό κάνει. Ἴσως νά ὑπάρχουνε λίγοι. Ἀλλά εἶναι πάρα πολύ λίγοι αὐτοί».

Αὐτά εἶπε στίς 3 Αὐγούστου τοῦ 1929 ὁ Κρισναμουρτι στήν ὁμιλία του, στήν κατασκήνωση τοῦ Ὁρμεν στήν Ὁλλανδία. Δέν θυμίζει τό... ἐν ὑμῖν ἐστί ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν, τοῦ Χριστοῦ;

Βλέπουμε, λοιπόν, ὅτι ὁ πυρήνας τῆς διδασκαλίας τοῦ Κρισναμουρτι εἶναι ἡ τελείωση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Δηλαδή, μονάχα ὅταν μάθουμε ΠΩΣ νά σκεπτόμαστε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, τότε μπορούμε νά ἀφομοιώσουμε ἐντός μας τήν Ἀλήθεια, τήν Ἀγάπη, τήν Ὁμορφιά,

* Ἴδε βιβλίο μου «Σκέψεις» Κεφ. «Οἱ Ἰδέες».

νά τήν υλοποιήσουμε, νά τήν κάνουμε «πράξη» καί νά γίνουμε εύ-
τυχεῖς.

Ἡ Ἀλήθεια εἶναι μιά ἐσωτερική κατανόηση, μιά ἐσωτερική
πραγμάτωση, κάτι «καθαρά άτομικό» θά πεῖ σέ ἄλλη ὁμιλία του.
Καί σέ ἄλλη ὁμιλία του πάλι σέ κατασκήνωση τοῦ Ὁχάιο τῆς
Ἀμερικῆς, θά πεῖ ὁ Κρισναμουρτι: «Μπορεῖτε νά ἔχετε πολλή
γνώση, ὄγκους γνώσεων. Ἀλλά ἂν εἴστε ἀνίκανοι νά αἰσθανθεῖτε,
ἀνίκανοι νά εἴστε εὐαίσθητοι, ἀνίκανοι νά εἴστε ἐρωτευμένοι με
τῇ Ζωῇ, τότε τί ἀξία ἔχει αὐτή ἡ γνώση»; Καί ἀκόμη θά πεῖ: «Σᾶς
παρακαλῶ νά μὴν παραδέχεσθε τό κάθε τι ἐπειδὴ τό λέω ἐγώ.
Δέν μπορεῖτε νά ζήσετε μέ τό νά πιστεύετε σέ αὐθεντίες. Μπο-
ρεῖτε νά ζήσετε μόνο μέ προσωπική κατανόηση καί ἐξακρίβωση.
Εἶναι μάταιο νά ζητᾶτε νά ἀναπτυχθεῖτε μέ Δασκάλους. Γιατί κανέ-
νας Δάσκαλος δέν εἶναι δυνατό νά πάρει τῇ θέσῃ τῆς Ἀλήθειας.
Ἡ Ἀλήθεια βρίσκεται ἐντός σας, καί τῇ στιγμῇ πού τήν τοποθε-
τεῖτε ἔξω ἀπό σᾶς, ἡ ἀλήθεια χάνει τῇ δύναμή της, πού μόνο ἡ δι-
κή σας ἡ καρδιά καί τό δικό σας τό πνεῦμα μποροῦνε νά τήν δώ-
σουν. Γίνετε μαθητές τοῦ ἑαυτοῦ σας καί κανενός ἄλλου. Γιατί μό-
νο τότε εἴστε πραγματικά ἐλεύθεροι».

Αὐτά θά μᾶς πεῖ ὁ Κρισναμουρτι. Καί φαίνεται πώς ὁ μικρός
μας πλανήτης ἔχει στ' ἀλήθεια ἀνάγκη νά μάθει ΠΩΣ νά σκέφτε-
ται. Στόν τομέα τῶν γνώσεων (τῆς Ἐπιστήμης) ἔχει κάνει τεράστια
πρόοδο. Στόν τομέα ὅμως τῆς «Γνώσης» (τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ) εἶναι
σίγουρα καθυστερημένος. Αὐτό μποροῦμε νά τό ἰδοῦμε ἂν ρίξου-
με μιά ματιά γύρω μας, σέ ὅλα τά πλάτη καί τά μήκη τῆς γῆς.
(Ἀπό τήν Βόρεια Ἰρλανδία ὡς τό Νότιο Βιετνάμ ἢ τήν Ἀφρική ἢ
ὅπου ἄλλου). Ἐκεῖνο πού μᾶς χρειάζεται εἶναι ἡ «Γνώση». Ὅχι οἱ
«Γνώσεις»... Χωρίς Ἀγάπη ἡ ἀπόκτηση γνώσεων αὐξάνει τῇ σύγ-
χυση καί ὁδηγεῖ στήν καταστροφή, θά μᾶς πεῖ ὁ Σοφός Ἰνδός Δά-
σκαλος... Καί ἴσως νά ἔχει δίκαιο. Γιατί πολλοί «εὐαίσθητοι» ἀκοῦ-
νε νά ἔρχεται βαθειά μέσα ἀπό τό μέλλον μέ βοή (βοή θεσπεσία...
καθώς θά ἔλεγε ὁ Ὅμηρος) κάποιος κίνδυνος... Κι ὁ μόνος πού
μπορεῖ νά μᾶς σώσει ἀπό τόν κίνδυνο αὐτό, δέν εἶναι κάποιος
ἄλλος, παρά μονάχα ὁ ἑαυτός μας. Ἐμεῖς, βεβαίως, μεριμνοῦμε καί
τυρβάζουμε περί πολλά, ἐνῶ... «Ἐνός ἔστι χρεῖα...».

Πέθανε στίς 17.2.86 Στήν Καλιφόρνια, ἀπό Καρκίνο. Γιά πλη-
ρέστερη προσέγγιση τοῦ θέματος ἴδε βιβλίο «Ἐκλογαί ἀπό τόν
Κρισναμουρτι (Κωστῇ Μελισσαρόπουλου).

Σ.Β.

‘Ο ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

στά 85 του χρόνια

(χίλια φεγγάρια)

Μέ τον ως άνω τίτλο εξέδόθη τό 1985 από τον οἶκο HARRY ABRAMS, ένα βιβλίο μέ κείμενο καί υπέροχο φωτογραφικό υλικό από τον ASIT CHAND MAL, ὅπου μᾶς μιλά — εὐγλωτα καί ζωντανά — γιά τήν νεανική καί τήν κατοπινή ζωή τοῦ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ μέχρι τά 85 του χρόνια,

‘Από τό κεφάλαιο «Η ΝΕΑΝΙΚΗ ΤΟΥ ΖΩΗ» διαβάζουμε:

..... Πρίν ἀπό ἕνα αἰῶνα περίπου ἕνας νεαρός βραχμάνος ὀνομαζόμενος Jiddu Narariania ἦρθε στό Μαντανανάλ μαζί μέ τή γυναίκα του Jiddu Sanjevanma, ‘Όπως ὅλοι τῆς κάστας του ὁ Narariania εἶχε ἕνα δωμάτιο «ρυῖα», στό σπίτι του. ‘Η λέξις «Ρυῖα» σημαίνει προσευχή. Μιά ὀρθόδοξη βραχμάνα γυναίκα δέν μπαίνει ποτέ στό «ρυῖα» ἤ σέ ναό, ὅταν περιμένει παιδί. Εἶναι ἱεροσυλία.

‘Η μητέρα ἐπέμενε τό ὄγδοο παιδί της νά γεννηθῇ στό δωμάτιο τῆς προσευχῆς.

Τό παιδί γεννήθηκε μισή ὥρα μετά τά μεσάνυχτα τῆς 11ης Μαΐου 1895 καί τό ὀνόμασαν Κρισναμούρτι πρὸς τιμήν τοῦ ΚΡΙΣΝΑ ὁ ὁποῖος ἐπίσης ἦτο τό ὄγδοο παιδί, σύμφωνα μέ τήν Ἰνδική Μυθολογία. Λέγεται ὅτι ἐγίνε τό ὠροσκόπιο τοῦ Κρισναμούρτι ἀπό τόν τοπικό ἀστρολόγο, ὁ ὁποῖος προεῖπε γιά τό βρέφος «θρησκευτικό μεγαλεῖο» καί παγκόσμια φήμη.

Μέχρι τά δεκαπέντε του χρόνια τίποτε στή ζωή τοῦ παιδιοῦ δέν ἔδινε τήν ἐνδειξη ὅτι θά γινόταν «φημισμένος», τίποτε στή συμπεριφορά του καί γιά τά ἐπόμενα δέκα πέντε χρόνια, ἔως ὅταν ἐγίνε σχεδόν τριάντα ἐτῶν τίποτε δέν ἔδειχνε ὅτι θά γινόταν ἕνας μεγάλος θρησκευτικός «Διδάσκαλος». Καί ἐντούτοις αὐτός ἦταν ὁ ἄνδρας γιά τόν ὁποῖο οἱ μεγαλύτεροι σκεπτικιστές τοῦ κόσμου, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐπίσης οἱ περισσότερο εὐφραδῶς ὁμιλοῦντες, γράψανε μέ ἐκφράσεις πού εἶχανε τήν διάσταση τῆς υπερβολῆς.

‘Ο Ζώρζ Μπέρναρ Σῶ ὀνόμασε τόν Κρισναμούρτι «μιά θρησκευτική φιγούρα μέ τήν μεγαλύτερη διάκριση» καί πρόσθεσε «εἶναι ἡ ὠραιότερη ὑπαρξη πού εἶδα ποτέ μου».

‘Ο Χένρυ Μίλλερ ἔγραψε «Δέν ὑπάρχει κανένας ἄνθρωπος πού θά τό θεωροῦσα μεγαλύτερο προνόμιο, γιά νά γνωρίσω». ‘Ο

‘Αλντους Χάξλεϋ μετά από μία άκρόαση όμιλίας πού είχε δώσει ό Κρισναμοϋρτι, έμπιστεύτηκε σ’ ένα γράμμα του «..... τό πιό έντυπωσιακό πράγμα πού είχα άκούσει ήταν σάν νά άκουγα όμιλία του Βούδδα — τέτοια δύναμη — τέτοια έσωτερική άληθινή αύθεντία.....»

‘Ο Κάιλ Γκιμπράν έγραψε «‘Όταν μπήκε στό δωμάτιό μου είπα «ό Κύριος της ‘Αγάπης ήρθε».

‘Ο Κρισναμοϋρτι ήδη στά ένενήντα του, είναι άκόμη πολύ ζωντανός. Ταξιδεύει στόν κόσμο, άπευθύνεται σέ χιλιάδες άτομα στίς ‘Ηνωμένες Πολιτείες, στήν ‘Ασία, στήν Εύρώπη. Δίνει συνεντεύξεις στήν τηλεόραση, δημοσιεύει, γιορτάζεται, λατρεύεται, προσκυνάται καί κριτικάρεται καί παρ’ όλα αυτά ή ζωή του είναι ένα αίνιγμα. Ένω έχει καταγράψει μέ ύπερβολική ακρίβεια κάθε λεπτομέρεια από τά πρώτα χρόνια της ζωής του, έν τούτοις είναι γεμάτα από μύθο, μαγεία καί μυστήριο. ‘Όταν συναντάς τόν Κρισναμοϋρτι κί έχεις ύπνωτισθί από τή μαγεία του, τό μοντέρνο σου μυαλό άρχίζει νά πιστεύει στό μύθο της νεότητός του.

Κατά κάποιο τρόπο τό μυστήριο παραμένει.

‘Ο Κρισναμοϋρτι δέν κρύβει τίποτε. Έχει πραγματοποιήσει σεμινάρια καί διαλόγους μέ φημισμένους παγκοσμίως έπιστήμονας, συγγραφείς, ψυχιάτρους, καλλιτέχνες, σοσιαλιστές, βουδιστές, λογίους, πολιτικούς, καί Πρωθυπουργούς καί παρ’ όλα αυτά τό μυστήριο παραμένει.

Καί έτσι, έναντι της προσπάθειας νά έρμηνεύσει ή νά καταλάβει ή νά έξηγήσει τή ζωή του, μπορεί κανείς μόνο νά έπαναλάβει ό,τι άλλοι έχουν δει καί έχουν καταγράψει.

‘Η ιστορία άρχίζει άκόμη πιό πρίν από τό 1895. ‘Η Θεοσοφική ‘Εταιρία ιδρύθηκε τό 1875 στή Ν. ‘Υόρκη από τήν ‘Ελενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκι. Ήταν γνήσια Ρωσίσ καί έβάσισε τίς ‘Αρχές της ‘Εταιρίας σέ πολλές «έσωτερικές» καί «άπόκρυφες» διδασκαλίες - Τήν Καμπάλα - τόν Γνωστικισμό - τόν ΕΚΚΑΡΤ, τόν Παράκελσο καί άργότερα τόν ‘Ινδουισμό, Βουδισμό καί Θιβετανικές πίστεις, όπως τό Κάρμα καί τή Μετενσάρκωση.

Έντούτοις δυό κεντρικές «δοξασίες» είναι σπουδαίες καί σχετικές γιά τόν καθένα πού έπαναλαμβάνει τή ζωή του Κρισναμοϋρτι. ‘Η πρώτη ότι υπάρχουν «Διδάσκαλοι» ή (Adepts) οί όποιοι είναι τελειωμένες άνθρωπινες ύπάρξεις καί οί όποιοι καθοδηγούν τήν Πνευματική ‘Εξέλιξη του ‘Ανθρώπου. Μερικοί άπό αυτούς τούς «Δι-

δασκάλους» ζοῦνε στά Ἱμαλάϊα καί μποροῦνε νά ἔρθουν σέ ἐπαφή, στό ἀστρικό πεδίο, μέ αὐτούς πού ἔχουνε τήν ἀπόκρυφη δύναμη νά τό κάνουν. Ἡ δεύτερη «δοξασία» εἶναι ὅτι ὁ Ματρεΐα (ὁ ὁποῖος στή Θεοσοφική ἱεραρχία εἶναι ἀκόμη ἀνώτερος, ἀπό τούς «Διδασκάλους» ἀλλά κατώτερος ἀπό τόν Βούδδα) θά ἐνσαρκωθῇ σέ ἀνθρώπινο σῶμα ὅπως τό ἔκανε στό σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

Γιαυτό τόν λόγο, ὁ ἐρχομός τοῦ Παγκοσμίου Διδασκάλου ἦταν τό ἐπίκεντρο στή Θεοσοφία. Θά συνέβαινε δέ τοῦτο ὅταν ὁ Ματρεΐα ἔβρισκε τό κατάλληλο σῶμα, τό σωστό ὄχημα γιά νά ἐνσαρκωθῇ καί τό σῶμα, ἡ ὑπαρξη θά προετοιμαζότανε καί θά προστατευότανε ἀπό τούς «Διδασκάλους». Τίποτε ἀπ' αὐτά «αὐτά καθ' ἑαυτά» δέν ἐξέπληταν.

Ἐν πάσει περιπτώσει ἡ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ καί ἀργότερα ἡ Ἄνυ Μπέζαντ ἐδημιούργησαν πράγματι ἕνα παγκόσμιο ὄργανισμό γιά νά προετοιμάσουν τόν ἐρχομό τοῦ Παγκοσμίου Διδασκάλου.

Ἐνας ἀπό τούς σκοπούς τοῦ Ὁργανισμοῦ ἦταν νά «βρῇ» ἕναν ἀνθρώπο κάπου στή γῆ, τοῦ ὁποῖου ἡ ὑπαρξη καί τό σῶμα θά ἦτανε τέτοια, ὥστε ὁ Ματρεΐα νά μπορεῖ νά ἐνσαρκωθῇ στό ἀνευρεθέν ὄχημα. Καί μέ τό μόνο πού εἶχανε νά κάνουνε οἱ ἀρχηγοί τῆς Ἑταιρίας, ἦταν ἡ πίστις τους στίς ἀπόκρυφες δυνάμεις τους.

Ἡ Ἄνυ Μπέζαντ ἐγεννήθηκε στό Λονδίνο τό 1847. Ὅταν ἦταν περίπου σαράντα ἐτῶν, ἐδιάβασε τό βιβλίο τῆς Μπλαβάτσκυ «Ἡ ΜΥΣΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ» Ἀμέσως προσηλυτίστηκε. Ἐσουνήθηκε τήν Μπλαβάτσκυ τό 1888 καί προσεχώρησε στή Θεοσοφική Ἑταιρία τό 1889.

Ἡ Ἄνυ Μπέζαντ θά ἐθεωρεῖτο μία ἀξιοπρόσεκτη γυναῖκα σέ κάθε κοινωνία σέ κάθε περιοχή. Ἐχώρισε ἀπό τόν ἄνδρα της ὅταν ἦτανε εἴκοσι ἕξ ἐτῶν καί ἀναμείχθηκε στούς πιό προοδευτικούς σκοπούς καί κινήσεις. Ἦτανε στενή συνεργάτις τοῦ Τσάρλς Μπράντ-λαου, μία μεγάλη δημοσία μορφή καί ἄθεος. Ὑποστήριζε τόν ἔλεγχο τῶν γεννήσεων δημόσια καί μέ σθένος, ἐγίνε μία ἐξέχουσα Fabian, λογιζοντας μεταξύ τῶν φίλων καί συναδέλφων της τόν Ζώρζ Μπέρναρ-Σῶ, τόν Σίντεϋ καί τήν Βεατρίκη Βέμπ. Ἦτανε πρόεδρος τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἀπό τό 1907 ἕως τόν θάνατό της τό 1933..... ἀγωνιζόμενη μέ μορφές ὅπως τοῦ Μαχάτμα Γκάντι γιά τήν Ἰνδική ἀνεξαρτησία καί ἐθεωρεῖτο ὡς μία ἀπό τίς μεγαλύτερες ὁραματίστριες τῆς ἐποχῆς της.

Ἦταν αὕτη πού θά «υἱοθετοῦσε», τό ἀγόρι Κρισναμοῦρτι προκηρύσσοντάς τον ὡς τόν «ἐρχόμενο» Μεσσία, τόν μέλλοντα «Παγκόσμιο Διδάσκαλο», ἵδρυσε ἕνα τεράστιο παγκόσμιο ὄργανισμό μέ μεγάλα ποσά καί χιλιάδες ὁπαδούς γιά νά προμηθεύσῃ τή βάση γιά τίς διδασκαλίες τοῦ Κρισναμοῦρτι, ἔδειξε μεγάλο προ-

σωπικό ένδιαφέρον για τήν ανατροφή καί τήν εκπαίδευσή του (ὁ Κρ. πάντα τήν ἔλεγε Αμμα ἢ μητέρα) καί τοῦ ἔμεινε ἀπόλυτα πιστή ὅταν αὐτός ἀρνήθηκε τόν μεγάλο ὄργανισμό πού εἶχε κάνει γι' αὐτόν.

Ἄλλά ὁ Κρ. «βρέθηκε» ἀπό ἕναν ἄλλον ἄνδρα τόν Τσάρλς Βέμπστερ Λεντμπήτερ, ὁ ὁποῖος εἶχε ταξιδέψει τό 1884 μαζί μέ τήν Μπλαβάτσκυ στίς Ἰνδίες στό Ἄντυαρ τοῦ Μαντράς, ὅπου ἐγκατέστησε τήν ἔδρα τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Ὁ Λεντμπήτερ ἦταν μιά δυναμική μορφή, ἔμοιαζε τοῦ Ζώρζ Μπέρναρ-Σω καί ἰσχυρίζονταν ὅτι εἶχε ἀναπτύξει ἀπόκρυφες δυνάμεις μαζί μέ τήν ἱκανότητα νά ἐρμηνεύη τήν «αὔρα», πού περιβάλλει κάθε ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Ἐπίσης ἰσχυρίζονταν ὅτι μπορεῖ νά ἐπικοινωνῇ μέ τούς «Διδασκάλους».

Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1909 ὁ πατέρας τοῦ Κρισναμοῦρτι πῆρε σύνταξη καί μετεκόμισε στό Ἄντυαρ. Ἡ μητέρα τοῦ Κρισναμοῦρτι εἶχε πεθάνει πρίν 4 χρόνια καί ἡ οἰκογένεια ἀπετελεῖτο ἀπό τούς 4 ἐπιζώντας γιούς του. Ὁ Κρισναμοῦρτι..... τά παιδικά του χρόνια τά πέρασε σάν ἕνα ὄνειροπόλο, ἀβέβαιο ἀγόρι, χωρίς ἐνδιαφέρον γιά σχολεῖο ἢ μάθηση ἀλλά ἐμαγευότανε μέ τή φύση καί τίς μηχανές. Μποροῦσε νά παρακαλουθῇ τά μερμήγκια γιά ὥρες ἢ νά διαλύη τό ρολοῖ τοῦ πατέρα του γιά νά δῇ πῶς δουλεύει!

Ἦταν προσκολλημένος στή μητέρα του καί στό μικρό ἀδερφό του τόν Νίτια ἀλλά καταφανῶς σέ τίποτε ἄλλο, εἰδικῶς σέ τίποτε ὑλικό. Στό σχολεῖο ἦτανε τακτικά τιμωρημένος ἀλλά αὐτό δέν εἶχε καμμία ἐπιρροή ἐπάνω του. Αὐτό ἦταν μιά ιδιότητα πού διατήρησε σέ ὅλη του τή ζωή· οὔτε ἔπαινος οὔτε κριτική ἀφήνουν ἕνα σημάδι ἐπάνω του. Ἐξ ἴσου, κανενός ἄλλου σκέψεις ἢ ιδέες εἶχανε ποτέ καμμία ἐπιρροή ἐπάνω του, μιά ιδιότητα πού τόν κράτησε σέ καλή βάση ὅταν τόν μεγάλωναν καί τόν μόρφωναν οἱ θεόσοφοι στήν Ἀνατολή καί στή Δύση. Τήν ιδιότητα αὐτή ὁ Κρ. τήν περιέγραψε σάν νά εἶναι ἕνα δοχεῖο μέ πολλές τρύπες ὅπου ὅ,τι χύνεται μέσα, ἀδειάζει, φεύγει, τίποτε δέν μένει.

Ἦταν τό 1909 καί ὁ Κρ. ἦταν τότε δέκα τεσσάρων ἐτῶν. Ἐπαιζε καί ἔκανε μπάνιο στή παραλία τοῦ Ἄντυάρ. Ὁ Λεντμπήτερ εἶδε τήν αὔρα τοῦ Κ. καί τή βρῆκε θαυμάσια, χωρίς ἴχνος ἐγωισμοῦ. Ἐπρότειναν στόν πατέρα τοῦ Κ. ὅτι ἡ Θεοσοφική Ἑταιρία θά ἀνελάμβανε καί θά μεγάλωνε τόν Κ. καί τόν μικρότερο ἀδελφό του Νίτια. Καί ἔτσι ἄρχισε ἡ προετοιμασία γιά τόν «Παγκόσμιο Διδάσκαλο». Ἡ ἀνακάλυψη τοῦ Κρισναμοῦρτι παραμένει ἀνεξήγητη ἐκτός ἐάν πιστέψῃ κανεῖς στίς ἀπόκρυφες δυνάμεις τοῦ Λεντμπήτερ.

Ὁ Κρισναμοῦρτι «ἐδιδάχθηκε» ἀπὸ τοὺς Διδασκάλους καὶ εἰδικῶς ἀπὸ τὸν Κουτχούμι..... πού ζοῦσε κάπου στό Θιβέτ στό σῶμα τῆς τελευταίας του ἐνσάρκωσης στό σῶμα τοῦ Κασμίρ Μπράχμιν. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Λετμπήτερ ὁ Κρισναμοῦρτι ἐπισκεπτόταν τὸν Διδάσκαλο Κουτχούμι στὸ ἀστρικό πεδίο τῆ νύχτα καὶ τὸ πρῶτ' ἔγραφε τὶς διδασκαλίες. Τὰ γραπτά του ἐδημοσιεύτηκαν τὸ 1910 ὅταν ὁ Κ. ἦταν δέκα πέντε ἐτῶν μὲ τίτλο: ΣΤΑ ΠΟΔΙΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ». Τὸ βιβλίο ἔχει μεταφραστεῖ σχεδὸν σὲ 30 γλῶσσες καὶ ἀκόμα τυπώνεται. Κατὰ τὴν ἡμέρα ὁ Λετμπήτερ καὶ οἱ στενοὶ συνεργάτες του, δίνανε στὸν Κ. μιά πιό τυπικὴ μόρφωση. Τὸν μαθαίνανε Ἀγγλικά, ὅχι μόνον τὴν γλῶσσα, ἀλλὰ καὶ τὸν τρόπο συμπεριφορῆς.

Τὸ ἀγόρι χωρὶς ἀμφιβολία εἶχε ἀπόκρυφες δυνάμεις οἱ ὁποῖες ἀποκατασταθῆκανε ὅταν τὸν δοκιμάζανε. Μποροῦσε εὐκολὰ νὰ διαβάσῃ ἓνα κλειστό γράμμα καθὼς καὶ τὶς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ 1911 ἡ Ἄνυ Μπέζαντ πῆρε τὸν Κρισναμοῦρτι καὶ τὸν ἀδελφὸ του Νίτσα στὴν Ἀγγλία. Ἐπιστρέψανε στὶς Ἰνδίες τὸ 1912 γιὰ μιά σύντομη ἐπίσκεψη καὶ γυρίσανε πάλι στὴν Ἀγγλία. Τ' ἀγόρια ἔμειναν γιὰ δέκα χρόνια στὴν Εὐρώπη πρὶν δοῦνε πάλι τὴν Ἰνδία.

Τὰ ἀγόρια μεγαλώσανε στὴν ἀνώτερη ἀριστοκρατικὴ κοινωνία τῆς Ἀγγλίας, κυρίως ἀπὸ τὴ Λαίδη Ἑμελ Λυτνεῦ, κόρη τοῦ ἀντιβασιλέως τῶν Ἰνδιῶν, καὶ σύζυγο τοῦ Σερ Τσάρλς Λύντεν, τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦ Νέου Δελχί. Ἔκαναν ὅλα τὰ συνηθισμένα πράγματα πού κάνουν τ' ἀγόρια τῆς ἡλικίας τους καὶ σ' αὐτὴ τὴ κοινωνικὴ θέση – εἶχανε ἰδιωτικούς παιδαγωγούς, ἐντυνόντουσαν ἄψογα καὶ καλλιεργοῦσαν καλοὺς τρόπους, μιλοῦσαν Ἀγγλικά καὶ Γαλλικά ἄψογα, πηγαῖναν στό θέατρο, παίζανε γκόλφ καὶ κάνανε ἐκδρομὲς στὴν Ἡπειρο. Ἔτσι σιγὰ σιγὰ ἐξαφανίστηκε κάθε ἵχνος ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴ παιδικὴ ἡλικία τοῦ Κρισναμοῦρτι.

Ὁ Κρισναμοῦρτι ἀποτύγχανε σὲ κάθε ἐξέταση πού ἔδινε. Τοῦ ἀρνήθηκαν ἀκόμα εἴσοδο στὴν Ὁξφόρδη παρ' ὅλες τὶς συστάσεις πού εἶχε (μια ἀπὸ αὐτές ὅτι προορίζετο νὰ γίνεи υἱὸς τοῦ Θεοῦ) καὶ δέν μπόρεσε νὰ ὁλοκληρώσῃ τὶς σπουδὲς του στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου ἢ τῆς Σορβόννης.

Ὁ Κρισναμοῦρτι πιθανῶς ἦταν ἓνα δυστυχισμένο ἀβέβαιο καὶ μοναχικὸ ἀγόρι, πού φαίνεται ὅτι περνοῦσε μερικές ἀπὸ τὶς θλίψεις τῆς ἐφηβίας του. Ἡ κυρία Μπέζαντ ἦταν πάρα πολὺ ἀπασχολημένη μὲ τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν Ἰνδιῶν κί ὁ Κρισναμοῦρτι καὶ ὁ Νίτσα, κατ' οὐσίαν ζοῦσαν τὸν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο σὲ ἐξορία σὲ μιά ξένη χώρα.

Στόν Κρισανμοῦρτι ὑπενθυμίζανε συνεχῶς ὅτι εἶχε ἓνα μεγάλο μέλλον, μεγάλες εὐθύνες, διότι θά γινότανε ὁ «Παγκόσμιος Ἐκπαιδευτής», καί χιλιάδες σέ πολλές χῶρες, ἐδώριζαν χρήματα καί εἶχανε ἀφιερῶσει τή ζωή τους γιά νά ἰδρῦσουνε μία ὁργάνωση γι' αὐτόν καί τίς διδασκαλίες του καί ἀκόμα περισσότερες χιλιάδες μέ ἀνυπομονησία περίμεναν τήν ἡμέρα ὅπου ἐπρόκειτο νά ἐμφανισθῇ - μπροστά τους καί θά παρουσίαζε τίς διδασκαλίες του.

Ἐκεῖνο πού εἶναι χειροπιαστό γεγονός στή ζωή τοῦ Κ. εἶναι ὅτι τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά δέν φαινότανε νά τόν ἐπηρεάζουν ἐσωτερικά. Ἐξωτερικά ἦτανε καί ἔμενε ἓνας ντροπαλός, διακριτικός καί εὐγενής ἄνθρωπος: ἐν τούτοις ἐκεῖνο τόν καιρό ἐδειχνε ἀβέβαιος καί ἐλαφρὺς, ιδιότητες τίς ὁποῖες εἶναι δύσκολο νά φανταστῇ κανεὶς ὁ ὁποῖος ἔχει ἔρθῃ σέ ἐπαφή μαζί του τὰ τελευταῖα πενήντα χρόνια.

Ἡ Κα Μπέζαντ, ὁ Λεντμπήτερ καί οἱ θεόσοφοι πραγματικά ἐπροστάτευαν τόν Κρισανμοῦρτι. Κανεὶς δέν μπορούσε νά τόν ἀγγίξῃ, οὔτε ἀκόμα καί τίς ρακέτες τοῦ τέννις του. Ὅσο ἦτανε δυνατόν εἶχε δύο σ' ὅλες τίς ὥρες συντρόφους καί πού ἀκόμα καί τὰ συνεχόμενα διαμερίσματα τοῦ τραίνου μέ τό ὁποῖο ταξίδευε, εἶχανε κλειστεῖ ἀπό τοὺς προστάτες του.

Στόν ἀδελφό του τόν Νίτσα εἶχανε δώσει τήν ἴδια ἀνατροφή ἀλλά αὐτός δέν ἐπρόκειτο νά γίνῃ ὁ Παγκόσμιος Ἐκπαιδευτής. Ὁ Νίτσα καί ὁ Κρισανμοῦρτι ἦτανε ἀφοσιωμένοι ὁ ἓνας στόν ἄλλο. Ὁ Νίτσα ἦτανε ἐξυπνος καί περνοῦσε εὐκόλα τίς ἐξετάσεις του. Ἦθελε νά ἔχει λεφτά, νά παντρευτῇ καί νά ζήσῃ μία φυσιολογική ζωή. Ὅλα αὐτά ὅμως ἀπαγορευόντουσαν σ' αὐτόν. Ἐπρεπε νά προστατεύῃ καί νά φροντίζῃ τόν Κ. Ὁ Νίτσα δέν ἦταν ποτέ ὑγίης σωματικά καί ἔπαθε φυματίωση.

Ἐπρότειναν τότε στόν Κρισανμοῦρτι, ὅτι τό κλίμα στό ΟΧΑΪ, μιά κοιλάδα στό ἐσωτερικό τῆς Σάντα Μάρμπαρα στήν Καλιφόρνια ἦτανε ἰδανικό γιά τό Νίτσα. (Οἱ ἀμερικανοὶ Ἰνδιάνοι τό λένε κοιλάδα ΟΧΑΪ ἢ φωλιά καί ἐκαλύπτετο ἀπό δάση πορτοκαλιᾶς). Ὁ Κρισανμοῦρτι καί ὁ Νίτσα πήγανε στό ΟΧΑΪ καί μείνανε σ' ἓνα μέρος πού λέγεται καλύβα πεύκη (παῖν κοτάζ).

Ἦταν ἐδῶ, τόν Αὐγούστο τοῦ 1922 ὅπου ἄρχισε μιά παράξενη διεργασία, ἡ πρώτη ἐξωτερική ἀπόδειξη ὅτι κάτι τό ἀνεξήγητο καί μυστηριῶδες συνέβαινε στόν Κρισανμοῦρτι. Ἦτανε ἀρκετοὶ μάρτυρες ἐκεῖ καί ὁ Νίτσα ἔγραψε μιά ἀναφορά-ἐκθεση γιά τήν κ. Μπέζαντ καί τόν κ. Τσάρλς-Λετμπήτερ.

Ὁ Κρισανμοῦρτι ἔγραψε γιά τίς ἐμπειρίες του αὐτές.

Γιά τρεῖς μέρες ἀπὸ 17 ἕως 20 Αὐγούστου τό σῶμα τοῦ Κ. βασανιζότανε ἀπό πόνο. Ἦταν ἀναίσθητος γιά ἀρκετὴ ὥρα, ἐφώ-

ναζε, δέν μπορούσε νά άνεχθῇ νά τόν άγγίζουμε, παραπονιότανε γιά βρώμικα περιβάλλοντα καί πόνο στό κεφάλι καί στό σβέρκο, λιποθυμοῦσε, δέν ἔτρωγε, εἶχε ρίγη καί παραπονιότανε γιά ζέστη, ἦτανε σέ άγωνία τόν περισσότερο καιρό, καί πάλι γιά άρκετό καιρό παράξενα ἥσυχος. Τότε τήν τρίτη ἡμέρα κάθησε κάτω άπό ἕνα δέντρο πιπεριῶς καί άρχισε νά ψάλλῃ.

Ὁ Βούδδας, ὁ κύριος Ματρέϊα καί άλλες ουράνιες ὑάρξεις φαίνεται νά εἶχανε ἔμφανισθῇ μπροστά του κί αὐτός ἔπεσε σέ βαθειά ἔκσταση.

Ἡ ἔκθεση τοῦ Κρισναμοῦρτι γι' αὐτή τήν ἔμπειρία τελειώνει μέ τήν φράση.... Εἶμαι θεός μεθυσμένος.

Οὔτε ἡ κ. Μπέζαντ οὔτε ὁ κ. Λετμπήτερ μπορούσανε νά ἐξηγήσουνε τελείως αὐτή τήν διεργασία τήν ὁποία περνοῦσε ὁ Κρισναμοῦρτι μέ μερικές παραλλαγές σέ διαφορετικές ἐποχές καί γιά άρκετά χρόνια.

Μία ἐξήγησι ἦτανε ὅτι τό μυαλό του καί τό σῶμα του καθαρίζότανε ἔτσι ὥστε ὁ κύριος Ματρέϊα νά μπορεῖ νά κατοικήσει σ' αὐτό τό ὄχημα. Μιά ἄλλη ἐξήγησι εἶναι ὅτι άνέβαινε ἡ κουνταλίνη στό σῶμα τοῦ Κρισναμοῦρτι. (Ἡ κουνταλίνη καί τό ζῦπνημά της άπό τή βάση τῆς σπονδυλικῆς στήλης ἐπάνω κατά μήκος τῆς σπονδυλικῆς στήλης στό σβέρκο, στό κέντρο τοῦ μυαλοῦ καί τό άνοιγμα τοῦ τρίτου ματιοῦ, ἔχει περιγραφῇ γιά χιλιετίες άπό τοὺς Ἰνδούς σοφοὺς). Οἱ περιγραφές εἶναι μυστηριωδῶς ὁμοιες μέ τίς ἔμπειρίες τοῦ Κρισναμοῦρτι.

Ὁ Κρισναμοῦρτι τώρα δέν ἔχει άναμνήσεις άπό τίς ἔμπειρίες αὐτῆς τῆς διεργασίας. Γνωρίζοντας τήν άπόλυτη άκεραιότητα καί τήν ὀλική ἔλειψη δεισδαιμονιῶν στόν Κρισναμοῦρτι, μπορεῖ κανεῖς νά πῇ μόνο ὅτι κάτι τό ζωτικό, σπουδαῖο καί καθ' ὁλοκληρίαν άνεξήγητο συνέβαινε στόν Κ. τόν Αὔγουστο τοῦ 1922 ὅταν ἦταν εἴκοσι ἑπτά ἔτῶν.

Ἐξωτερικά δέν ἄλλαξε ἡ ζωή του. Ἐσυνέχιζε νά ταξιδεύῃ, νά δίνει ὁμιλίες ὁργανωμένες ὑπό τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας καί τό τάγμα τοῦ Ἀστέρος τῆς Ἀνατολῆς, πού εἶχε ἰδρυθεῖ γι' αὐτόν. Καί δέν ἔλεγε τίποτε τό καταπληκτικό ἢ διαφορετικό. Φαινότανε ἕνας ὁπαδός, ἕνας ἄνθρωπος πού ἐτοιμαζότανε νά γίνη τό ὄχημα-μέσον τοῦ Παγκόσμιου Ἐκπαιδευτοῦ.

Τό 1923 ἡ κ. Μπέζαντ άγόρασε τό Πάϊν Κότταζ 24 περίπου στρέμματα γῆς στό ΟΧΑΪ γιά τόν Κρισναμοῦρτι καί τόν Νίτια. Τό κτῆμα εἶχε ἕνα μεγάλο σπίτι τό ὁποῖο μετονομάστηκε Αρυα Βιχαρ (Arya Vihar) καί ἦταν κοντά στό Πάϊν-Κότταζ καί τήν πιπεριά. Ἀργότερα άγοραστήκανε άρκετές ἑκατοντάδες άκρες γῆς γιά μελλοντική χρήση, γιά νά γίνουν σχολεῖα.

Ὁ Βαρῶνος φόν Πάλαντ πρόσφερε στὸν Κρισναμοῦρτι τὸν πύργο Ἐερντε στὸ Ὅμμεν τῆς Ὁλλανδίας μαζί μέ 20 χιλιάδες στρέμματα γῆς. Αὐτό θά ἐχρησιμοποιεῖτο γιά νά γίνονται ἐτήσιες κατασκηνώσεις ἢ συνέδρια.

Καί τότε συνέβη ἡ μεγάλη στροφή στή ζωή τοῦ Κρισναμοῦρτι τό Νοέμβριο τοῦ 1925.

Ὁ Κρισναμοῦρτι καί ὁ Νίτσα ἦταν στὸ Ὁχαϊ καί ὁ Νίτσα δέν ἦταν καλά. Ἐζήτησαν ἀπό τὸν Κρισναμοῦρτι νά ταξιδέψῃ στίς Ἰνδίες γιά νά δώσῃ ὁμιλίες ὁργανωμένες ἀπό τήν Θεοσοφική Ἑταιρία. Δέν ἤθελε νά ἀφήσῃ μόνο του τὸν Νίτσα. Ἐντούτοις οἱ ἀρχηγοί τῆς Ἑταιρίας τὸν διαβεβαίωσαν ὅτι «οἱ Διδάσκαλοι» θά προστατεύουν τὸν Νίτσα. Δέν θά «ἐπέτρεπαν» νά πεθάνῃ ὁ Νίτσα.

Ὁ Κρισναμοῦρτι ἔφυγε ἀπρόθυμα γιά τίς Ἰνδίες. Ὅταν τὸ πλοῖο του ἦτανε στὸ κανάλι τοῦ Σουέζ, πῆρε ἓνα τηλεγράφημα. Ὁ Νίτσα εἶχε πεθάνει.

Ὁ Κρισναμοῦρτι ἔμεινε κατάπληκτος, μαραμένος. Σύμφωνα μέ μάρτυρες οἱ ὁποῖοι ἐπίσης ἦτανε στενοὶ σύντροφοί του, ὁ Κρισναμοῦρτι ἔκλαιγε γιά πολλές μέρες καί νύχτες. Ἐν τούτοις ἔμεινε μέ τὸν πόνο του καί δέν ἔκανε καμιά προσπάθεια γιά νά ξεφύγῃ ἢ νά ἐξηγήσῃ τή λύπη του, καί ὅταν τὸ πλοῖο ἔφτασε στίς Ἰνδίες ἡ κρίσις εἶχε περάσει.

Ἀλλὰ ἀπὸ τότε ὁ Κρισναμοῦρτι ποτέ πιά δέν ἐξαρτήθηκε ἀπὸ ὁ,τιδήποτε ἢ συνεδέθη μέ κανέναν καί αὐτό ἔγινε τὸ κεντρικὸ θέμα τῆς Διδασκαλίας του.

Ἀπὸ τὸ 1926 ἕως τὸ 1929 ὁ Κρισναμοῦρτι συνέχιζε νά ταξιδεύῃ στίς Ἰνδίες, Εὐρώπῃ καί Ἀμερική. Ἐν τούτοις μιά σαφὴς ἀλλαγὴ εἶχε γίνῃ μέσα του, καταφανὴς ἀπὸ τίς δηλώσεις πού ἔκανε σὲ διάφορες δημόσιες συγκεντρώσεις.

Εἶχε γίνῃ περισσότερο προσεκτικός, περισσότερο σοβαρὸς καί λιγότερο πρόθυμος νά τοῦ λένε τί νά κάνῃ.

Ἡ μεγάλη διάσπαση (διαχωρισμός) μέ τή Θεοσοφική Ἑταιρία ἔγινε τὸν Αὐγούστο τοῦ 1929. Στὴν «κατασκήνωση» τοῦ Ὅμμεν τῆς Ὁλλανδίας, μπροστά στή Κα Μπέζαντ καί σ' ἓνα ἀκροατήριον πάνω ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες μέλη, ὁ Κρισναμοῦρτι διέλυσε τὸ Τάγμα τοῦ Ἀστέρος. Μεταξύ ἄλλων, εἶπε... «ὅτι ἡ Ἀλήθεια εἶναι μιά χωρὶς μονοπάτι καί κανένας ὁργανισμός δέν μπορεῖ νά γίνη γιά νά ὁδηγήσῃ ἢ νά ἐξαναγκάσῃ τοὺς ἀνθρώπους νά βαδίσουν μέσα σ' ἓνα «εἰδικό» μονοπάτι διότι ἡ Ἀλήθεια, ἡ ὁποία εἶναι χωρὶς σύνορα καί ἀπεριόριστη, δέν μπορεῖ νά ὁργανωθῇ καί εἶναι ἀπλησίαστη μέσω ὁποιοδήποτε θρησκείας, δόγματος ἢ ὁργανισμοῦ».

Εἶπε ἐπίσης ὅτι δέν θέλει νά ἀνήκῃ σὲ καμιά ὁργάνωση πνευ-

ματικοῦ εἶδους, διότι μιά τέτοια ὀργάνωση γίνεται ἕνα δεκανίκι, μία ἀδυναμία καί κάνει ἀνάπηρο, «σακατεύει» τό ἄτομο.

Εἶπε ἐπίσης ὅτι δέν θέλει ὁπαδούς ἢ μαθητάς διότι τή στιγμή πού ἀκολουθεῖς κάποιον παύεις νά ἀκολουθῇς τήν Ἀλήθεια.

Εἶπε πώς κανεῖς δέν κρατᾶ τό κλειδί πρὸς τήν Ἀλήθεια, αὐτό τό κλειδί εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός σου καί μόνο ἡ κάθαρση καί τό ἀδιάφθορο αὐτοῦ τοῦ ἑαυτοῦ.....

Εἶπε πώς ἔχει μελετήσει αὐτή τήν κατάσταση πάνω ἀπό 2 χρόνια, σιγά, προσεκτικά, καί ὑπομονετικά. Ὅτι δέν ἔχει πεισθῇ ἀπὸ κανένα («Δέν πείθουμι σέ τέτοια πράγματα») καί ὅτι ἡ ἀπόφασή του ἦταν ὀριστική.

Ἦταν ἕνα μεγάλο σόκ γιὰ ὅλους. Ὁ Κρισναμοῦρτι παραιτήθηκε ἀπὸ τήν Θεοσοφική Ἑταιρία καί ἀπὸ κάθε ὀργάνωση. Τάγμα κλπ. στά ὁποῖα ἦταν μέλος. Ἐπέστρεψε δέ ὅτι τοῦ εἶχε δοθῇ.

Ἦτανε, τότε, τριανταεσσάρων ἐτῶν.

Ὁ Κρισναμοῦρτι ποτέ δέν εἶχε καμιά ἐπιθυμία γιὰ χρήματα, δύναμη καί ἀνετή ζωή. Ὅταν ὁ κόσμος τοῦ ἔλεγε πώς αὐτό ἦτανε μιά ὑπέροχη πράξη ἀπαρνήσεως καί τὸν ρωτοῦσανε τί θά κἀνῇ τώρα, ὁ Κρισναμοῦρτι ἀπαντοῦσε πώς «τό μόνο ἐνδιαφέρον του ἦτανε νά ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνθρωπο, νά τὸν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ ὅλα τὰ κλουβιά, ἀπὸ ὅλους τοὺς φόβους. Δέν θά ἱδρὺε μιά νέα θρησκεία, οὔτε θά καθιέρωνε νέες θεωρίες ἢ φιλοσοφίες. Ἀντ' αὐτοῦ θά γύριζε τὸν κόσμο, νά συναντᾷ καί νά μιλᾷ σέ ἀνθρώπους ἐπειδὴ «ἐάν εἶναι μόνο πέντε ἄνθρωποι πού θά ἀκούσουν, πού θά ζήσουν, πού θά στρέψουν τὰ πρόσωπά των στὴν αἰωνιότητα, εἶναι γι' αὐτὸν ἱκανοποιητικό».

Ἡ Ἄνυ Μπέζαντ ἔμεινε πιστὴ σ' αὐτόν. Πέθανε τό 1933 στὰ ὀγδόντα ἔξη τῆς καί ὁ Τσάρλς Λεντμπήτερ πέθανε τό 1934 στὰ ὀγδόντα ἑπτὰ του χρόνια.

Ὁ Κρισναμοῦρτι πέρασε τὰ χρόνια τοῦ δεύτερου Πολέμου στὸ Ὀχάϊ. Ἦτανε αὐτὰ τὰ χρόνια πού γνώρισε τὸν Ἄλντους Χάξλεϋ καί γίνανε φίλοι, ὅπως καί ἄλλους διανοούμενους. Ἐκινεῖτο ἐξ ἴσου ἀνετα καί μεταξὺ τῶν φίλων του ἀπὸ τό Χόλυγουντ μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτανε ἡ Γκρέτα Γκάρμπο, ὁ Τσάρλι Τσάπλιν καί ὁ Τζὼν Μπάρυμορ (Ἀπείρψε τήν πρόταση τοῦ τελευταίου νά παίξῃ τὸν Βούδδα σέ μιά ταινία. Θά πληρωνότανε πέντε χιλιάδες δολάρια τῇ βδομάδᾳ).

Πῆγε στὴν Ἰνδία τό 1948 μιά ἐποχὴ μεγάλης ἀναστατώσεως. Ἡ Ἰνδία μόλις εἶχε γίνει ἀνεξάρτητη καί ὅταν δολοφονήθηκε ὁ Μαχάτμα Γκάντι, ἐγράφη ὅτι ἦτανε στὸν Κρισναμοῦρτι ὅπου ὁ Τζαβαχαρλάλ Νεχρού κατέφυγε, -ιγκόννιτο- στὴν ἐρημικὴ ἀγώνια του.

Ὁ Χάξλεϋ ἐνεθάρρυνε τόν Κρισναμοῦρτι νά γράψῃ καί νά ἐκδόσῃ τὰ βιβλία «Ἐκπαίδευση καί ἡ Σημασία τῆς ζωῆς (1953). Ἐλευθερία ἡ ἀρχή καί τό τέλος (1954). Στοχασμοί πάνω στή ζωή (1956) ἦταν τά πρῶτα πάνω ἀπό τριάντα βιβλία πού δημοσιεύτηκαν τά χρόνια αὐτά στίς Ἡνωμένες Πολιτείες, Εὐρώπῃ καί Ἰνδία. Εἶναι γραμμένα μέ τά ἴδια του τά λόγια καί μαζί μέ τίς δημόσιες ὁμιλίες του περιέχουνε τίς «διδασκαλίες» του ὅπως ἀποκαλύπτονται τά τελευταῖα σαράντα χρόνια.

Εἶναι ἀδύνατον νά συνοψίσῃ κανεῖς τίς «διδασκαλίες» τοῦ Κρισναμοῦρτι. Ἔχω πεισθεῖ ὅτι τά τυπωμένα λόγια ἀπό μόνα τους δέν μεταβιβάζουν τόσα πολλά, ὅσο οἱ δημόσιες ὁμιλίες, καί οἱ δημόσιες ὁμιλίες ἔχουν μεγαλύτερο νόημα ὅταν βλέπῃ κανεῖς τίς «διδασκαλίες» νά προσωποποιοῦνται στήν καθημερινή ζωή τοῦ Κρισναμοῦρτι.

Ἀπό τό βιβλίο τοῦ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ «Η ΦΛΟΓΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΟΧΗΣ»

Θά πρέπει ἀμέσως νά σᾶς πῶ, πῶς ἐδῶ δέ διδάσκουμε κανέναν καί τίποτα. Δέν παρουσιάζουμε κάποιες ιδέες, πίστεις ἢ συμπεράσματα μέ σκοπό νά σᾶς πείσουμε γιά κάτι. Δέν κάνουμε προπαγάνδα.

Αντίθετα, νομίζω πῶς θά ἦταν καλό ἂν μπορούσαμε, στή διάρκεια αὐτῶν τῶν συζητήσεων, νά σκεφτοῦμε μαζί, νά παρατηρήσουμε μαζί καί ν' ἀκούσουμε μαζί ὅλη τήν κίνηση μιᾶς ζωῆς, εἴτε αὕτη εἶναι στή Νότια Ἀφρική, στήν Νότια ἢ Βόρεια Ἀμερική, Εὐρώπῃ ἢ Ἀσία. Ἔχουμε νά κάνουμε μ' ἓνα πολύ πολύπλοκο πρόβλημα, πού πρέπει να μελετηθῇ μέ μεγάλη προσοχή, μέ πολύ δισταγμό, χωρίς προκαθορισμούς, χωρίς κίνητρα, ὥστε να παρατηρήσουμε, ἂν μπορούμε, ὅλα τα ἐξωτερικά συμβάντα τῆς ζωῆς μας.

Αὐτά πού συμβαίνουν ἔξω ἀπό μᾶς εἶναι τό μέτρο σύγκρισης πού θά μᾶς βοηθήσῃ νά καταλάβουμε αὐτό πού συμβαίνει μέσα μας. Ἄν δέν καταλαβαίνουμε αὐτά πού συμβαίνουν πραγματικά στόν ἐξωτερικό μας κόσμο, ἔξω ἀπ' τό ψυχολογικό πεδίο, δέν ἔχουμε κανένα μέτρο σύγκρισης γιά νά παρατηρήσουμε τόν ἑαυτό μας.

“Ας παρατηρήσουμε λοιπόν μαζί, χωρίς καμιά προκατάληψη του τύπου «εἶμαι Ἀμερικάνος, Ἀργεντινός, Ἀγγλος, Γάλλος, Ρώσος, ἢ Ἀσιάτης». Ἀς παρατηρήσουμε, χωρίς κανένα κίνητρο, πρᾶγμα ἄρκετά δύσκολο, κι ἄς δοῦμε καθαρά, ἂν μπορούμε, καί τί ἀκριβῶς συμβαίνει. Ὅταν ταξιδεύῃ κανεῖς σέ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, συνειδητοποιεῖ ὅτι ὑπάρχει πολλή διχόνοια, διάσπαση, διαφωνία, σύγχυση καί ἀβεβαιότητα.

Βλέπει κανεῖς ἀπ’ τή μιά τίς διαδηλώσεις ἐνάντια στόν πόλεμο κί’ ἀπ’ τήν ἄλλη, τίς ἐντατικές προετοιμασίες γιά πόλεμο, τή δαπάνη ἀδιανόητων ποσῶν γιά πολεμικό ἐξοπλισμό κι ἡ μιά χώρα νά ἐτοιμάζεται γιά ἕναν πιθανό πόλεμο ἐνάντια στήν ἄλλη.

Ὑπάρχουν οἱ ἐθνικοί διαχωρισμοί. Ὑπάρχει ἡ ἐθνική ὑπερφάνεια, πού γι’ αὐτή χιλιάδες ἄνθρωποι εἶναι ἔτοιμοι καί ὑπερήφανοι νά σκοτώσουν ἄλλους ἄνθρώπους. Ὑπάρχουν ἐπίσης οἱ θρησκευτικοί καί οἱ αἰρετικοί διαχωρισμοί. Οἱ καθολικοί, οἱ Προτεστάντες, οἱ Ἰνδουιστές, οἱ Μωαμεθανοί, οἱ Βουδδιστές κλπ. Ὑπάρχουν τά διάφορα δόγματα κι οἱ Γκουρού μέ τούς ὁπαδούς τους. Ὑπάρχει ἡ πνευματική ἐξουσία τοῦ Καθολικοῦ καί τοῦ Προτεστάντικου κόσμου. Ὑπάρχει ἡ ἐξουσία τῶν ἱερῶν κειμένων στόν Μουσουλμανικό κόσμο. Παντοῦ ὑπάρχει αὐτός ὁ συνεχῆς διαχωρισμός πού ὁδηγεῖ στήν ἀταξία, στή διαμάχη καί στήν καταστροφή.

Ὑπάρχει ἡ δέσμευση σέ μιά συγκεκριμένη ἐθνικότητα, σέ μιά συγκεκριμένη θρησκεία, μέ τήν ἐλπίδα ὅτι ἐκεῖ βρίσκεται κάποια ἐσωτερική ἢ ἐξωτερική ἀσφάλεια. Αὐτά εἶναι τά φαινόμενα πού συμβαίνουν στόν κόσμο στόν ὁποῖο ἀνήκουμε ὅλοι. Εἶμαι σίγουρος πώς ὅλοι παρατηροῦμε τό ἴδιο πρᾶγμα. Ἡ ἀπομόνωση πού ὑπάρχει δέν ἀφορᾷ μόνο τό μεμονωμένο ἄτομο, ἀλλά καί τήν ἀπομόνωση ὁμάδων πού δεσμεύονται ἀπό μιά πεποίθηση, ἀπό μιά πίστη, ἀπό ἕνα ἰδεολογικό συμπέρασμα. Τό ἴδιο συμβαίνει τόσο στά ἀπολυταρχικά καθεστῶτα ὅσο καί στίς λεγόμενες δημοκρατικές χῶρες, μέ τίς ἰδεολογίες τους. Μ’ ἄλλα λόγια οἱ ἰδεολογίες, οἱ πίστεις, τά δόγματα κι οἱ τελετές χωρίζουν τήν ἀνθρωπότητα.

Αὐτά συμβαίνουν στόν ἔξω κόσμο κι εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἐσωτερικῆς ψυχολογικῆς μας ζωῆς. Εἴμαστε ἀπομονωμένοι ἄνθρωποι κι ὁ ἔξω κόσμος δημιουργεῖται ἀπό τόν καθένα μας. Ὁ καθένας μας ἔχει τό δικό του ἐπάγγελμα, τή δική του πίστη, τά δικά του συμπεράσματα κί’ ἐμπειρίες. Εἶναι προσκολλημένος σ’ αὐτά κι ἐπομένως ἀπομονώνεται. Ἐξωτερικά αὐτή ἡ ἐγκεντρική δραστηριότητα ἐκφράζεται σάν ἐθνικισμός, ἡ θρησκευτική ἀδιαλαξία, τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά μιά ὁμάδα, ἀκόμα κί’ ἂν αὐτή ἀποτελεῖται ἀπό

έφτακόσια έκατομμύρια άνθρωπους, όπως συμβαίνει στον καθολικό κόσμο. Ένω συγχρόνως κι' ο καθένας μας απομονώνει τον εαυτό του.

Δημιουργούμε έναν κόσμο διχασμένον απ' τον έθνικισμό, πού δέν είναι τίποτα άλλο από μία μεγαλοποιημένη μορφή φυλετισμού. Κάθε φυλή είναι διατεθειμένη νά σκοτώση μία άλλη φυλή γιά τήν πίστη της, γιά τή γη της, ή τίς οικονομικές της συναλλαγές. Όλοι τό ξέρουμε αυτό. Τουλάχιστον αυτοί πού έχουν κάποια επίγνωση, πού άκούνε τό ραδιόφωνο, πού βλέπουν τηλεόραση, πού διαβάζουν έφημερίδες κ.λ.π.

Υπάρχουν άνθρωποι πού λένε πώς αυτό δέ μπορεί ν' αλλάξει, πώς δέν υπάρχει πιθανότητα νά μεταμορφωθ ή ανθρώπινη ύπόσταση. Λένε πώς ο κόσμος εξέλίσσεται έτσι έδω καί χιλιάδες χρόνια, πώς δημιουργείται απ' τήν ανθρώπινη ύπόσταση καί πώς αυτή ή ύπόσταση δέν μπορεί ποτέ νά επιτύχη μία μεταβολή του εαυτού της. Ίσχυρίζονται πώς μπορεί νά υπάρξει μετατροπή, μία άσήμαντη αλλαγή, αλλά πώς ο άνθρωπος παραμένει ουσιαστικά αυτό πού είναι κι' επιφέρει διαχωρισμό στον εαυτό του καί στον κόσμο γύρω του. Υπάρχουν άνθρωποι σ' όλο τον κόσμο πού υποστηρίζουν διάφορες μορφές κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, αλλά δέν έχουν επιτύχει μία βαθιά, ουσιαστική, μεταβολή στην ανθρώπινη συνείδηση. Αυτή είναι ή κατάσταση του κόσμου.

Κι έμεις πώς (;) βλέπουμε τον κόσμο; Σάν άνθρωποι, ποιά (;) είναι ή αντίδρασή μας; Ποιά είναι ή άληθινή μας σχέση, όχι μόνο μέ τούς συνανθρώπους μας αλλά καί μέ τον έξωτερικό αυτό κόσμο; Ποιά είναι ή εύθύνη μας;

Μήπως τ' αφήνουμε όλα στους πολιτικούς; Μήπως ψάχνουμε γιά νέους άρχηγούς, γιά νέους σωτήρες;

Αυτό είναι ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα πού συζητάμε έδω μαζί. Ή μήπως γυρίζουμε πίσω, στίς παλιές παραδόσεις, γιατί οί άνθρωποι, μή μπορώντας νά λύσουν αυτό τό πρόβλημα, ξαναγυρίζουν στίς παλιές, γνωστές, παραδόσεις του παρελθόντος; Όσο περισσότερο αύξάνεται ή σύγχυση του κόσμου, τόσο μεγαλώνει ή έπιθυμία κι ή τάση μερικών νά γυρίσουν σέ περασμένες αύταπάτες, περασμένες παραδόσεις, περασμένους άρχηγούς καί περασμένους υποτιθέμενους σωτήρες.

Άν λοιπόν έχη κανείς επίγνωση όλων αυτών, πού θά έπρεπε νά έχη, ποιά (;) είναι ή αντίδρασή του; Όχι μία μεμονωμένη αντίδραση, αλλά ή όλική του αντίδραση σ' αυτά πού συμβαίνουν στον κόσμο; Άσχολείται μόνο μέ τήν προσωπική του ζωή, μέ τό πώς θά ζήση μία ήσυχη, γαλήνια, άτάραχη ζωή σέ μία γωνιά; ή άσχο-

λεϊται μ' ολοκληρη την ανθρωπινη υπαρξη, μ' ολη την ανθρωποτητα;

Ἄν ασχολεῖται κανεὶς μόνο μέ τήν ἰδιωτική του ζωή, ἂν εἶναι βασανισμένη, περιορισμένη, ὀδυνηρή καί πονεμένη, δέν συνειδητοποιεῖ πῶς ἀποτελεῖ ἓνα τμῆμα τοῦ ὅλου. Πρέπει νά δῇ τή ζωή, ὄχι τήν Ἀμερικάνικη ἢ τήν Ἀσιατική ζωή, ἀλλά τή ζωή σάν ὁλόγητα, τήν ὀλιστική ἀποψη τῆς ζωῆς. Κί' αὐτή δέν εἶναι δική του παρατήρηση, ἀλλά παρατήρηση πού συμπεριλαμβάνει τήν ὁλότητα, τήν ὀλιστική ἀποψη τῆς ζωῆς.

Ὁ καθένας ἀνησυχεῖ γιά τά προσωπικά του προβλήματα, προβλήματα χρηματικά, ἀνεργίας, ἀναζήτησης, ὁλοκλήρωσης. Ἀναζητᾷ ἀσταμάτητα τήν ἀπόλαυση, φοβᾷται, ἀπομονώνεται, αἰσθάνεται μοναξιά, ἀπογοήτευση, θλίψη καί δημιουργεῖ ἓναν ἐξωτερικό σωτήρα γιά νά μεταμορφώση ἢ νά σώση τόν καθένα μας. Αὐτή ὑπῆρξε ἡ παράδοση τῆς Δύσης ἐδῶ καί δυό χιλιάδες χρόνια, ἀλλά καί στόν Ἀσιατικό κόσμον ἐπικρατεῖ ἡ ἴδια ἀποψη μ' ἄλλα λόγια καί σύμβολα, μέ διαφορετικά συμπεράσματα, ἐνῶ πρόκειται γιά τήν ἴδια ἀναζήτηση τοῦ ατόμου γιά τήν προσωπική του σωτηρία, τήν προσωπική του εὐτυχία.

Υπάρχουν ἐπίσης κί' οἱ διάφοροι ἐμπειρογνώμονες, οἱ ψυχολόγοι, στούς ὁποίους τρέχει κανεὶς γιά νά τοῦ λύσουν τά προβλήματά του. Οὔτε κι αὐτοί ὅμως δέν κατάφεραν τίποτα.

Τεχνολογικά οἱ ἐπιστήμονες βοήθησαν στή μείωση τῆς ἀρρώστιας, στή βελτίωση τῆς συγκοινωνίας, ἀλλά αὐξήσαν καί τή συντριπτική δύναμη τοῦ πολεμικοῦ ἐξοπλισμοῦ, τή δύναμη νά σκοτώνης τεράστιους ἀριθμούς ἀνθρώπων, μ' ἓνα μόνο χτύπημα. Οἱ ἐπιστήμονες δέ θά σώσουν τήν ἀνθρωπότητα, οὔτε κι οἱ πολιτικοί τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Δύσης ἢ ὁποιουδήποτε ἄλλου μέρους τοῦ κόσμου. Οἱ πολιτικοί κυνηγᾶνε τή δύναμη, τό γόητρο καί παίζουν ἓνα σωρό παιχνίδια μέ τήν ἀνθρωπινη σκέψη. Τό ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καί στόν ὑποτιθέμενο θρησκευτικό κόσμον, κι ἐκεῖ ἐπικρατεῖ ἡ ἐξουσία τῆς ἱεραρχίας, ἡ ἐξουσία τοῦ Πάπα, τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τοῦ μητροπολίτη καί τοῦ παπᾶ τῆς ἐνορίας, ἐν ὀνόματι μιᾶς εἰκόνας πού δημιούργησε ἡ σκέψη.

Κι ἔτσι, ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, διχασμένοι, ἀπομονωμένοι, δέν μπορέσαμε νά βροῦμε μιᾶ λύση στά προβλήματά μας. Παρ' ὅλο πού ἐξωτερικά εἴμαστε πολύ μορφωμένοι, ἔξυπνοι, ἐγκεντρικοί, ἱκανοί γι' ἀπίστευτα κατορθώματα, ὥστόσο ἐσωτερικά εἴμαστε αὐτό πού εἴμασταν ἐδῶ καί χιλιάδες χρόνια. Μισοῦμε, πολεμᾶμε, καταστρέφουμε ὁ ἓνας τόν ἄλλον κι αὐτό ἀκριβῶς συμβαίνει ἀκόμα καί σήμερα. Ἔχετε ἀκούσει συχνά τούς εἰδικούς νά σχολιάζουν

κάποιο πρόσφατο πόλεμο, δέ συζητᾶνε γιά τούς ἀνθρώπους πού σκοτώνονται, ἀλλά γιά τό πῶς θά καταστραφοῦν τ' ἀεροδρόμια, πῶς θ' ἀνατιναχθῇ αὐτό ἢ ἐκεῖνο. Ἐπικρατεῖ μιά τέλεια σύγχυση στόν κόσμο καί νομίζω πῶς ὅλοι τό συνειδητοποιοῦμε αὐτό. Τί πρέπει λοιπόν νά κάνουμε;

Ἕνας φίλος ἀπάντησε κάποτε στόν ὁμιλητή: «Δέν μπορεῖς νά κάνης τίποτα, μή χτυπᾷς λοιπόν τό κεφάλι σου στόν τοῖχο. Τά πράγματα θά ἐξακολουθήσουν ὅπως ἔχουν αἰώνια. Θά ἐξακολουθήσουν οἱ πόλεμοι, ὁ ἀλληλοσπαραγμός, ὁ ἀνταγωνισμός κι ὁ ἐγκλωβισμός ἀπό τίς διάφορες αὐταπάτες. Κι αὐτά θά συνεχιστοῦν. Μή ξοδεύεις ἄδικα τή ζωή καί τό χρόνο σου».

Ἐχοντας λοιπόν ἐπίγνωση τῆς τραγωδίας τοῦ κόσμου, τῶν τρομακτικῶν γεγονότων πού μπορεῖ νά συμβοῦν, ἂν κάποιος τρελλός πατήσῃ ἓνα κουμπί, ξέροντας πῶς ὁ κομπιοῦτερ ξεπερνάει τίς ἱκανότητες τοῦ ἀνθρώπου, πῶς σκέφτεται πολύ πιό γρήγορα καί πιό σωστά, ρωτᾶμε: Τί θ' ἀπογίνει ὁ ἄνθρωπος; Αὐτό εἶναι τό μεγάλο πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζουμε.

Ἡ ἐκπαίδευσή μας ἀπό παιδιά καί καθῶς περνᾶμε ἀπ' τό σχολεῖο, τό κολλέγιο, τό πανεπιστήμιο, εἶναι νά εἰδικευτοῦμε σέ κάποιο κλάδο, νά μαζέψουμε πολλές γνώσεις καί μετά νά πιάσουμε μιά δουλειά πού θά κρατήσουμε γιά τό ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς μας. Νά πηγαῖνουμε στό γραφεῖο ἀπ' τό πρωί ὡς τό βράδυ καί στό τέλος νά πεθαῖνουμε. Αὕτῃ δέν εἶναι μιά ἀπαισιόδοξη στάση ἢ παρατήρηση, εἶναι αὐτό πού πράγματι συμβαίνει στήν πραγματικότητα.

Ὅταν παρατηρῇ κανεῖς αὐτό τό γεγονός δέν εἶναι οὔτε αἰσιόδοξος οὔτε ἀπαισιόδοξος, εἶναι αὐτό πού εἶναι. Καί ρωτάει, ἂν εἶναι σοβαρός κι ὑπεύθυνος: Τί πρέπει νά κάνω; Ν' ἀποσυρθῶ σέ μοναστήρι; Νά φτιάξω ἓνα κοινόβιο; Νά πάω στήν Ἀσία γιά ν' ἀκολουθήσω τό διαλογισμό τοῦ Ζέν ἢ κάποια ἄλλη μορφή διαλογισμοῦ; Θέτει κανεῖς σοβαρά αὕτῃ τήν ἐρώτηση. Ὅταν ἀντιμετωπίζῃ μιά τέτοια κρίση, πρόκειται γιά κρίση συνειδήσεως καί δέν εἶναι κάτι ἔξω ἀπ' αὐτόν. Ἡ κρίση βρίσκεται μέσα του. Ὑπάρχει κι ἓνα ρητό πού λέει: Εἶδαμε τόν ἐχθρό, κι ὁ ἐχθρός εἴμαστε ἐμεῖς.

Ἡ κρίση δέν εἶναι οἰκονομικό θέμα, δέν εἶναι πόλεμος, ἢ βόμβα, οἱ πολιτικοί, οἱ ἐπιστήμονες, ἡ κρίση εἶναι μέσα μας, εἶναι μέσ' τήν συνείδησή μας. Ὡσπου νά καταλάβουμε πολύ βαθιά τή φύση αὐτῆς τῆς συνείδησης καί νά τήν ἐρευνήσουμε, νά βουτήξουμε βαθιά μέσα της, γιά ν' ἀνακαλύψουμε γιά τόν ἑαυτό μας ἂν μπορεῖ νά ὑπάρξῃ μιά ὁλοκληρωτική μεταμόρφωση σ' αὕτῃ τή συνείδηση, ὁ κόσμος θά συνεχίσῃ νά δημιουργῇ περισσότερη δυστυχία, περισσότερη σύγχυση, περισσότερη φρίκη. Ἡ εὐθύνη μας δέν ἐντο-

πίζεται σέ κάποια άλτρουιστική πράξη έξω άπ' τόν έαυτό μας, πολιτική, κοινωνική ή οικονομική, αλλά στό νά κατανοήσουμε τή φύση τής ύπαρξής μας, νά μάθουμε γιατί έμεϊς οί άνθρωποι, πού ζοϋμε σ' αυτόν τόν υπέροχο πλανήτη, έχουμε γίνει έτσι.

Έδω προσπαθοϋμε, έσεϊς κι ό όμιλητής, μαζί κι όχι χωριστά, νά παρατηρήσουμε τήν κίνηση τής συνείδησης καί τή σχέση της μέ τόν κόσμο καί νά δοϋμε άν αυτή ή συνείδηση είναι άτομική, ξεχωριστή, ή άν άποτελή τό σύνολο τής ανθρωπότητας. Έχουμε έκπαιδευθί άπό παιδιά νά είμαστε άτομικιστές, ό καθένας μιά ξεχωρη ψυχή, ή έχουμε έκπαιδευθί, μορφωθί, προγραμματιστή νά σκεπτόμαστε σάν αυτόνομα άτομα.

Νομίζουμε πώς έπειδή ό καθένας μας έχει ξεχωριστό όνομα, ξεχωριστή μορφή, δηλαδή σκοϋρος ή λευκός, ψηλός ή κοντός καί πώς έπειδή ό καθένας μας έχει κάποια ιδιαιτερότητα χαρακτήρα, γί' αυτό είμαστε αυτόνομα άτομα, ό καθένας μέ τίς δικές του προσωπικές έμπειρίες κ.ο.κ.

Αυτή τήν αντίληψη θά θέσουμε σέ άμφισβήτηση, πώς δηλαδή είμαστε αυτόνομα άτομα. Αυτό δέ σημαίνει πώς είμαστε ένα είδος άμορφης μάζας, άπλως θ' άμφισβητήσουμε τή μοναδικότητά μας, παρ' όλο πού όλος ό κόσμος, άκόμα κι ό θρησκευτικός ύποστηρίζει πώς είμαστε αυτόνομες ύπάρξεις. Αυτή τήν έννοια κι ίσως αυτή τήν αύταπάτη, προσπαθεί ό καθένας μας νά έκπληρώση, θέλωντας νά γίνη κάτι. Σ' αυτή τήν προσπάθεια νά γίνουμε κάτι ανταγωνιζόμαστε ό ένας τόν άλλον, πολεμάμε ό ένας τόν άλλον, έτσι ώστε άν διατηρήσουμε αυτόν τόν τρόπο ζωής, συνεχίζουμε άναπόφευκτα νά συντηροϋμε τόν έθνικισμό, τόν φυλετισμό, τόν πόλεμο.

Γιατί νά είμαστε προσκολλημένοι μέ τόσο πάθος στόν έθνικισμό, πράγμα πού συμβαίνει σήμερα; Γιατί νά δίνουμε τόσο έξαιρετικά παθιασμένη σημασία στόν έθνικισμό, πού ούσιαστικά είναι φυλετισμός; Γιατί; Μήπως έπειδή ή προσκόληση στήν φυλή, στήν όμάδα δίνει ένα είδος ασφάλειας, μιά αίσθηση ολοκλήρωσης, πληρότητας;

Άν συμβαίη κάτι τέτοιο, τότε κι οί άλλες φυλές θά νοιώθουν τό ίδιο καί συνεπώς θα έχουμε διχασμό, πόλεμο, διαμάχη. Άν δή κανείς τήν άλήθεια αυτού του πράγματος, όχι σάν κάτι θεωρητικό κι άν θέλη νά ζήσει σ' αυτή τή γή, πού είναι γή όλων μας, όχι δική σας ή δική μου, τότε δέν θά ύπάρχη κανένας έθνικισμός. Υπάρχει μόνο ή ανθρωπινή ύπαρξη, ή ζωή, όχι ή ζωή σου κι ή ζωή μου, αλλά ή ζωή πού ζεις στό σύνολό της. Η παράδοση του άτομικισμού έχει δαιωνισθί άπό τίς θρησκείες τόσο τής Άνατολής, όσο καί τής Δύσης, μέ τή σωτηρία του κάθε ατόμου καί τά σχετικά.

Είναι καλό νά ἔχη κανείς ἓνα νοῦ πού ἀμφισβητεῖ, πού δέν ἀποδέχεται, ἓνα νοῦ πού νά λέη: «Δέν εἶναι δυνατόν νά συνεχίσουμε νά ζοῦμε μ' αὐτό τόν κτηνώδη, βίαιο τρόπο». Ν' ἀμφισβητοῦμε, ν' ἀμφιβάλλουμε, νά μὴ δεχόμαστε τόν τρόπο ζωῆς πού κάναμε γιά πενήντα ἢ ἐξήντα χρόνια, ἢ καί τόν τρόπο πού ἔχει ζήσει ὁ ἄνθρωπος ἐδῶ και χιλιάδες χρόνια. Ἡ συνείδησή σας εἶναι πραγματικά δική σας;

Τό νά ἔχης συνείδηση σημαίνει νά ἔχης ἐπίγνωση, ν' ἀντιλαμβάνεσαι, νά παρατηρῇς. Τό περιεχόμενο τῆς συνείδησής σου περιλαμβάνει τίς πίστεις σου, τίς ἀπολαύσεις σου, τίς ἐμπειρίες σου, τίς ἐιδικές σου γνώσεις, πού ἔχεις συγκεντρώσει γιά τόν ἑαυτό σου. Περιέχει τούς φόβους καί τίς προσκολήσεις σου, τόν πόνο καί τήν ἀγωνία τῆς μοναξιάς, τή λύπη καί τήν ἀναζήτηση γιά κάτι περισσότερο ἀπ' τήν ἀπλή φυσιολογική ὑπαρξη. Ὅλα αὐτά ἀποτελοῦν τό περιεχόμενο τῆς συνείδησής σου.

Τό περιεχόμενο κάνει τή συνείδηση, χωρίς τό περιεχόμενο δέν ὑφίσταται συνείδηση, ἔτσι ὅπως τήν ἐννοοῦμε. Σ' αὐτό δέν ὑπάρχει θέμα διαφωνίας. Εἶναι ἔτσι.

Τώρα σᾶς ρωτῶ, ἡ συνείδησή σας πού εἶναι τόσο πολύπλοκη, ἀντιφατική, γεμάτη ἀπίστευτη ζωντάνια, εἶναι δική σας; Ἡ σκέψη σας εἶναι δική σας; Ἡ μήπως ὑπάρχει μόνο τό σκέπτεσθαι, πού δέν εἶναι οὔτε Ἀνατολικό, οὔτε Δυτικό, τό σκέπτεσθαι πού εἶναι κοινό σ' ὅλη τήν ἀνθρωπότητα, σέ πλοῦσιους καί φτωχοὺς, σέ τεχνικούς μ' ἐξαιρετικές ικανότητες ἢ καί σέ μοναχοὺς πού ἔχουν ἐγκαταλείψει τὰ ἐγκόσμια κι αὐτοσυγκεντρώνονται σέ μιά μόνο ἰδέα; Ὅπου κι ἂν πάη κανεὶς βλέπει δυστυχία, πόνο, ἀγωνία, μοναξιά, παραφροσύνη, φόβο, ἀναζήτηση ἀσφάλειας, τήν παγίδα τῆς γνώσης καί τή δίψα τοῦ πόθου. Ὅλα αὐτά ἀνήκουν στό πῶς πού κινεῖται ὁ κάθε ἄνθρωπος. Ἡ συνείδηση τοῦ καθενός εἶναι ἡ συνείδηση καί τῆς ὑπόλοιπης ἀνθρωπότητας. Εἶναι λογικό. Μπορεῖ νά διαφωνεῖτε, μπορεῖ νά λέτε, ἡ συνείδησή μου εἶναι ξέχωρη καί πρέπει νά εἶναι ξέχωρη, εἶναι ὅμως ἔτσι;

Ὅταν κατανοήση κανεὶς τήν οὐσία αὐτοῦ τοῦ θέματος, τότε βλέπει πῶς εἶναι τό ὑπόλοιπο τῆς ἀνθρωπότητας. Μπορεῖ νά ἔχη τό δικό του ὄνομα, μπορεῖ νά ζῇ σ' ἓνα εἰδικό μέρος τῆς γῆς καί νά ἔχη μιά εἰδική μόρφωση, μπορεῖ νά εἶναι εὐκατάστατος ἢ καί φτωχός, ὅταν ὅμως περάση πίσω ἀπ' τή μάσκα βλέπει πῶς εἶναι σάν τήν ὑπόλοιπη ἀνθρωπότητα, πονεμένος, μόνος, δυστυχισμένος, ἀπελπισμένος, νευρωτικός, πιστός σέ κάποια αὐταπάτη κ.ο.κ. Κι αὐτό ἰσχύει τόσο στήν Ἀνατολή ὅσο καί στή Δύση. Μπορεῖ νά μὴ μᾶς ἀρέσει, μπορεῖ νά θέλουμε νά πιστεύουμε πῶς εἴμαστε ἀνε-

ξάρτητοι, ελεύθερα άτομα, αν όμως παρατηρήσουμε πολύ βαθιά, **βλέπουμε πώς είμαστε τό υπόλοιπο της ανθρωπότητας.**

Μπορεί να δέχεται κανείς αυτό σαν μία ιδέα, σαν μία αφηρημένη έννοια, σαν υπέροχη θεωρία, ή ιδέα όμως δεν αποτελεί την πραγματικότητα. Μία αφηρημένη έννοια δεν είναι αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα. Άλλά σχηματίζει κανείς μία αφηρημένη έννοια απ' αυτό που είναι, μετά την κάνει ιδέα και την ακολουθεί κι ως μη βασίζεται σε γεγονότα. Άν λοιπόν τό περιεχόμενο της συνείδησής μου και της δικής σας είναι αντιφατικό, συγχυσμένο, αν αγωνίζεται ενάντια στον εαυτό του, τά γεγονότα ενάντια στα μη-γεγονότα, τό ν' αναζητᾷς την ευτυχία και να είσαι δυστυχισμένος, τό να θέλεις να ζήσης χωρίς βία και να είσαι βίαιος, τότε φυσικά κι ή ίδια ή συνείδησή μας, βρίσκεται σε διαφωνία. Αυτή είναι ή ρίζα της μη-ικανοποίησης.

Έως ότου να τό καταλάβουμε αυτό, έως ότου να μπορούμε βαθιά μέσα του και ν' ανακαλύψουμε την απόλυτη τάξη, ή αταξία θα κυριεύη πάντα στον κόσμο. Ένας σοβαρός άνθρωπος λοιπόν, δεν εγκαταλείπει εύκολα την αναζήτηση της κατανόησης, την αναζήτηση της βαθιάς έρευνας του εαυτού του, της συνείδησής του, δεν πείθεται εύκολα απ' τις διασκεδάσεις και τις ψυχαγωγίες που πιθανόν να είναι απαραίτητες όρισμένες φορές-άλλά έρευνᾷ συστηματικά κάθε μέρα την ανθρώπινη φύση, δηλαδή τόν εαυτό του, και παρατηρεῖ κάθε τι που συμβαίνει μέσα του. Απ' αυτή την παρατήρηση πηγάζει ή δράση.

Αυτή ή δράση δεν είναι: «τί πρέπει να κάνω σαν ανεξάρτητος άνθρωπος», είναι μία δράση που πηγάζει απ' την απόλυτη όλιστική παρατήρηση της ζωής. Η όλιστική παρατήρηση είναι μία υγιής, φυσιολογική, λογική, όλική αντίληψη κι αυτό είναι κάτι τό ιερό. Είναι (:) δυνατόν για έναν άνθρωπο, σαν έναν από μᾶς τούς κοινούς πολίτες, που δεν είμαστε ειδικοί, είναι (:) δυνατόν να κοιτάξουμε την αντιφατική, τή συγχυσμένη συνείδηση σαν μία όλότητα; ή πρέπει να κοιτάξουμε κάθε της πλευρά ξεχωριστά;

Θέλουμε να καταλάβουμε τόν εαυτό μας, τή συνείδησή μας. Ξέρει κανείς από την αρχή πώς είναι κάτι έντελως αντιφατικό, γιατί θέλει αυτό κι όχι εκείνο, γιατί λέει αυτό και κάνει κάτι τό άλλο. Ξέρει ακόμα πώς οι πίστεις χωρίζουν τούς ανθρώπους. Ό ένας πιστεύει στην προσωπική του έμπειρία και προσκολλᾶται σ' αυτή και στεύει στην προσωπική του έμπειρία και προσκολλᾶται σ' αυτή και στην γνώση που συσώρευσε στα σαράντα ή εξήντα χρόνια της ζωής του και που έχουν αποκτήσει γι' αυτόν εξαιρετική σημασία. Προσκολλᾶται σ' αυτά κι ενώ αναγνωρίζει πώς ή πίστη καταστρέφει και χωρίζει τούς ανθρώπους, δεν μπορεί ν' απαλλαγῇ απ' αυ-

τή, γιατί ἔχει ἓνα παράξενο δυναμισμό γιατί τοῦ δίνει μιὰ κάποια αἴσθηση ἀσφάλειας. Πιστεύει κανεῖς στό Θεό κι αὐτή ἡ πίστη περιέχει μιὰ ἐκπληκτική δύναμη. Ὁ Θεός ὅμως εἶναι ἐπινόηση τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Θεός εἶναι ἡ προβολή τῆς σκέψης μας, τό ἀντίθετο τῶν ἀπαιτήσεών μας, τῆς ἀδυναμίας καί τῆς ἀπελπισίας μας.

Γιατί (;) νά ἔχη κανεῖς πίστεις; Ἕνας νοῦς σακατεμένος ἀπ' τήν πίστη εἶναι ἓνας ἄρρωστος νοῦς. Πρέπει νά μπορεῖ ν' ἀπελευθερωθῇ ἀπ' αὐτό. Εἶναι (;) λοιπόν δυνατόν νά ἐρευνήση κανεῖς σέ βάθος τή συνείδησή του, ὅχι νά πεισθῇ νά τό κάνη, ὀδηγημένος ἀπό ψυχιάτρους, ψυχολόγους κ.ο.κ., ἀλλά νά μπῇ βαθιά μέσα στόν ἑαυτό του καί νά μάθῃ, ἔτσι ὥστε νά μήν ἐξαρτᾶται ἀπό κανέναν, οὔτε καν ἀπ' τόν ὁμιλητή;

Ἀφοῦ θέσῃ κανεῖς αὐτή τήν ἐρώτηση, πῶς (;) μπορεῖ νά μάθῃ τίς ἰδιομορφίες, τίς ἀντιφάσεις, τήν ὅλη κίνηση τῆς συνείδησης; Πρέπει (;) νά τή μάθῃ τμῆμα πρὸς τμῆμα; Ἄς πάρουμε γιά παράδειγμα τὰ τραύματα πού ἔχει ὑπόστει κανεῖς ἀπό τήν παιδική του ἡλικία. Πληγώνεται ψυχολογικά ἀπό τοὺς γονεῖς του. Μετά πληγώνεται ἀπό τό σχολεῖο, στό Πανεπιστήμιο ἀπό τή σύγκριση, ἀπό τόν ἀνταγωνισμό, ἀπ' τήν ὑποχρέωση νά βγῇ πρῶτος στό εἶδος του κ.ο.κ. Σ' ὅλη τή διάρκεια τῆς ζωῆς συνεχίζεται ἀδιάκοπα αὐτή ἡ διαδικασία τοῦ τραυματισμοῦ. Ὅλοι ξέρουμε πῶς οἱ ἄνθρωποι πληγώνονται βαθιά, ἀκόμα κι ἂν δέν τό συνειδητοποιοῦν καί πῶς αὐτό δημιουργεῖ διάφορα εἶδη νευρωτικῆς δράσης. Ὅλο αὐτό εἶναι μέρος τῆς συνείδησης, ἓνα μέρος τοῦ εἶναι κρυμμένο καί τό ἄλλο εἶναι ἡ ἐπίγνωση ὅτι ἔχουμε πληγωθῇ.

Τώρα εἶναι (;) δυνατόν νά μήν πληγωθῇ κανεῖς καθόλου; Γιατί οἱ συνέπειες τοῦ τραυματισμοῦ εἶναι τό χτίσιμο τοῦ τοίχου γύρω ἀπ' τόν ἑαυτό μας, εἶναι ἡ ἀπομάκρυνσή μας στίς σχέσεις μας μέ τοὺς ἄλλους γιά νά μή μᾶς ξαναπληγώσουν. Κι αὐτά φέρνουν τό φόβο καί μιὰ σταδιακή ἀπομόνωση. Τώρα ρωτᾶμε: Εἶναι (;) δυνατόν ὅχι μόνο ν' ἀπαλλαγοῦμε ἀπό τραυματισμούς τοῦ παρελθόντος, ἀλλά καί νά μήν ξαναπληγωθοῦμε ποτέ ἀπό πόρωση, ἀπό ἀδιαφορία, ἀπό τέλεια ἄρνηση κάθε σχέσης;

Πρέπει κανεῖς νά ἐρευνήσῃ γιατί πληγώνεται καί τί σημαίνει νά πληγώνεσαι. Αὐτός ὁ τραυματισμός ἀποτελεῖ μέρος τῆς συνείδησής μας κι ἀπ' αὐτόν πηγάζουν οἱ διάφορες ἀντιφατικές, νευρωτικές πράξεις μας. Ἐρευνᾷ κανεῖς αὐτό τόν τραυματισμό, ὅπως ἐρευνᾷ καί τήν πίστη. Δέν εἶναι κάτι ἔξω ἀπό μᾶς, εἶναι ἓνα κομμάτι τοῦ ἑαυτοῦ μας. Τί εἶναι λοιπόν αὐτό πού τραυματίζεται κι εἶναι (;) δυνατόν νά μήν τραυματίζεται κανεῖς ποτέ; Εἶναι δυνατόν νά εἶναι κανεῖς ἐλεύθερος ἄνθρωπος πού νά μήν πληγώνεται ποτέ ψυχολογικά, ἐσωτερικά;

Τί είναι αυτό που πληγώνεται; Λέμε πώς πληγώνεται τό «ἐγώ» μου. Τί είναι αυτό τό «ἐγώ»; Ἀπό τήν παιδική ἡλικία χτίζει κανείς τήν εἰκόνα τοῦ ἑαυτοῦ του. Κι ἔχει πάρα πολλές εἰκόνες, ὄχι μόνο τίς εἰκόνες πού οἱ ἄλλοι σχηματίζουν γι' αὐτόν, ἀλλά καί τίς εἰκόνες πού ἔχει σχηματίσει ὁ ἴδιος γιά τόν ἑαυτό του. Π.χ. τήν εἰκόνα ὅτι εἶναι Ἀμερικάνος, ἢ τήν εἰκόνα ὅτι εἶναι Ἰνδουιστής, ἢ εἰδικός. Τό «ἐγώ» λοιπόν εἶναι ἡ εἰκόνα πού ἔχει σχηματίσει κανείς γιά τόν ἑαυτό του, σάν ἕναν ἐξαιρετικά καλόν ἄνθρωπο, κι αὐτή ἡ εἰκόνα εἶναι αὐτό πού πληγώνεται. Μπορεῖ νά ἔχη κανείς τήν εἰκόνα ὅτι εἶναι μεγάλος ὁμιλητής, συγγραφέας, πνευματικός ἄνθρωπος, ἀρχηγός. Αὐτές οἱ εἰκόνες ἀποτελοῦν τόν πυρήνα τοῦ ἑαυτοῦ του, κι ὅταν λήη πώς πληγώθηκε, ἐννοεῖ πώς οἱ εἰκόνες αὐτές πληγώθηκαν. Ἄν ἔχη κανείς μιά εἰκόνα γιά τόν ἑαυτό του κι ἔρθει κάποιος καί τοῦ πεῖ, «μὴν εἶσαι ἡλίθιος», πληγώνεται.

Ἡ εἰκόνα πού ἔχει σχηματίσει γιά τόν ἑαυτό του ὡς μὴ-ἡλίθιου εἶναι τό «ἐγώ» του κι αὐτό πληγώνεται. Αὐτή τήν εἰκόνα κι αὐτά τὰ τραύματα τὰ κρατάει κανείς μαζί του, σ' ὅλη του τή ζωή, προσπαθώντας πάντα νά μὴν ξαναπληγωθῇ, ἀποφεύγοντας κάθε ἀναφορά στή βλακεία του.

Οἱ συνέπειες ἐνός τραυματισμοῦ εἶναι πολὺπλοκες. Γιατί ὄντας τραυματισμένος προσιαθεῖ κανείς νά γίνη αὐτό ἢ ἐκεῖνο, γιά νά ξεφύγῃ ἀπ' αὐτόν τόν τρομακτικό πόνο καί πρέπει νά τό καταλάβῃ κανείς αὐτό. Τώρα, μπορούμε (;) νά μὴν ἔχουμε καμιά εἰκόνα γιά τόν ἑαυτό μας; Γιατί (;) νά ἔχη κανείς εἰκόνες γιά τόν ἑαυτό του; Γιατί βλέπει κάποιον πού εἶναι καλός, εὐχάριστος, ἐξυπνος, ὁμορφος καὶ θέλει νὰ τοῦ μοιάσει κι ἐπειδὴ δέν τοῦ μοιάζει πληγώνεται. Ἡ σύγκριση λοιπόν μπορεῖ νά εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς παράγοντες τοῦ ψυχολογικοῦ τραυματισμοῦ. Καί τότε ἐρωτᾶται κανείς γιατί (;) νά συγκρίνῃ;

Εἶναι (;) δυνατόν νά ζήσει κανείς σ' αὐτόν τόν μοντέρνο κόσμο χωρίς καμιά εἰκόνα; Ὁ ὁμιλητής μπορεῖ νά λήη πώς εἶναι δυνατόν, πῶς μπορεῖ νά γίνη. Ἀλλὰ ἀπαιτεῖται μεγάλη ἐνέργεια γιά νά μάθῃ κανείς ἂν εἶναι δυνατόν νά μὴν πληγωθῇ ποτέ κι ἀκόμα ἂν εἶναι δυνατόν νά ζήσει τή ζωή του χωρίς καμιά πίστη, γιατί ἡ πίστη χωρίζει τοὺς ἀνθρώπους καί τοὺς κάνει ν' ἀλληλοσπαράζονται. Εἶναι (;) δυνατόν λοιπόν νά ζήσει κανείς χωρίς καμιά πίστη καί νά μὴν ἔχη καμιά — μὰ καμιά — εἰκόνα γιά τόν ἑαυτό του; Αὐτή εἶναι ἡ πραγματική ἐλευθερία.

Μπορεῖ κάποιος πού ἔχει μιά εἰκόνα γιά τόν ἑαυτό του, ὅταν τόν ποῦν ἡλίθιο, νά δώσῃ ὅλη του τήν προσοχή σ' αὐτή τή λέξη, ἔτσι ὅπως τήν ἄκουσε. Γιατί ἐφόσον ἔχει μιά εἰκόνα γιά τόν ἑαυτό του, ὅταν τόν ποῦν ἡλίθιο, θ' ἀντιδράσῃ ἀμέσως. Κι ἐφόσον ἡ ἀν-

τίδραση είναι άμεση, πρέπει να δώσει την προσοχή του σ' αυτή την άμεσότητα. Δηλαδή πρέπει ν' ακούση πολύ καθαρά την πρόταση ότι είναι ήλιθιος, να την ακούη προσεκτικά. Γιατί όταν ακούη κανείς μ' απόλυτη προσοχή, δεν υπάρχει αντίδραση. Ή έλλειψη τής όξείας προσοχής φέρνει την εικόνα, πού φέρνει την αντίδραση.

Ής υποθέσουμε πώς έχω μίαν εικόνα γιά τόν έαυτό μου, γιατί έχω ταξιδέψει σ' όλο τόν κόσμο κλπ, κλπ. Κι' έρχεστε έσείς καί μου λέτε, φιλαράκο δεν είσαι τόσο καλός όσο ένας άλλος Γκουρού, ένας άλλος άρχηγός, ένας άλλος δάσκαλος, ένας άλλος ήλιθιος. Τ' ακούω όλα αυτά καί δίνω όλη μου τήν προσοχή σ' αυτά πού λέγονται. Όταν υπάρχει απόλυτη προσοχή δεν σχηματίζεται κανένας πυρήνας. Μόνο ή έλλειψη προσοχής δημιουργεί τόν πυρήνα. Ένας νοϋς πού είναι νωθρός, πού βρίσκεται σέ σύγχυση, πού είναι άναστατωμένος, νευρωτικός, πού δεν έχει ποτέ αντιμετώπισει πραγματικά τό παραμικρό, πού δεν έχει ποτέ άπαιτήσει άπ' τόν έαυτό του να δώσει ό,τι καλύτερο έχει μπορεί ποτέ να δώσει μιά τόσο απόλυτη προσοχή; Όταν υπάρξη απόλυτη προσοχή, ή πρόταση ότι είσαι ήλιθιος χάνει έντελώς τή σημασία της. Γιατί όταν υπάρχει προσοχή δεν υπάρχει κάποιος πυρήνας πού άντιδρά.

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ κ. ΝΙΚΟ ΔΗΜΟΥ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΒΗΜΑ» ΤΗΣ 23/2/86

Μετά τή θλιβερή εΐδηση του θανάτου του Κρισναμούρτι, διαβάσαμε ένα σχετικό άρθρο του κ. Νίκου Δήμου στην εφημερίδα «ΒΗΜΑ» τήν Κυριακή, 23.2.86. Περιμέναμε βέβαια, νά διαβάσουμε κάτι πού νά αντικατοπτρίζει, άν όχι τή σοβαρότητα του άρθρογράφου, τουλάχιστον τή σοβαρότητα τής περιστάσεως. Άλλά ο κ. Δήμου, όχι μόνο δέν έγκατέλειψε — ούτε σ' αυτό τό «έπικήδειο» άρθρο του το γνωστό «έξυπνο» ύφος του, αλλά πρόσθεσε καί τήν κακογουσιά στην όποία δέν μās εΐχει συνηθίσει. Καί, ασφαλώς, κάποια νότα χιοῦμορ (;) πού προσπάθησε νά δώσει επικαλούμενος σατυρική έκφραση του Σκαρίμπα γιά τόν Κρισναμούρτι, δέν μās έκανε νά γελάσουμε. Έδειξε, όμως, καί τήν παχυλή του άγνοια στα θέματα τής Ιστορίας καί εξέλιξεως τών έσωτερικῶν όργανώσεων, παρ' όλο πού — άν δέν κάνω λάθος — άσχολείται καί μέ τό βουδδισμό, από τόν όποιο δέν φαίνεται νά έχει κατανοήσει καί, πολύ περισσότερο, βιώσει καί πάρα πολλά πράγματα. Καί άπορούμε, πώς αυτός ο παραμορφωμένος καί μέ εύρωπαϊκές σπουδές έξοπλισμένος κύριος στάθηκε τόσο άπρόσεκτος σέ ένα τόσο λεπτό θέμα. Φανταζόμαστε ότι ή πίεση του χρόνου πού χαρακτηρίζει τόν χῶρο, στόν όποιο διέπρεψε — ή Διαφήμιση — τόν παρέσυρε στούς άβυσάνιστους χαρακτηρισμούς του.

Ο κ. Νίκος Δήμου άρχίζει τίς κατηγορίες του κατά τής Θεοσοφικῆς Έταιρίας μέ μία άνακρίβεια, λέγοντας ότι «ή δαιμόνια καί πανέξυπνη Annie Besant διεδέχθη τήν εξ' ίσου δαιμόνια, αλλά, ίσως, όχι τόσο έξυπνη Helena Blavatsky στην προεδρία τής Διεθνούς Θ.Ε.». Τό λάθος έδῶ — γιατί ή Blavatsky δέν υπήρξε ποτέ πρόεδρος τής Θ.Ε. — δέν εΐναι βέβαια ούσιαστικό, άφου ή Blavatsky υπήρξε ή πνευματική ήγέτις τής έταιρίας, αλλά τό αναφέρουμε, γιατί καί ή στοιχειώδης άκόμη γνώση τής Ιστορίας τής Θ.Ε. δέν θά επέτρεπε τέτοιο λάθος. Έτσι, ο κ. Δήμου μās δίνει τό δικαίωμα νά θεωρήσουμε — άν καί δέν θέλουμε νά τό πιστεύσουμε — ότι άσχολείται μέ κάτι πού άγνοεί παντελώς. Έδῶ, λοιπόν, ο κ. Δήμου κατοχυρώνει τήν Μπλαβάτσκι ως «φοβερή», «δαιμόνια» καί «ίσως όχι τόσο έξυπνη». Άλλά, φτωχέ μας κ. Δήμου, ή Μπλαβάτσκι υπήρξε μία από τίς τεράστιες καί ήρωικότερες μορφές στην παγκόσμια Ιστορία του Αποκρυφισμού. Αυτό τουλάχιστον τής τό

αναγνώρισαν οί πió ἄξιοι ἀπό τούς ἀντιπάλους της καί σ' αὐτό τό σημείο δέν μπορεῖ νά υπάρξει ἐπιείκεια, Εἶσθε πολὺ «λίγος» κ. Δήμου καί γιά νά τολμᾶτε ἀκόμη –ὄχι νά μπορεῖτε– νά κρίνετε κατ' αὐτόν τόν τρόπο ἕναν ἄνθρωπο πού πρόσφερε κυριολεκτικά τή ζωή του σέ κάποιον ἱερό –καί γιά σᾶς ἀκόμη, φανταζόμαστε– σκοπό. Γιά δέ τήν ἀμφισβητούμενη ἀπό ἐσᾶς ἐξυπνάδα της δέν θά διαφωνοῦσαμε ἰδιαίτερως, ἂν δεχόμασταν τά δικά σας κριτήρια περὶ «ἐξυπνάδας». Ὅσο γιά τό «συνεταῖρο της Olcott – ὅπως χυδαιότατα τόν ἀποκαλεῖτε – (πρόεδρο τῆς Θ.Ε. γιά νά μαθαίνετε καί κάτω) ἴσως νά σχηματίζατε κάποια καλλίτερη γνώμη, ἂν γνωρίζατε γιά τή μεγάλη προσφορά του, πλὴν τῶν ἄλλων, στήν κατανόηση τῆς Βουδδιστικῆς φιλοσοφίας, στήν ὁποία, πιστεύουμε, ἔχετε ἐντυφώσει.

Ἀποκαλεῖτε πió κάτω τή θεοσοφική διδασκαλία «περίεργο συνονθύλευμα ἀπό διάφορες ἀνατολικές καί δυτικές δοξασίες, πού ἀπέκτησε ἑκατομμύρια(!) ὁπαδούς σ' ὁλόκληρο τόν κόσμο». Ἀλλά τό συνονθύλευμα βρίσκεται μέσα στό μυαλό σας καί γι' αὐτό, βέβαια, δέν εὐθύνεται ἡ θεοσοφική διδασκαλία, καί ὁ κόπος νά τό ξεδιαλύνετε πέφτει σέ σᾶς, ἐκτός ἂν θέλετε νά σᾶς βοηθήσουμε, κᾶτι πού εὐχαρίστως καί μέ εἰλικρίνεια θά κάναμε, ἂν μᾶς τό ζητούσατε. Ἐξ ἄλλου, ἡ Θ.Ε. ποτέ δέν ἀπέκτησε ἑκατομμύρια ὁπαδούς, ὅπως νομίζετε, ὅπως ἄλλωστε καί καμμία ἄλλη ἐσωτερική ὁργάνωση τοῦ τύπου της, γιατί οὔτε θά μπορούσε οὔτε εἶχε τέτοιο σκοπό. Καί αὐτή ἡ ἱστορική σας παρέκκλιση μᾶς ἐξένισε, γιατί δέν θά τήν ἔκανε οὔτε ἕνας νεόφυτος, ὄχι ἐσεῖς ὁ τόσο προχωρημένος, ὑποτίθεται.

Ἀλλά, κ. Δήμου ἔχετε κάνει κάποια παρανόηση: Ἡ Θεοσοφική Ἑταιρία δέν εἶναι κανένα πολιτικό κόμμα, ἀπ' αὐτά πού κατὰ καιροὺς διαφημίσате, οὔτε ἡ θεοσοφική διδασκαλία εἶναι κανένα καταναλωτικό προϊόν, ἀπ' αὐτά πού ἐπίσης ἔχετε διαφημίσει. Καί φαίνεται ὅτι ἡ Annie Besant «δαιμόνια» καί «φοβερή» καί αὐτή, ὅπως λέτε, στάθηκε ἄτυχη στήν ἔμπνευσή της νά χρησιμοποιήσει τόν Κρισναμουρτι γιά νά συγκρατήσει ἢ νά αὐξήσει τά ἑκατομμύρια ὁπαδούς τῆς Θ.Ε. Ἰσως, ἂν εἶχε ἕναν πανέξυπνο διαφημιστή δίπλα της σάν αὐτοὺς τοῦ σημερινοῦ καιροῦ, ἴσως νά τά εἶχε καταφέρει καλύτερα.

Πραγματικά, ἡ Besant ἔκανε λάθος στήν ἐκτίμησή της γιά τό ρόλο τοῦ Κρισναμουρτι ὡς παγκόσμιου ἐκπαιδευτή, ρόλο πού καί ὁ ἴδιος κάποια στιγμή ἀρνήθηκε. Ὅμως, ἡ ἱστορία τῆς Besant καί τοῦ Κρισναμουρτι ἔχει σχέση μέ τό ἔργο τῆς Θ.Ε. (μέρος τοῦ ὁποίου ἦταν ἡ προετοιμασία τοῦ κατάλληλου κλίματος γιά νά δε-

χθεῖ ὁ κόσμος τόν νέο εκπαιδευτή) καί ὄχι μέ τή διάδοσή της. Ὑπάρχει ἐδῶ μία λεπτή διαφορά πού, ἂν ψάξετε λίγο, εἴμαστε βέβαιοι πώς θά τήν κατανοήσετε. Ὅπως θά κατανοήσετε καί τίς διαφορές τοῦ Κρισναμοῦρτι μέ τή θεοσοφική διδασκαλία καί πού αὐτές ἐντοπίζονται ἀκριβῶς. Ἄλλωστε, πρέπει νά γνωρίζετε ὅτι ἡ Θ.Ε. τιμοῦσε καί θά τιμᾷ πάντοτε τόν Κρισναμοῦρτι, ὡς ἓνα ἀπό τοὺς ἀληθινούς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς μας.

Στή συνέχεια τοῦ ἄρθρου ὁ κ. Δήμου παραθέτει μερικά ὠραῖα κομμάτια ἀπό τή διδασκαλία τοῦ Κρισναμοῦρτι, πού, πράγματι, ἀποδεικνύουν τήν καταπληκτική ἀπλότητα καί καθαρότητα, ἀλλά καί τό βάθος τῆς φιλοσοφικῆς του σκέψεως. Ἀναρωτιόμαστε, ὅμως, σέ ποιοῦ βαθμοῦ κατανόησε αὐτή τή σκέψη ὁ κ. Δήμου; ἂν διδάχθηκε ὅτι ἡ ἐκζήτηση, ὁ ἐγωκεντρισμός, ἡ προβολή μέ κάθε τρόπο τοῦ ἑαυτοῦ μας, δέν ὀδηγοῦν στήν ἀπελευθέρωση, ἀλλά σέ ἀσφυκτικότερα δεσμά.

Τελειώνοντας θά θέλαμε νά ζητήσουμε συγγνώμη ἀπό τοὺς ἀναγνώστες μας — πού πολλοί ἀπ' αὐτοὺς δέν εἶναι θεοσοφιστές — γι' αὐτή τή μακροσκελῆ ἀπάντηση, ἀλλά ἀντιληφθήκαμε ὅτι σε μεγάλο βαθμό ἐκφράζουμε καί τίς δικές τους ἀντιδράσεις.

Ἀκόμη, ἡ ἀπάντηση αὐτή δέν ἀπευθύνεται μόνο στόν κ. Δήμου προσωπικῶς. Ἄν ἦταν ἔτσι, ἴσως νά μὴν ἀπαντούσαμε καθόλου. Χρόνια τώρα, εἴμαστε συνηθισμένοι σέ τέτοιου εἶδους ἐπίθεση. Ἀπευθύνεται σέ ὅλους ἐκείνους πού, νομίζοντας ὅτι εἶναι τό κέντρο τοῦ κόσμου, χρησιμοποιοῦν κάθε μέσο, κάθε εὐκαιρία γιά τήν προσωπική τους προβολή. Σέ ὅλους ἐκείνους πού πιστεύουν ὅτι αὐτοί καί μόνον εἶναι οἱ «ἐξυπνοί», εἶναι ἡ «ἐλίτ τῆς διανόησης» πού ἀφ' ὑψηλοῦ ραντίζουν τόν λαό μέ τά ψήγματα τῆς σοφίας τους. Εἶναι αὐτοί οἱ «ὀμφαλοί τῆς Γῆς» πού πλήθυναν τελευταίως καί πού ἔχουν ἀντικαταστήσει τήν οὐσία μέ τό λουστρο τῆς μορφῆς καί τό ἥθος μέ τό «ἐξυπνο» ὕφος. Ὑπάρχουν ὅμως καί κάποιες περιοχές πού πρέπει νά σεβόμαστε καί νά συγκρατοῦμε τίς διαφορές τάσεις μας.

Φανταζόμαστε — χωρὶς εἰλικρινά νά τό ἐλπίζουμε — ὅτι ἡ ἀνταπάντηση τοῦ κ. Νίκου Δήμου (ἂν ὑπάρξει) τέτοιο ὕφος θά ἔχει. Ἐμεῖς δέν ἐπιθυμοῦμε τήν συνέχιση αὐτοῦ τοῦ στενόχωρου διαλόγου. Ἄν ὅμως ὁ κ. Δήμου ἢ κάποιος ἄλλος τό ἐπιθυμεῖ, στ' ἀλήθεια θά τόν δεχτοῦμε μέ χαρά γιά νά τόν βοηθήσουμε ἢ νά μᾶς βοηθήσει νά βροῦμε τί μᾶς χωρίζει καί νά λύσουμε ἴσως τίς διαφορές μας ἢ τίς παρανοήσεις πού μπορεῖ νά ἔχουν γίνει.

ΠΑΝ. ΠΑΠΑΣΛΙΩΤΗΣ

Ένα πολύτιμο βιβλίο

ΕΚΛΟΓΑΙ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

άνθολογία από τις ομιλίες και τα βιβλία του
1926 -- 1966

Έπιλογή ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ο φιλόσοφος της έσωτερικῆς
ἀπελευθερώσεως τοῦ ἀτόμου

Αποστέλλεται ἐλεύθ. ταχ. τελῶν
ἀντὶ δρχ. 300

Ο Κρισναμοῦρτι ὑποδεικνύει τὴν ὁδὸ τῆς Ἀλήθειας

Π. Δ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ

Ἡ 25η Μαρτίου καί οἱ Τέκτονες

Τά ἱστορικά γεγονότα περί τῆς 25ης Μαρτίου 1821 μᾶς εἶναι ὅλων γνωστά καί αἱ σκέψεις μας ἀναπέμπουν θυμίαμα πρὸς τοὺς ἡρώας, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς θυσίας των μᾶς ἐχάρισαν ἐλευθέραν πατρίδα. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν θά περιορισθῶ εἰς τὴν ἄγνωστον διὰ τοὺς πολλοὺς δρᾶσιν τῶν Τεκτόνων, τὴν ὑπ' αὐτῶν καί κατὰ τὸ Τεκτονικόν σύστημα, ἰδρυθεῖσαν φιλικὴν Ἑταιρείαν. Πρὶν κηρυχθῇ εἰς τὴν Ἀγίαν Λαύραν ἡ ἐπανάστασις ἐναντίον τῶν βαρβάρων τυράννων τῆς Ἀνατολίας, οἱ πνευματικοὶ ἱππῶται τοῦ Γένους, οἱ προστρέξαντες εἰς τὰ πεδία ὑπὲρ τῆς Ἑλευθερίας, μὲ τὴν πίστιν των εἰς τὸν Θεόν καί τὴν Χριστιανικὴν λατρείαν του εἶχον ἐκτελέσει καί τὴν ἀγρυπνίαν τῶν ὅπλων εἰς τὸν Ναόν τῶν Μυστηρίων, τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Σοφίας, ἐνώπιον τῆς Παρθένου Προμάχου Ἀθηνᾶς.

Οἱ Τέκτονες, πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας, εἶναι οἱ πρῶτοι εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως. Ὑπὸ τὰς Τεκτονικὰς ἐμπνεύσεις ὁ Τέκτων Ρήγας Φεραῖος, συνιστᾷ ἐν Βιέννῃ μυστικὴν ἑταιρείαν, ἀδελφοποιήσεως, τῶν ὑπὸ τὸν Ὀθωμανικόν ζυγὸν λαῶν, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀλληλοβοηθείας καί ἐξεγέρσεως ἐναντίον τοῦ κοινοῦ τυράννου.

Τὰ μέλη τῆς ὠμυνοῦ ἀμοιβαίαν βοήθειαν καί σύμπραξιν πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς δουλείας, ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας καί ἔσπειρεν ὁ Ρήγας, εἰς ἔδαφος γόνιμον τὸν σπόρον του, τὸν ὁποῖον ἐκαλλιέργησεν ἐπὶ προετοιμασμένου ἐδάφους, ἡ ὑπὸ Τεκτόνων ἰδρυθεῖσα Φιλικὴ Ἑταιρεία.

Ὅταν ἐνεφανίσθη αὕτη, οἱ θούριοι τοῦ Τέκτονος Ρήγα εὐρίσκοντο εἰς τὰ χεῖλη τῶν Ἑλλήνων, ἐπυρπόλουν τὰς καρδίας των καί ἐδυνάμωνον τὴν ψυχὴν των. Οἱ Φιλικοὶ ἐνεστερνίσθησαν τὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς Τεκτονικῆς ἀδελφότητος, τὴν ὁποίαν ὁ «Μέγας Ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος» καί ὁ Οὐρανὸς ἐνέπνεεν, ὑπὲρ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς φυλῆς μας, πρὸς διάψευσιν τοῦ Μέτερνιχ πού εἶπεν ὅτι δέν ἐγνώριζε τὴν ὑπαρξιν Ἑθνους Ἑλληνικοῦ. Ἐν ἔτος μετὰ τοὺς ἀπρεπεῖς τούτους λόγους, ἐν Βιέννῃ, ὁ Ξάνθος μετὰ τοῦ Ν. Σκουφᾶ, τοῦ Τσακάλωφ καί τοῦ Π. Ἀναγνωστόπουλου, ὑπὸ τὰς Τεκτονικὰς ἐμπνεύσεις, συνέστησαν τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν, τῆς ὁποίας μετεῖχον οἱ Ὑψηλάντηδες, Μάνος, Κατακουζηνός, τῶν

ὁποίων ὁ Ἱερὸς Λόχος ἔφερε τὰ Τεκτονικά ἐμβλήματα. Τέκτονες ἦσαν ὁ Παλαιὸν Πατρῶν Γερμανός, ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ἄλλοι. «Εὐλογημένοι αἱ Μασσονικαὶ Στοαὶ αἱ ὁποῖαι σὰς ἐβάπτισαν εἰς τὴν κολυβήθραν τῆς ἐλευθερίας», γράφει ὁ υἱὸς τοῦ Γεναίου Κολοκοτρώνη Θεόδωρος, εἰς τὸ ἐν ἔτει 1860 ἐκδοθέν βιβλίον του «Ἱερεὺς τῶν Ἑλευσινίων» τὸ ὁποῖον ἀφιερώνει εἰς τὴν μνήμην τῶν Τεκτόνων Ν. Σκουφᾶ καὶ Α. Τσακάλωφ.

Θεωρῶ σκόπιμον νὰ παραθέσω τὴν κατὰ τὰ πάντα τεκτονικὴν διαβεβαίωσιν, τὴν ὁποίαν ἔδιδον οἱ Φιλικοί, κρατώντας ἀνά χεῖρας τὴν εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος, σύμβολον τοῦ ἐπιδιωκμένου σκοποῦ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Γένους καὶ τῆς πίστεώς των πρὸς Αὐτόν.

Ὁ δόκιμος ἠρωτᾶτο ἐπανειλημένως ἂν ἐπέμενε νὰ μνηθῇ εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν. «Εἶσαι ἀκόμη εἰς καιρὸν νὰ παραιτηθῇς - ἔλεγεν πρὸς αὐτόν ὁ κατηχητής - ἐάν δέν στοχάζεσαι ἱκανόν τὸν ἑαυτὸν σου, διότι ἀπὸ τὸν δεσμόν εἰς τὸν ὁποῖον μέλλεις νὰ ἐμβῇς, ὁ θάνατος μόνον εἶναι τὸ μέσον τῆς σωτηρίας σου. Ἡ μεταμέλειά σου μετ' ὀλίγον θέλει εἶναι ἀσυγχώρητος». Ὁ ὑπὸ μύησιν εἰς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἐκράτει κηρίον ἀνημμένον καὶ ἐσβύνοντο ὅλα τὰ ἄλλα φῶτα.

Ὁ Κατηχητής κατὰ τὸ τελετουργικόν τῆς μύησεως ἔλεγε πρὸς αὐτόν: «Αὐτὸ τὸ κηρίον εἶναι ὁ μόνος μάρτυς, τὸν ὁποῖον ἡ δυστυχὴς Πατρίς μας λαμβάνει, ὅταν τὰ τέκνα της ὁμνύωσι τὸν ὄρκον τῆς ἐλευθερίας των». Καὶ ἐπροχώρει εἰς τὴν ὀρκομωσίαν τοῦ νέου μέλους τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ἀπαγγέλοντας τὸν παρατιθέμενον ὄρκον τῆς εἰσδοχῆς του:

«Ὁρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, οἰκειοθελῶς ὅτι θέλω εἶμαι ἐπὶ ζωῆς μου πιστὸς εἰς τὴν Ἑταιρείαν, κατὰ πάντα. Νά μὴν φανερῶσω τὸ παραμικρὸν ἀπὸ τὰ σημεῖα καὶ Λόγους της, μήτε νὰ σταθῶ κατ' οὐδένα λόγον ἢ ἀφορμὴ τοῦ νὰ καταλάβωσι οἱ ἄλλοι ποτέ, ὅτι γνωρίζω τί περὶ τούτων, μήτε εἰς συγγενεῖς μου, μήτε εἰς πνευματικόν ἢ φίλον μου. Ὁρκίζομαι νὰ προσέχω πάντοτε τὴν διαγωγὴν μου, διὰ νὰ εἶμαι ἐνάρετος. Νά εὐλαβῶμαι τὴν θρησκείαν μου χωρὶς νὰ καταφρονῶ τὰς ἄλλας».

Μετά τὴν ὀρκομωσίαν του ἐγένετο ἡ κατὰ πάντα μυστηριακὴ Τεκτονικὴ καθιέρωσις ὑπὸ τοῦ Κατηχητοῦ, ἔχουσα οὕτω:

«Ἐνώπιον τοῦ ἐνός, ἀόρατου καὶ πανταχοῦ παρόντος ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ αὐτοδικαίου, ἐκδικητοῦ τῆς παραβάσεως καὶ τιμωροῦ τῆς κακίας, κατὰ τοὺς κανόνας τῆς φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποίαν μ' ἔδωκαν οἱ Μεγάλοι Ἱε-

ρεῖς τῶν Ἑλευσινίων, καθιερῶ σε καί δέχομαί σε ὡς μέλος, καθὼς καί ἐγὼ παρεδέχθην, εἰς τὴν Ἑταιρείαν τῶν Φιλικῶν».

Ἡ Τεκτονικὴ Ἰδιότης τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας ἔφερε καὶ τὸν Τέκτονα Λόρδο Βύρωνι εἰς τὴν χώραν μας, διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸ καθολικὸν καθήκον του πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, ὅπως καὶ τὸ μυσταγωγικὸν του ἀργότερον, ἐνώπιον τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς.

Οἱ Τέκτονες Κουντουριώτης, Κουμπάρης, Σέκερης, Κατρακάζης, ἅμα τῇ ὑψώσει τοῦ λαβάρου τῆς Ἁγίας Λαύρας, εἶδον πραγματοποιουμένην, τὴν πολύμοχθον προπαρασκευὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ ἔθνους, ὑπὸ τῶν πεφωτισμένων ἀδελφῶν τέκνων τοῦ Γένους, οἱ ὁποῖοι ἐκ τοῦ Ἑλευθεροτεκτονισμοῦ, ἤντλησαν τὴν ἰδεολογικὴν καὶ ἠθικὴν βάσιν, τὸν τρόπον καὶ μηχανισμόν τοῦ συστήματος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τὸ ἔργον των ἀπέδειξεν, ὅτι ἦσαν «ἀληθὴ τέκνα τοῦ Φωτός». Ἡμεῖς δέ σήμερον, διὰ τῆς μικρᾶς αὐτῆς πνευματικῆς προσφορᾶς, ἀποτίομεν Εὐγνώμονα Τιμὴν εἰς τὴν μνήμην ὅλων τῶν ἐπωνύμων καὶ ἀνωνύμων ἀγωνιστῶν τοῦ 1821. Εὐλογημένοι αἱ Τεκτονικαὶ στοαὶ αἱ ὁποῖαι βαπτίζουσιν εἰς τὴν κολυμβήθραν τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας τοὺς Τέκτονas, διὰ τῶν δυνάμεων τοῦ μεγάλου Ἱερατείου, τῶν Ἑλευσινίων Μυστηρίων καὶ ἑδραιώνουσιν τὴν πίστην των πρὸς τὸν Θεόν διὰ τοὺς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς Ἑλευθερίας, τῆς Ἰσότητος καὶ τῆς Ἀδελφότητος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀθῆναι, Ἰανουάριος 1986

Κύριε Διευθυντά,

Ἀναφέρομαι εἰς τὸ ποίημα τοῦ κ. Νικ. Α. Τέντα, ὑπὸ τὸν τίτλον «ΧΙΡΟΣΙΜΑ», τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ τεύχος τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» μηνῶν Σεπτεμβρίου-Ὀκτωβρίου 1985 καὶ εἰς τὴν σελίδα 294 αὐτοῦ.

Οὐδόλως μέ εὐρίσκει σύμφωνον ὁ συσχετισμός «Ἀουσβιτς» καὶ «Χιροσίμα». Τὸ Ἀουσβιτς ἦτο τὸ κορύφωμα τῆς ἐγκληματικότητος καὶ τῆς ἀπανθρωπίας. Ἀντιθέτως ἡ βόμβα τῆς Χιροσίμα ὑπῆρξε ἀναγκαία διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὴν φασιστικὴν τυραννίαν. Ἐστοίχησε θύματα βεβαίως, ὅπως ἄλλωστε καὶ ἄλλαι πολεμικαὶ πράξεις, ἀλλὰ τὸ δίλημμα ἦτο σαφές: Χιροσίμα ἢ φασισμός.

Καὶ ἀσφαλῶς οὐδεὶς προτιμοῦσε τὸν φασισμόν.

Μετὰ τιμῆς

Γεώργ. Ι. Κατσαμπῆς

Πολύπλευρος ἡ ἔννοια του Λόγου

Λόγος = Ἐκφρασις νοημάτων δι' ὁμιλίας.

Λόγος = Τό λογικόν, ἡ ἀνωτέρα πνευματική δύναμις.

Λόγος = Ἡ λογική τάξις τοῦ παντός.

Λόγος-Πῦρ = Τό αἷτιον τῆς δημιουργίας τοῦ παντός (κατά Ἡράκλειτον καί Στωϊκοῦς).

Λόγος = Τό ὄργανον τῆς ἐκδηλώσεως εἰς τόν κόσμον τῶν θεῶν δυνάμεων καί τῆς θείας Σοφίας (κατά Φίλωνα).

Λόγος = Τό κατά Ἰωάννην δεύτερον πρόσωπον τῆς Ἀγ. Τριάδος, ὁ υἱός τοῦ Θεοῦ, ἡ φανέρωσις τῆς ἀπροσίτου οὐσίας τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦ Λόγου ὁ Θεός δημιουργεῖ τόν κόσμον.

Λόγος = Ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ παντός. Ὁ Παγκόσμιος Λόγος (κατά Θεοσοφίαν) = ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Ὁ Ἡλιακός Λόγος = ἡ αἰτία τῆς δημιουργίας τοῦ Ἡλιακοῦ Συστήματος.

Λόγος = (Ἀπρόσωπος Καθολικός Λόγος) = Ἡ δημιουργική δύναμις ἡ ἐμψυχούσα τό πᾶν. Τό θεῖον Πῦρ, ἐξ οὗ ἡ γονιμότης, ἡ κίνησις, ἡ ζωή.

Ἡ καθαρὰ καί ἀγνή δημιουργική Ἀρχή.

Ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ἄνευ αἰτίας αἰτίου, Βράχμαν (Ἰνδουϊσμός), Ταό (Λάο-Τσέ), Φάγης (Ὀρφικοί), Ἐρως, (Ἐλευσίνιοι), Μονάς (Πυθαγόρας), Ὄν (Ἐλεᾶται).

Λόγος ἀπρόσωπος, ἐνδοκοσμικός, ἀπειρος, ἀίδιος, πλαστική Ἀρχή.

Λόγος = (Προσωπικός Λόγος) = Ὁ ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ Θεῖος σπινθήρ. Τό ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ τμήμα τοῦ Ἀπροσώπου Καθολικοῦ Λόγου.

K.N.M.

Ὁ θόρυβος δέν κάνει καλόν καί τό καλόν δέν κάνει θόρυβον

N.Kp.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Ἀναστήσου κι ἔρχου μαζί μας στούς Ἑμμαούς

*Διαφθορᾶς εἰς φρέαρ
συναπολοῦνται πάντες
οἱ ἄνδρες τῶν αἱμάτων
Ἐπιτάφιος Θριῖνος*

Ἀναστήσου κι ἔρχου μαζί μας, γλυκέ μας Ἰησοῦ, πού πάνω
στό Σταυρό Σου δέ μίλησες παρά μέ τίς ἑπτά ἀνεξίκακες προτά-
σεις Σου καί τίς πέντε τίς ἱερές πληγές Σου· θυμόσουν πώς κάποτε
ἦσουν ἓνα μαραγκόπουλο σκονισμένο μέ τό ροκανίδι τῆς δουλειᾶς
στό ξυλουργεῖο τοῦ πατέρα Σου τοῦ Ἰωσήφ καί τῆς Μαρίας καί
φοβόνταν κί οἱ δυό τους γιά τήν τύχη Σου σ' ἓνα κόσμο ρυπαρό
καί βάρβαρο πού ἡ βία ἦταν σκληρή καί ὁ βοῦρκος τῶν κτητικῶν
σαθρῶν ἐπιθυμιῶν ἀπειλητικός ἀνάβλυζε κυρίαρχος γιατί οἱ δοῦ-
λοι στέναζαν, δούλευαν σ' ἐλαιοτριβεῖα κι ὁμῶς δέν εἶχαν τό
ἀναγκαῖο φῶς νά φωτίσουν τό σκοτάδι τῆς καλύβας τους. Ἀνα-
στήσου κι ἔρχου σέ μᾶς, Ἰησοῦ τιμιότατε, πιό πολῦτιμε κι ἀπό τό
φῶς τοῦ χρυσοῦ, νά φωνάξεις τόν παράλυτο νά σηκωθεῖ νά περ-
πατήσει, νά πάρει τήν κλίνη του καί νά πάει στό σπῖτι του εἰρηνε-
μένος· νά πεῖς στόν Ἰάρειο πώς ἡ θυγατέρα σου κοιμᾶται, πᾶμε νά
τήν ξυπνήσουμε, νά γίνουμε λίγο παιδιά, γιατί δέ γνωρίζαμε παιδι-
κοὺς κοιτῶνες καί δωμάτια παιχνιδιῶν· νά πάρεις τό ζωποιοῦ πηλό
στά χέρια Σου καί νά πλένεις τά μάτια μας γιά νά βλέπουμε καθα-
ρά τή φωταψία τῆς ἀλήθειας πού γιατρεύει· ἔρχου μαζί μας νά μα-
ζέψουμε τό ταπεινό χαμομήλι στούς ἀγρούς, νά προσέξουμε μέ
πόση χαριτωμένη σβελτοσύνη τό ἀπερηφάνευτο, τό ἀμεγάλευτο
στρουθίο τρώει χτυπώντας μέ τό ράμφος Του τό μεγάλο ψίχουλο·
Σέ μαστίγωσαν μέχρι αἵματος· Σ' ἐκήρυξαν κακοποιοῦ καί Σέ κακο-
ποιοῦσαν, Σέ γέμιζαν μέ ἔμπυσμούς καί μέ ἐμπαιγμούς καί οἱ πε-
ριγελάστριες κραυγές φούντωναν γύρω Σου κι ὁλόκληρη ἀναβε-
έναντίον Σου ἡ πνιγερή καί καπνισμένη φλόγα ἀπό τή χλεῦή τῶν
ὄχλων. Θά φιλήσουμε τῶν καρφιῶν Σου τοὺς τύπους· βοήθησέ
μας γιά νά μὴ μείνει ὁ πλανήτης μας χωρίς καμιὰ τερπνήν Ἑπαύ-

ριο, γίνε μας ἄγκυρα· φώτιζε μας νά γίνει ὁ κόσμος εἰρηνικός καί φιλόξενος ὅπως ἓνα σπίτι ζεστό· θεμέλιωνε στά χεῖλη μας μιά πεντακάθαρη κι ὁλόφωτη καλημέρα· ἐνδήμησε στήν καρδιά μας γιά νά Σέ διατηροῦμε σάν ὄξυδέρκεια στή δίνη τῶν δεινῶν μας διαλυτική· δέ θ' ἄγκαθώσουμε τήν καρδιά Σου μέ χιούχα· Θ' ἀνήκουμε σέ Σένα ὅπως ὁ Πτολεμαῖος στήν ἀστρονομική του Ἀλμαγέστη· καί στίς «Περιφορές του» ὁ Κοπέρνικος· Ὁρθώσου τῆς εἰρήνης ἀνίκητον ὄπλο· καθάριζε τό μυαλό καί τήν καρδιά μας ὅπως ὁ πάπυρος φιλτράρει τό νερό τό ποταμίσιο γιά νά πλησιάζει πάλι τήν καταγωγή τῆς βροχῆς του· ρίξε στόν καιάδα τόν πόλεμο καί τό μίσος· κατάρτιζε τήν καρδιά μας νά αἰσθάνεται ἔστω κι ἓνα ἐλάχιστο καλοκαίρι· λούζε μας μέ τῆς καλωσύνης τῆ Δύναμη, Ἀνεξίκακε Κύριε· γεμάτος τόν ἀγωνιώδη ἰδρώτα Σου ἦπιες τό πικρό ποτήριο, κατέβηκες στόν Ἄδη καί τοῦ ἄδειασες τή δόξα ὀλιγοστεύοντας τήν ὁμίχλη τῶν ἀνομιῶν μας καί τῆς πικρῆς ἄγνοιας τῆ μεγάλη νύχτα.

Ἔρχου κοντά μας· δέ θά Σέ ἀφήσουμε ποτέ προδομένο κι ἔρημο· δειλίαςες φτώχυνες φορώντας τή σάρκα μας, γιά νά μᾶς πλουτίσεις ν' ἀνοίγουμε νέα παράθυρα καί ν' ἀτενίζουμε μέ μιά καινούριαν ἀναπνοή τόν κόσμο καί νά διασχίζουμε τοῦ βίου μας ὅλα τ' ἄφεγγα σημεῖα, ὅταν περιφέρεται γύρω τους ἓνας ἄνεμος κρύος καί ἀσκητῆς φορώντας ἓνα σταχτί φόρεμα· θά Σέ ἀκολουθήσουμε ὅπως οἱ Μάγοι ὅταν βγῆκαν ἔξω ἀπό τή χώρα τῶν Χαλδαίων καί πῆραν στόν ὦμο τους τόν ὀδηγητικόν τῆς Γέννησής Σου τόν ἀστέρα· δέ θ' ἀκολουθήσουμε οὔτε τό Μαρκίωνα, δέ θά παραδεχτοῦμε τόν Οὐαλεντίνο καί τούς ἄλλους Μανιχαίους, δέ θά Σοῦ ζητήσουμε νά ψηλαφίσουμε τίς οὐλές τῶν πληγῶν Σου. Μεῖνε μαζί μας νά πᾶμε ὅλοι πρός τούς Ἑμμαούς· δέ θά Σέ ἀγνοήσουμε γιατί εἶχες μιά καρδιά θερμή σάν φωλιά πουλιοῦ κεντημένη καί σοφή καί στέρεη μέ τό ἔνστικτο· γιατί ἦσαν ἓνα καλωσυνάτο κι ὁμορφο παιδί σάν τὰ γελαστά ὑψώματα τῆς Γαλιλαίας ὅπου τὰ βουνά βελάζουν τήν ἀθωότητα τῶν ἀρνιῶν κι οἱ μέλισσες ἐκεῖ ἀφήνουν τό τραγούδι τους στίς καρδιές τῶν λουλουδιῶν καί παίρνουν τό νέκταρ, ὅταν τὰ δέντρα μεθοῦν μέ τόν ἀνθισμένο ἄνεμο τῶν ταξιδιῶν· Ἔρχου μαζί μας θά ἔχουμε τούς φανούς μας καλά ἐφοδιασμένους μέ λάδι· θά Σέ ἀκολουθήσουμε στό δρόμο τῆς ἀλληλοκατανόησης πηγαίνοντας μαζί Σου στούς Ἑμμαούς· Σοῦ ὀρκιζόμαστε πῶς ὅλο τό στόκ τῶν ἁμαρτιῶν μας καί τῶν πυρηνικῶν παροξυσμῶν τό ἀνόητο γεμάτο δειλία κεφάλαιο θά τό ἀχρηστεύσουμε κι ὅλο τό χωριστικό μίσος θά τό ἐγκαταλείψουμε, γιατί θά ἔχουμε τῆς Εἰρήνης καί τῆς Ἀγάπης Σου τό Κήρυγμα ὑπογραμμό μάθημα

καί Μαθητεία μέ τήν Κοινοποίηση τῆς Φάτνης Σου καί τοῦ Σταυροῦ Σου. Ἀναστήσου λοιπόν καί ἔρχου μαζί μας, καλέ μας Ἰησοῦ, θά πάρουμε τήν ὁδό τῆς παγκόσμιας φιλίας μαζί πορευόμενοι στούς Ἑμμαούς· Θά Σέ ἀναγνωρίσουμε Σοῦ τ' ὁμολογοῦμε, γιά νά μή μᾶς φύγεις, ὅταν θά θαμποβραδιάζει.

ΠΕΤΡΟΥΛΑ ΑΛ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗ

‘Ο Χριστός

Προχωρεῖ
Προχωρεῖ
στά βάθη
τῶν Αἰώνων
Σεμνός Ὀδοιπόρος
μέ τή γαλήνια μορφή του.
Ξέρει ὅτι κανεῖς
δέν μπορεῖ νά τόν
ἀπαρνηθῇ
γιατί ἔτσι θ' ἀπαρνιότανε
τόν ἑαυτό του
καί ὁδοιπορεῖ
Ὀδοιπορεῖ
καί μᾶς στέλνει
τό Χαρμόσυνο Μήνυμα
Μιᾶς Αἰώνιας ζωῆς
χωρίς Σκοτάδι
γεμάτη φῶς

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

Τόμος Α΄

**Ύπό τήν Προϊστορία
μέχρι τήν Ύναγεννηση**

Τόμος Β΄

**Ύπό τήν Ύναγέννηση
ώς τούς σημερινούς**

**Α΄ Τόμος δεμένος δρχ. 400
Β΄ Τόμος χαρτόδετος δρχ. 200**

ΗΛΕΚΤΡΑ ΜΙΚΡΟΥΤΣΙΚΟΥ

Έντυπώσεις από τη Μαγιόρκα

Είναι πράγματι αλήθεια, ότι οί άνθρωποι σήμερα ταξιδεύουν πολύ περισσότερο από ότι ταξίδευαν στο παρελθόν. Μιά ακατανίκητη δίψα κατέχει τον άνθρωπο, να γυρίσει λημέρια και τόπους και να γνωρίσει κάτι περισσότερο από ότι ως τότε σήμερα ε γνώριζε. Και βέβαια, κάθε ταξίδι προσφέρει κάποια εμπειρία και μάθηση και χαρά των ματιών και εύφροσύνη ψυχής. Ιδιαίτερα μάλιστα στους τόπους που έχει μεγαλουργήσει ή Τέχνη και έχει γραφή ή Ιστορία, τό ταξίδι παρουσιάζει περισσότερο ενδιαφέρον. Ο ταξιδιώτης στίς περιπλανήσεις του, αν αφήσει τή φαντασία του να πετάξει πάνω από τόπους και μνημεία που θά συναντήσει, μπορεί νά σχηματίσει ζωντανές εικόνες, που μιλάν μόνες τους, για τήν εποχή τους. Είναι ή ψυχή των καιρών και των ανθρώπων που πλανιέται στο χώρο. Έτσι κι' εγώ αποφάσισα σήμερα νά αναφερθώ σ' ένα ταξίδι.

Ήταν ένα ώραϊο δείλι, από εκείνα τά μακρόσυρτα ατέρμονα δειλινά του Βορρά, που νομίζεις πώς δέν θέλει νά νυχτώσει. Στο γλυκό εκείνο καλοκαιρινό σούρουπο, τό ραδιόφωνο

μᾶς ἔστελνε μιά θεία μουσική, πού συμπλήρωνε τήν ὡμορφιά τῆς ὥρας. Ήταν τό κονσέρτο γιά πιάνο, Νο. 1 σέ μί ἔλασσον τοῦ Σοπέν, μερικές ἀπό τίς 24 Σπουδές του, καί τά ἀριστουργηματικά του πρελούδια. Δέν χρειαζόταν ν' ἀκούσει κανεῖς τίποτ' ἄλλο πλέον, παρά νά μείνει μ' αὐτό τό ἄκουσμα, μέ αὐτή τήν πεμπτουσία τῆς ψυχῆς, τοῦ ἀθάνατου αὐτοῦ Μύστη τῆς Μουσικῆς. Καί ὅπως ἡ Μουσική, μᾶς συνδέει μέ ἀναμνήσεις καί βιώματα τῆς ζωῆς μας, ἔτσι κι' ἐμένα τώρα, γύρισε ὁ νοῦς μου πίσω, σέ μιά πρόσφατη ἀνάμνηση, σ' ἓνα προσκύνημα, στόν τόπο ἐκεῖνο, πού ὁ ἀγνός αὐτός ποιητής τῶν ἡχῶν, ἔζησε κάποια ἐποχή καί ἔγραψε μερικές ἀπό τίς θεῖες δημιουργίες του. Ένας ταξίδι μέ εἶχε φέρεϊ κοντά του.

Στήν Μαγιόρκα, στό χιλιότραγουδημένο Ἰσπανικό νησί, μερικά χιλιόμετρα ἀπό τήν πρωτεύουσά της τήν Πάλμα, βρίσκεται ἡ μικρή γραφική πόλη Βαλντεμόζα, σ' ἓνα ὕψος 500 περίπου μέτρων τριγυρισμένη ἀπό ψηλά βουνά. Στο εἰδυλλιακό αὐτό μέρος, ὑπάρχει τό γνωστό μοναστήρι, ἡ Καρ

τούγια, πού ἕνας ἀπό τούς βασιληάδες τῆς Ἰσπανίας, εἶχε χαρίσει στό Τάγμα τῶν Καρτουσιανῶν μοναχῶν. Σ' αὐτό τό μοναστήρι ἐζήσε ὁ Σοπέν τόν χειμῶνα 1838-1839.

Αὐτήν τήν ἐποχή, περιγράφει ἡ Γεωργία Σάνδη, μέ τήν ώραία της πέννα, ἀπό βιβλίο της «Ἕνας χειμῶνας ἀτή Μαγιόρκα». Ἡ Μοῦσα αὐτή, πού ἐνέπνεε τόν εὐαίσθητο Σοπέν, γράφει μεταξύ ἄλλων, πόσο δυσάρεστη ὑπῆρξε τότε ἡ διαμονή τους ἐκεῖ καί πόσο δυσμενεῖς στάθηκαν οἱ συνθήκες, γιά τήν υἡγεία τοῦ ἀγαπημένου της. Ὁ Σοπέν καί ἡ Σάνδη ἐζήσαν ἀτά κελλιά Νο. 1 καί Νο. 2, τά ὁποῖα σήμερα ἔχουν μετατραπῇ σέ μικρό μουσεῖο καί περιέχουν ἀναμνηστικά τῆς ἐκεῖ διαμονῆς τους. Τά κελλιά εἶναι μεγάλα εὐρύχωρα δωμάτια, μέ βεράντες γεμᾶτες λουλούδια, μικρά ἀναβρυτήρια καί θαυμασία θέα πρὸς τή δασώδη κοιλάδα μέ τήν πλούσια βλάστηση πού λούζεται ἀπό Μεσογειακό φῶς. Ἐκεῖ πού ἐζήσε ὁ Σοπέν ὑπάρχει τό μικρό του πιάνο, μάρκας Πλεγέλ, σέ μικρό βάθρο, προστατευμένο μέ χονδρό κορδόνι καί πάντα μέ λίγα λουλούδια ἀτά πλήκτρα. Συγκίνηση προκαλεῖ ἡ θέα τοῦ μικροῦ αὐτοῦ πιάνου, ἰδιαίτερα σέ ὅσους λατρεύουν τή μουσική του. Νομίζεις, πῶς τό ἄψυχο ἐκεῖνο ὄργανο, ἔχει κρατήσει κάτι ἀπό τήν ψυχὴ του.

Ὁ Σοπέν δέν ὑπῆρξε μόνον, ὁ ἐμπνευσμένος συνθέτης ἀλλὰ καί ὁ ἐξάαιρετος πιανίστας, πού μπορούσε νά παίξει ὁ ἴδιος τά ἔργα του, πού τόν κατέστησαν ἀθάνατο. Ἐκεῖ ὑπάρχουν ἀκόμη τά χειρόγραφα του, διάφορα γράμματα, μερικά πορτραῖτα του, τά παληὰ ἐπιπλα καί τό ἐκμαγεῖο τοῦ ἄβρου τοῦ χειριοῦ, μέ τά κοντυλένια δάχτυλα, τοῦ χειριοῦ πού ἔγραψε, τήν ὅλο ψυχὴ, μουσική. Ὅλα αὐτά ἐκεῖ μέσα, συνθέτουν τήν ἀτμόσφαιρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καί κρατᾷ χλοερὴ καί ἀνθοβολοῦσα τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου καλλιτέχνη. Ἀλλὰ ἡ Μαγιόρκα, τό ὠραῖο αὐτό νησί τῶν Βαλεαρίδων δέν φυλάει στοργικά μόνον, αὐτές τίς τρυφερές ἀναμνήσεις. Ἐχει καί τήν χιλιάδων χρόνων ἱστορία της. Τά κύματα τῶν κατακτητῶν πού πάτησαν τά χῶματά της, ἔχουν ἀφήσει τά ἴχνη τους, σέ μνημεῖα ἀρίστης τέχνης, ὡς ἐπὶ τό πλεῖστον σέ ἔργα Κελτῶν καί Ἰβήρων. Παληές ἐκκλησίες τοῦ 1200, μοναστήρια, παλάτια ἀρχόντων, ἔργα γλυπτικῆς καί ζωγραφικῆς. Μαυριτανικὰ τεῖχη, Ρωμαϊκὰ γεφύρια κ.λ.π. Μερικά ἀπὸ τά μνημεῖα αὐτά, φωταγωγοῦνται δοξαστικά τά βράδια στήν Πάλμα, ὅπως τό Ντουόμο δηλ. ὁ καθεδρικός της ναός, σέ γοτθικό ρυθμό, πού καθρεφτίζεται τίς νύχτες ἀτά νερά της καί τό παληό, ὠραῖο κτίριο τοῦ Δημαρχείου της, σέ ρυθμό

Ἀναγεννήσεως. Τό χτίσιμο τοῦ καλοσσαιίου Ντουόμο, ἄρχισε τό 1290 καί τέλειωσε τόν 17ο αἰῶνα. Τά παλάτια τῶν Εὐγενῶν διακρίνονται ἀπό τά περίφημα Πάτιος, πού ἐμφανίζουν ἀπόλυτα τό τυπικό Ἰσπανικό χρώμα. Σπίτι χωρίς πάτιο, εἶναι σάν ἄνθρωπος χωρίς ψυχή, ἔτσι τό ἔβλεπαν οἱ Ἰσπανοί. Τά Πάτιος εἶναι ἡ ιδεώδης κατοικία γεμάτη φῶς καί εἰρήνη, τῆς ὁποίας ἡ σύνθεση, δίνει περισσότερο νόημα στή ζωή τοῦ σπιτιοῦ. Ἀπό τήν εἴσοδο ὡς τό κυρίως σπίτι, σέ περιμένει ἕνας εὐρύχωρος χώρος, μέ μεγάλο κήπο, λουλούδια, πρασινάδες, μιά Φοντάνα πού τό νερό της σιγοτραγουδεῖ, ὠραῖος γενικά ὁ ἐσωτερικός διάκοσμος, καί ἐπάνω σου, ἕνας ἀνοιχτός οὐρανός, πού σέ ἀφήνει νά καμαρώνεις τίς νύχτες τ' ἀστέρια. Σ' αὐτόν τόν ποιητικό ἁρμονικό χώρο τοῦ σπιτιοῦ σου, βυθίζεσαι στήν αὐτοσυγκέντρωση καί ξεκουράζεσαι ἀπό τό μόχθο τῆς ἡμέρας.

Ἀλλά δέν εἶναι μόνον αὐτό. Τά μέγαρά αὐτά τῶν Εὐγενῶν, ὅπως τό παλάτι Βιβότ καί ἄλλα, εἶναι σάν ἀρχιτεκτονική, τό ἄκρον ἄωτον τῆς αἰσθητικῆς καί τῆς χάρις. Στά ἐπάνω διαμερίσματα τῶν μεγάρων αὐτῶν, σέ ὁδηγοῦν σκάλες φινέτσας καί ἀρχοντιᾶς. Ἐκεῖ φυλάσσονται σάν θησαυροί, τά παλιά Μαγιορκιανά ἔπιπλα, σέ στυλ Μπαρόκ, ἐπηρεασμένα καί ἀπό

τοπικό χρώμα. Μιά ἄλλη ἐνδιαφέρουσα πλευρά τοῦ νησιοῦ εἶναι τά καταπηκτικά του σπήλαια. Ὑπολογίζεται ὅτι ἡ Μαγιόρκα ἔχει περί τά 200 σπήλαια. Τό σπήλαιο Κουέβας ντέλ Ντράκ, εἶναι ἕνα ἀσύλληπτο δημιούργημα τῆς φύσης, τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Ἐχει μήκος 2 χιλιόμετρα καί βρίσκεται 23 μέτρα ψηλότερα ἀπό τή θάλασσα. Θεωρεῖται ὡς τό μεγαλύτερο σπήλαιο τῆς Εὐρώπης. Στό βάθος τοῦ σπηλαίου, ὑπάρχει ὑπόγεια λίμνη μέ 177 μέτρα μήκος, πού καί αὐτή θεωρεῖται ὡς ἡ μεγαλύτερη ὑπόγεια λίμνη τοῦ κόσμου. Ἐκεῖ ἔχουν δημιουργήσει οἱ Ἰσπανοί, τήν πιό ὡμορφη τουριστική ἀττραξιόν. Ρεκόρ ἐφευρετικότητος, γιά ἱκανοποίηση τῶν χιλιάδων τουριστῶν πού κατακλύζουν τό νησί ὅλο τό χρόνο. Σ' ἐκεῖνο τό βάθος, καί γύρω ἀπό σταλακτίτες καί σταλαγμίτες, κάτω ἀπ' τό θόλο ἑνός βράχου καί πλάϊ στή λίμνη, ὑπάρχει μιά μεγάλη αἴθουσα συναυλίας μέ 500 καθίσματα καί θαυμασία ἀκουστική. Ὁ χώρος τῆς αἴθουσας εἶχε ἀσφυκτικά πληρωθεῖ καί ἀπό τούς ὀρθίους ἀκροατάς, πού παρακολουθοῦσαν τήν συναυλία. Οἱ μουσικοὶ ἦσαν καθισμένοι, σέ βαρκοῦλες πού γλιστροῦσαν ἐλαφρά στά νερά τῆς λίμνης. Μέσα σ' ἕνα ἐξωτικό ἡμίφως, ἐξελίσσεται ἡ ὅλη συναυλία, ἀλλά πρὸς τό τέλος ὁ χώρος

φωτίζεται βαθμηδόν ζωηρότερα, καί τό ήμίφως τό διαδέχεται, μιά αίθρια ζωογόνα ανάταλη. Τά φωτιστικά αὐτά τεχνάσματα, συντελοῦν πολύ στήν ὑποβολή τοῦ χώρου. Οἱ πιά ἀξιόλογες λιθωματικές μορφές τοῦ σπηλαίου, φωτίζονται ἰδιαίτερως μέ δυνατούς προβολεῖς. Ὁ καλλιτεχνικός αὐτός ἡλεκτροφωτισμός, λέγεται ὅτι εἶναι μοναδικός στόν κόσμον. Καί τώρα, προτοῦ τελειώσουμε, ἄς ἀφιερῶσουμε λίγα λόγια, καί στό ἔμψυχο ὑλικό τοῦ νησιοῦ, στίς.. φλογερές Ἰσπανίδες. Θά μπορούσαμε νά ποῦμε, ὅτι κάθε μιά τους, εἶναι καί μιά Κάρμεν, μέ τή θερμή στό βλέμμα, τή μαντήλα στούς ὤμους καί τό ρόδο στά μαλλιά. Ἀξίζει νά καμαρώσει κανεῖς περισσότερο, τίς ὥραιες αὐτές κοπέλλες, ὅταν χορεύουν τό Φλαμένκο τους, τόν περίφημο χορό τους, γέννημα τῆς Ἀνδαλουσίας, πού συνοδεύεται πάντοτε ἀπό ἓνα περιπαθές τραγοῦδι. Εἶναι γνωστή ἡ χαρά καί ἡ ὡμορφιά τοῦ χοροῦ. Τά ἀεράτα, χρωματιστά, σάν τροπικά λουλούδια φουστάνια, καί οἱ φραμπαλάδες πού λικνίζονται στό ζεστό ἤχο τῆς κιθάρας. Οἱ καστανιέττες συνοδεύουν καί κεντρίζουν παράφορα τό χορό καί συντείνουν στήν ποίηση, στήν εὐθυμία, καί στόν ἐξωτισμό του. Ὁ χορός αὐτός πού κρύβει τόσο πάθος μέσα του, ἔχει ποικίλες καταβολές. Ἀποδίδεται περισσότερο στούς Τσιγγάνους καί τή θερμή

τους φύση. Οἱ Τσιγγάνοι πράγματι συντήρησαν καί ἀνανέωσαν τόν χορό, ἀλλά οἱ ρίζες του, ἴσως νά εἶναι βαθύτερες καί νά ἀνήκουν στούς Ἀραβες, πού ἤθελαν μέ τή φλόγα τοῦ χοροῦ τους, νά ἐκδηλώσουν τή λατρεία τους πρὸς τό Θεό. Ὅσον ἀφορᾷ τίς Καστανιέττες, ὑπάρχει ἡ ἐκδοχή ὅτι ἔχουν σχέση μέ τά κρόταλα τῶν Ἑλληνίδων χορευτριῶν, πού εἶχαν μαζί τους, οἱ ἀποικοι τῆς Ἀνδαλουσίας Ἕλληνες.

Οἱ ἐλάχιστες αὐτές ταξιδιωτικές ἀνιχνεύσεις πού προβάλλονται τώρα σ' αὐτές τίς σελίδες, εἶναι σχεδόν τίποτα, μπροστά στό πλούσιο ὑλικό πού προσφέρει τό νησί. Ἰδίως, ἡ δυνατῆς ὡμορφιάς φύσις του, μέ τήν ποικιλία καί ἰδιομορφία της, θά ἔπρεπε νά ὑμνηθῇ ἐκτεταμένα. Ἀλλά, γιά ὅλα αὐτά, θά χρειαζόταν πολὺς χρόνος καί χώρος. Καί τώρα, ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νά τελειώσω μέ μιά ἐντελῶς προσωπική διαπίστωση, ὅτι ὅλες αὐτές οἱ ἀναμνήσεις ἀπό τό ταξίδι, θά μείνουν ἀλησμόνητες καί εὐχάριστες καί θά πλουτίζουν νοσταλγικά τά περασμένα. Γιά μένα ὅμως, ἡ ἐντονώτερη καί προσφιλέστερη ἀνάμνηση, θά εἶναι καί θά μείνει πάντα μία, καί αὐτή θά εἶναι, τό εὐλαβικό μου προσκύνημα, στό μοναστήρι τῆς Βαλντεμόζα, ἐκεῖ πού ἔζησε καί ἐπόνεσε ἓνας μέγας ἱεροφάντης τῆς Μουσικῆς, ὁ ἀθάνατος Σοπέν.

MARIA Δ. ΒΛΑΧΟΥ

Πλάτων

‘Ο ‘Υπερβατικός Διδάσκαλος

‘Ο Πλάτων, ἡ πολύπλευρος καὶ πολυσύνθετος αὐτὴ μορφή τοῦ ἀρχαίου κόσμου, διὰ τὴν ὁποῖαν διέρρευσε ἀφθονος ἡ μελάνη εἰς τὴν προσπάθειαν νὰ σκιαγραφήσῃ ὁ ἄνθρωπος, τὴν ἀσύλληπτον φυσιογνωμίαν του, ὑπῆρξε κυρίως ὑπερβατικός Διδάσκαλος.

Συνεχῶς, εἰς ὅλον τὸ τεράστιον συγγραφικόν του ἔργον, συναντῶμεν τὸν Πλάτωνα νὰ παροτρύνῃ καὶ νὰ συμβουλευῇ τὸν ἄνθρωπον, ὅπως στρέψῃ τὴν προσοχήν του ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια εἰς τὰ ἐπουράνια πράγματα, πρὸς τὴν «Ἰδέαν τοῦ Ἀγαθοῦ», πρὸς τὸ «ὄντως ὄν», ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ μέ τὸ «ὄμμα τῆς ψυχῆς» τὴν ὅσον τὸ δυνατόν, «ὁμοίωσιν τῷ Θεῷ»¹ καθόσον, ἡ θεώρησις καὶ ὁμοιώσις αὐτῇ δέν τοῦ προσφέρει μόνον τὸ «γινώσκειν», ἀλλὰ καὶ τὸ «εἶναι τε καὶ τὴν οὐσίαν» τῆς ὑπάρξεώς του.

Εἰς τὸν «Τίμαιόν» του, ἔργον Κοσμογονικόν καὶ Κοσμολογικόν, μᾶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Κόσμος ἀπορρέει ἀπὸ τὴν Ἰδέαν τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ διέπεται ὑπὸ τῆς Θείας Νομοτελείας καὶ Ἀρμονίας Του (δηλ. ἐρευνᾶται τὸ πρόβλημα τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ παντός καὶ ἡ σχέσις τῶν κτισμάτων πρὸς τὴν πρώτην Αἰτίαν).

‘Ο κόσμος αὐτός, τὸ Σύμπαν, χωρίζεται: εἰς ἰδανικόν καὶ ἀμετάβλητον, καὶ εἰς αἰσθητόν καὶ μεταβλητόν ἢ ὁρατόν. Παρὰ ταῦτα, ἔγινεν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἰδανικοῦ προτύπου ἀφοῦ κάθε δημιουργία —κατ’ ἀνάγκην— ἔχει τὸ ὑπόδειγμά της· ὅμως, δέν συγγέεται τὸ πρότυπον τοῦ κόσμου μέ τὸ ἀντίγραφόν του, τὸ πάντοτε ἀτελές καὶ ἐφήμερον.

Κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὁ Δημιουργός εἶναι ἡ ἐνεργὸς αἰτία, εἶδος δρώσης δυνάμεως, ἱκανὴ νὰ παράγῃ ΚΙΝΗΣΕΙΣ δηλ. ΖΩΗΝ. Ἀφοῦ, λοιπόν, ὁ Δημιουργός παρήγαγε διὰ τῶν διατεταγμένων ἀρμονικῶν κινήσεων Του τὴν ΨΥΧΗΝ τοῦ ΚΟΣΜΟΥ, ἀπεσύρθη «ἐν τῷ ἑαυτοῦ κατὰ τρόπον ἦθει» ἐπιφορτίζων διὰ τὰ παραιτέρω τὸν ΛΟΓΟΝ, μέχρι τῆς ἐπομένης ΠΕΡΙ-ΦΟΡΑΣ¹.

1. MANVANTARA, κατὰ τὴν Θεοσοφικὴν ὁρολογίαν.

Κατά συνέπειαν, ἡ ψυχὴ αὐτὴ τοῦ κόσμου, ψυχὴ ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ Δημιουργοῦ, εἶναι ἡ γενικὴ αἰτία τῆς ΖΩΗΣ, ἡ ὁποία κινεῖται πρὸς ἓνα προκαθορισμένον Θεῖον Σκοπὸν ἢ Σχέδιον. Κάθε δὲ πρᾶγμα τῆς αὐτῆς κινήσεως εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κόσμους —λόγω συντονισμοῦ καὶ συνηχήσεως— φέρεται αὐτομάτως εἰς τὸ ὁμοίον του.

Σημειωτέον ὅτι, διὰ τὸν Πλάτωνα, ὁλόκληρος ἡ δημιουργία διαπερνᾶται ὑπὸ μιᾶς ἀνοδικῆς μουσικῆς κλίμακος τόνων καὶ ἤχων, ἡ ὁποία μεσολαβεῖ μεταξύ τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου, τῶν φαινομένων καὶ ἐκείνων τῶν λεπτοτέρων καὶ πλέον ἰδεατῶν πεδίων ὑπάρξεως. Τελικῶς δὲ φθάνει εἰς τὸν κολοφῶνα τοῦ ὕψους της καὶ καταλήγει εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν τοῦ Ἀγαθοῦ ὅπου ἀπορροφᾶται διὰ νὰ ἐκτοξευθῇ καὶ πάλιν (μέ μιάν μικράν ἀνάπαυλαν) ἔτι τελειότερα, ἐν εἰδει ΕΚΠΝΟΗΣ καὶ ΕΙΣΠΝΟΗΣ τοῦ Ὑπερτάτου ὄντος. Ἐξ οὗ καὶ καλεῖ ὁ φιλόσοφος τὸ Σύμπαν «Υἱὸν τῆς Ἀνάγκης», τὴν δὲ ψυχὴν τοῦ Κόσμου Ἀρμονίαν, παραφυάδα τῆς ὁποίας θεωρεῖ καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἰδέα, εἶναι ἀκριβῆς σμικρογραφία τῆς ἰδέας τοῦ Σύμπαντος, ὁμοιος εἰς οὐσίαν, τάξιν καὶ ἀρμονίαν. Ὅμως, ἐκπεσὼν καὶ ὁ ἄνθρωπος, λόγω ἀναγκαιότητος, εἰς τὰ χαμηλὰ πεδία ὑπάρξεως ὅπως τὸ ἰδεατὸν Σύμπαν, (κακέκτυπος ἀντανάκλασις τοῦ ὁποίου εἶναι τὸ ἡμέτερον), ἐπενεδύθη ἡ ψυχὴ του μέ ὕλην ἐντελῶς ξένην πρὸς τὴν ἀρχικὴν ὑφὴν καὶ αἶγλην της. Συντονισθεῖσα δὲ καὶ μέ τοὺς δυσαρμονικοὺς καὶ ἀτάκτους τόνους τῆς γῆς ἀπειωργανώθη τελείως εἰς σημεῖον, ὥστε ν' ἀπολέσῃ κάθε ἀνάμνησιν τῆς οὐρανίου προελεύσεως καὶ καταγωγῆς της καὶ νὰ ἄγεται καὶ νὰ φέρεται πλέον ὑπὸ τῶν ἀκορέστων σαρκικῶν ἐνστίκτων τοῦ ὑπνώττοντος ἀνθρώπου.¹

Ἔργον, λοιπόν, τῆς φιλοσοφίας, θεωρεῖ ὅτι εἶναι ὁ Πλάτων, νὰ παραλάβῃ τὴν βαρέως νοσοῦσαν ἐξ ἀμνησίας καὶ ληθάργου ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ τὴν βοηθήσῃ διὰ εἰδικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ μεθόδου, ν' ἀφύπνισθῇ καὶ νὰ ἀναμνησθῇ τὸ «ἀρχαῖον της Κάλλος»· ὅποταν ἐλευθέρα καὶ περιχαρὴς νὰ ἐπανέλθῃ εἰς «ἐαυτήν», λύουσα ὀριστικῶς πλέον κάθε δεσμόν της μέ τὴν γῆν.

Ἄν ὁ Πλάτων θεωρῇ τόσο ἀναγκαίαν τὴν εἰδικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ μέθοδον διὰ τὴν ἐκλέπτυνσιν καὶ τὴν ἀφύπνισιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι, ὡς ὁ ἴδιος λέγει, διότι: «τόν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντός εὐρεῖν τε ἔργον» ἀλλὰ «καὶ εὐρόντα

1. «Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὦν, παρεσυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καὶ ὠμοιώθη αὐτοῖς» Δαυῖδ

εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν»· πλὴν φυσικά τῶν «κεκαθαρμένων» καί πρὸς τοῦτο εἰδικῶς προητοιμασμένων ἀξίων τῆς θεοπτείας φιλοσόφων, ἀφοῦ «τῆς δέ τοῦ ὄντος θεᾶς, οἶαν ἡδονὴν ἔχει, ἀδύνατον ἄλλω γεγεῦσθαι πλὴν τῷ φιλοσόφῳ»

Εἰς τὴν πλατωνικὴν ἰδεολογίαν ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς κατέχει πρωτεύοντα ρόλον. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸν «Φαίδωνα» του ἀναφέρεται ὅτι αὕτη συντελεῖται εἰς τὸ ν' ἀποχωρίζεται ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερο ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, ὥστε νά ἐθίξῃ ἑαυτὴν νά μένῃ καθ' ἑαυτὴν καί εἰς τὸν παρόντα βίον καί εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. (δηλ. ἀμιγῆς ἀπὸ κάθε γήϊνην πρόσμιξιν τῆς). Τὸν διαχωρισμόν αὐτόν τὸν ὀνομάζει ΘΑΝΑΤΟΝ καί τὴν φιλοσοφίαν μελέτην Θανάτου. Ἐκείνους δέ οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν ἐπιμόνως νά λύουν τὴν ψυχὴν τῶν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ σώματος, τοὺς θεωρεῖ ὡς ἀληθῶς φιλοσοφοῦντας, κατὰ τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν τοῦ λόγου· διότι ἀκριβῶς εἰς αὐτὸ ἀσκοῦνται οἱ πράγματι φιλόσοφοι: εἰς τὸ ν' ἀποθνήσκουν πρὸ τοῦ θανάτου. (Κάτι παρόμοιον μέ τὸ «ἀποθνήσκω καθ' ἑκάστην» τοῦ Παύλου). Τοὺς δέ ἄλλους ἀποκαλεῖ «φιλοσωμάτους».

Ἐξ οὗ καί ἡ Σωκρατικὴ εἰρωνεία, ὅσον ἀφορᾷ τὸν φιλόσοφον Εὐηνον, τὸν ὁποῖον, ὡς ἐμπαιγμόν, τὸν καλεῖ, ἐάν ἔχῃ σώας τὰς φρένας του, νά τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν μετὰ θάνατον ἐπαφὴν καί ἐπικοινωνίαν. Εἰς δέ τὴν ἄρνησίν του, δηθὲν ἀπορῶν, ἀναφωνεῖ: «Πῶς λοιπόν; ὁ Εὐήνος δέν εἶναι φιλόσοφος;»

Ὁ Πλάτων, ἀξιοθεὶς τῆς θεοπτείας, ὡς ἀληθὴς φιλόσοφος, «ἔργοις καί οὐχὶ μόνον λόγοις», ὡς ἔπραττον πλεῖστοι φιλοσοφοῦντες τῆς ἐποχῆς του, εἶχεν ἀποδεχθῇ, ἀλλὰ καί ἐμπράκτως διαπιστώσει τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῆς ὀρφικῆς ρήσεως: «σῶμα-σημα»· δηλ. ὅτι, τὸ σῶμα εἶναι ὁ τάφος τῆς ψυχῆς, διότι ἐγκλείσθαι - χάριν ἀναγκαιότητος - ἐκτός αὐτῆς ἔζη πλέον ὡς εἰς δεσμότηριον.

Κατὰ συνέπειαν, ἀντλῶν ἐκ τῆς προσωπικῆς του ὑπερβατικῆς ἐμπειρίας καί διαπιστῶν «ἰδίους ὄμμασι», τὴν εὐδαίμονα ζωὴν τῆς ψυχῆς εἰς τοὺς κόσμους τῶν ἰδεῶν — ἐν σχέσει μέ τὴν ἐδῶ παραμονὴν τῆς — δέν παύει εἰς ὀλόκληρον τὴν μακροχρόνιον ζωὴν του, εἴτε συγγράφων εἴτε προφορικῶς (διὰ τοῦ ἀπορρήτου λόγου) νά ὑποκινῇ συνεχῶς τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συνανθρώπων του, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἰδέας τοῦ Ἀγαθοῦ, τοῦ Θεοῦ. Τὴν σχέσιν αὐτὴν καί γινῶσιν Θεοῦ καί ἀνθρώπου, τὴν θεωρεῖ ἀπολύτως ἀναγκαίαν, διότι αὕτη θά τὸν καθίστα ἱκανόν: 1) Ν' ἀπαλλαγῇ τῆς πλάνης τῶν ἀτελῶν σωματικῶν του αἰσθήσεων· 2) νά λυθῇ ἐνσυνειδήτως πλέον, ἐκ τῶν δεσμῶν του μετὰ τῆς ὕλης· καί 3) ἐλεύθερον, ἀδέ-

σμευτον καί κεκαθαρμένον από κάθε γηϊνήν πρόσμixin, νά έπικοινωνή μέ τόν πράγματι Έαυτόν του, τόν Ίδεατόν.

Μόνον διά τής γνώσεως αύτής θεωρεΐ ό φιλόσοφος, ότι θα δυνηθῇ ό άνθρωπος νά συνειδητοποιήσῃ τήν πτώσιν του, νά διορθώσῃ τά λάθη του καί νά έκφύγῃ έκ τών δεινών τοῦ κόσμου τούτου διά παντός· ἢ μάλλον μέχρι τής έπομένης Περί-Φοράς (Κοσμικῆς Ἀνακυκλώσεως).

Πρᾶγμα, τό όποϊον ήσπάζετο καί πρό αύτοῦ, ἄλλος Μέγας Διδάσκαλος, ό Πυθαγόρας, ό όποϊος άπηύθυνε προς τόν «Πατέρα Θεών τε καί ανθρώπων» τήν ακόλουθον παράκλησιν: «Πατέρα, Δία, από πολλά δεινά θά άπέτρεπες τούς άνθρώπους, εάν τούς έδειχνες όποϊον δαίμονα χρώνται» δηλ. όποϊοι πράγματι εΐναι.

Ό Πλάτων, πνεῦμα πολύπλευρον, εὔστροφον, πολυσχεδές καί προπαντός φιλεύσπλαχνον, όσα δέν ήδύνατο νά γράφῃ εύθέως εΐς τά συγγράμματά του, διότι έθεωροῦντο ως άπόρρητα ρήματα τής υπερβατικῆς θεολογικῆς διδασκαλίας καί έφυλάσσοντο ως «κόρη όφθαλμοῦ» έντός τών «Μυστηρίων», τά συνεκάλυπτεν έντέχνως υπό τόν μανδῦαν τοῦ μύθου. Σημειωτέον ότι, διά τοῦ μύθου, δύναται νά ύπονοηθῇ μόνον, τό μή δυνατόν νά λεχθῇ καί τοιουτοτρόπως νά μή έκδιωχθῇ ἢ ακόμα καί νά θανατωθῇ υπό τοῦ τότε πανισχύρου Έερατείου¹ αν άπεδεικνύετο ότι ό γράψας τό έργον ἤτο μύστης· δηλ. μεμνημένος εΐς τά «Μυστήρια».

Ός έκ τούτου καί ό Πλάτων, θαυμαστής, λάτρης καί μεμνημένος εΐς αύτά άναγκαστικῶς υπό τόν μύθον καί τήν άλληγορίαν άπέκρυπτε καί αύτός τούς μεγίστους συμπαντικούς Νόμους καί Ἀληθείας, ως καί αύτήν ταύτην τήν άρχήν τών όντων. Συνεπώς, ό πλατωνικός μύθος, εΐναι μία έπαγωγική όδός, ἢ όποία προσπαθεΐ ν' άνακινήσῃ έντός τοῦ άνθρώπου μίαν άνάμνησιν ικανήν νά τόν άφυπνίσῃ, ώστε διά τής γνώσεως τής άληθείας, νά όδηγηθῇ καί πάλιν εκεί από όπου εΐχεν άρχικῶς έκκινήσει, τό όντως όν τοῦ Εΐναι του. (Ἀλλωστε, διά τόν φιλόσοφον, ἢ «γνώσις εΐναι άνάμνησις» διότι ἡ ψυχή προϋπάρχει τοῦ σώματος).

Οί πλατωνικοί μύθοι, διάσπαρτοι εΐς τό τεράστιον συγγραφικόν έργον τοῦ φιλοσόφου, εΐναι όλοι βαθυστόχαστοι καί μέ μεγάλην φρόνησιν καί σπουδήν έπιλεγμένοι, ώστε νά ύποκινούν τόν άναγνώστην εΐς βαθυτέρους συλλογισμούς καί υπερβατικές ένате-

1. Τρανόν παράδειγμα ό Αΐσχύλος, ό όποϊος παρ' όλίγον νά θανατωθῇ, διότι έθεωρήθῃ εΐς τόν «Προμηθέαν» του, ότι άπεκάλυψε «Μυστηριακά» άπόρρητα καί έσώθῃ τήν τελευταίαν στιγμήν, διότι άπεδείχθῃ ότι δέν ἤτο μεμνημένος εΐς τά Έλευσίνια.

νίσεις. Εἰς τὴν παροῦσαν μελέτην μας ἐπελέξαμεν τρεῖς, οἱ ὅποιοι — κατὰ τὴν γνώμην μας — εἶναι οἱ πλέον ἐνδεδειγμένοι, ἤτοι:

1. Ὁ Γλαῦκος (Πολιτεία)
2. Τό Σπήλαιον (Πολιτεία)
3. Ὁ Ἥνιοχος (Φαῖδρος)

Ἑρμηνεύοντες αὐτοὺς, λοιπόν, βλέπομεν ὅτι:

1. Εἰς τὸν μῦθον τοῦ θαλασσίου γλαύκου, παρομοιάζεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μέ ἐκεῖνον, διότι, ὅπως εἰς αὐτόν δέν ἀναγνωρίζεται ἡ πρωταρχικὴ μορφή του, ἐπειδὴ τὰ παλαιὰ μέρη τοῦ σώματός του εἶναι ἄλλα σπασμένα ἄλλα, πάλιν καταφαγωμένα καὶ ἐντελῶς παραμορφωμένα ἀπὸ τὰ κύματα· ἐπὶ πλέον, ἐπάνω του ἔχουν προσκολληθῇ κοχύλια, φύκη καὶ λίθοι, ὥστε μέ κάθε ἄλλον θηρίον νὰ ὁμοιάζῃ μᾶλλον, παρὰ ὅπως ἦτο ἡ ἀρχικὴ τοῦ φύσις. Κατ' αὐτόν τὸν τρόπον, παρουσιάζεται εἰς τὴν ὄψιν μας, παραμορφωμένη ἀπὸ μύρια κακὰ, καὶ ἡ ψυχὴ, ὅταν εἶναι ἐγκλειστος καὶ ἀρχεται ὑπὸ τοῦ σώματος.

Διὰ τοῦτο, ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιζητῇ νὰ ἐπικοινωνήσῃ, ὡς συγγενὴς ποὺ εἶναι, μέ ὅ,τι θεῖον, ἀθάνατον καὶ αἰώνιον εὐρίσκεται ἐντός του καὶ μέ αὐτό τό «ἐσωτερικόν βίωμα», μέ ὁρμὴν, ἀνιπηδῶν ἔξω ἀπὸ τὰ βάθη τῆς θαλάσσης - ὅπου εὐρίσκεται τώρα - νὰ δυνηθῇ ν' ἀποτινάξῃ φύκη, λίθους καὶ κοχύλια, ἐπειδὴ τρέφεται ἀπὸ ἐντελῶς ἀκαταλλήλους τροφάς καὶ ζῇ ἐντελῶς ὡς σωματοειδές ὄν. Καὶ ἀφοῦ τὰ πράξῃ ὅλα αὐτά, τότε μόνον θὰ δυνηθῇ «μέ τό ὄμμα τῆς ψυχῆς», ἐνδομύχως, νὰ ἰδῇ «ἐξαίφνης» ὁποῖος πράγματι εἶναι.

2. Εἰς τὸν μῦθον τοῦ Σπηλαίου καὶ πάλιν ἡ ἀγνοία καὶ ἡ ἀνικανότης τοῦ ἀμυήτου ἀνθρώπου νὰ γνωρίσῃ ἑαυτόν παρομοιάζεται μέ δεσμώτας, οἱ ὅποιοι δεμένοι πισώπλατα ἀπὸ τὰ τρυφερά τους χροῖα εὐρίσκονται ἐντός ὑπογείου σκοτεινοῦ σπηλαίου, τό ὅποῖον φωτίζεται ἀπὸ μίαν κεντρικὴν πυράν, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας εἰς τὸν ἀπέναντι τοῖχον βλέπουν μόνον τὰς σκιάς των καὶ νομίζουν ὅτι εἶναι αὐτοί. Ἐπὶ πλέον, ἐπάνω εἰς μίαν γωνίαν τοῦ σπηλαίου ὑπάρχει μία ὀπή ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ἀπὸ τό ἀμυδρόν ἀνοιγμὰ τῆς, βλέπουν εἰς τὸν ἐξωτερικόν κόσμον νὰ διέρχωνται μέρη τῶν ἀνθρωπίνων σωμάτων καὶ τῶν ἀντικειμένων, ποὺ κρατοῦν καὶ τοιοιυτοτρόπως διαμορφώνουν πλανερὰς μόνον εἰκασίας περὶ αὐτῶν. Ἄν τώρα, κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς κατορθώσῃ καὶ λυθῇ καὶ ἀναρριχηθῇ μέχρι τῆς ὀπῆς τοῦ σπηλαίου καὶ ἐξέλθῃ καὶ ἀντικρῦσῃ τό ἀμιγές καὶ ἀπλετον φῶς τῆς ἀληθείας, ἀσφαλῶς δέν θὰ ἠμπορέσῃ ἀρχικῶς νὰ ἰδῇ τίποτε. Ὅμως, μέ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, θὰ ἐθίσῃ τὴν ἀσθενῆ ὁρασίαν του· ὁπότεν, ἀσκηθεὶς πλέον, θ' ἀτενίσῃ χωρὶς κα-

νένα φραγμόν, τήν ἀναλλοίωτον καί ἀμιγῆ μορφήν τοῦ κόσμου καί τοῦ Ἑαυτοῦ του.

3. Ὅσον ἀφορᾷ τόν μῦθον τοῦ Ἠνιόχου, εἰς αὐτόν τονίζεται ἰδιαίτερως ἡ ἀναγκαιότης ὅπως ὁ σώφρων ἄνθρωπος ἐξουσιάζη καί ὄχι νά ἐξουσιάζεται ἀπό τόν ΝΟΜΟΝ τῶν ἀντιθέτων, ὥστε νά διοικῆται ὑπό τοῦ εὐγενεστεροῦ καί θειοτέρου μέρους τοῦ ἑαυτοῦ του· δηλ. τοῦ Νοῦ του ἢ τοῦ ἐντός αὐτοῦ ἐδρεύοντος ΛΟΓΟΥ.

Ὡς γνωστόν, ὁ Πλάτων διαιρεῖ τόν ἄνθρωπον εἰς τρία τμήματα: Τό λογιστικόν, τό θυμοειδές καί τό ἐπιθυμητικόν.

Τό πρῶτον τμήμα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τό ἀθάνατον ΕΙΝΑΙ του, ὁ Νοῦς του, μέ ἔδραν τήν κεφαλήν, ἀρχή του ὁ Λόγος καί ἀρετή του ἡ «σωφροσύνη».

Τό δεύτερον τμήμα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ «θυμός», ἀπό τόν ὁποῖον γεννῶνται τὰ πάθη, μέ ἔδραν του τό διάφραγμα· ἀρετή του ἡ «ἀνδρεία», εἴτε πρόκειται διὰ γῆϊνα πράγματα, εἴτε διὰ τήν πλέον μεταρσιωμένην μορφήν της, τήν ὑπερβατικήν ἀνδρείαν. (Ὁ Πλάτων δέν θεωρεῖ ἀνδρεῖον τόν ἄνθρωπον πού μάχεται γενναίως μόνον ἐπὶ τῶν πεδίων τῶν μαχῶν, ἀλλά κυρίως ἐκεῖνον πού μάχεται, διὰ τῶν ἀρετῶν, καί νικᾷ τὰς ἰδίας ἀτελείας του.

Τό τρίτον τμήμα τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ «ἐπιθυμία», ἀπό τήν ὁποῖαν ἐξαρτῶνται αἱ κατώτεραι ὁρέξεις του, ὡς: ἡ πείνα, ἡ δίψα, ἡ γενετήσιος ἡδονή, ἡ οἶνοποσία κλπ. μέ ἔδραν τήν κοιλίαν καί ἀρχάς τόν παραλογισμόν καί τό πάθος. Ὅταν ὅμως μεταστραφῇ, ἀρετήν ἔχει τήν ἐγκράτειαν. Εὐνόητον δέ εἶναι, ὅτι τὰ δύο αὐτά τελευταῖα τμήματα εἶναι θνητά.

Καί ἀκριβῶς, μέ τόν μῦθον τοῦ Ἠνιόχου (Λόγου) τοῦ ἄρματος (σώματος) καί τῶν δύο ἀντιμαχομένων του ἵππων· τόν ἕνα λευκόν, καλόν καί πειθήνιον καί τόν ἕτερον μέλανα, κακόν καί ἀτίθασον, ὁ Πλάτων παριστᾷ καί τονίζει τήν ὡς ἄνω ἀναγραφείσαν διαρχίαν τῆς ἀνθρωπίνης συνθέσεως καί τήν διαμάχην, μέχρις ἐξοντώσεως μεταξύ σώματος καί ψυχῆς.¹

Ὁ Πλάτων εἰς τόν παρόντα κόσμον δέχεται τόν διῆισμόν εἰς δέ τόν «ἐπέκεινα» τόν μονισμόν. Τό ἀγαθόν καί τό κακόν, κατὰ τόν φιλόσοφον, εἶναι αὐθυπόστατα ὄντα καί οὐσιώδεις ἀρχαί, συ-

1. «Συνήδομαι τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τόν ἔσω ἄνθρωπον, βλέπω δέ ἕτερον νόμον, ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καί αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος!... Ἄρα οὖν αὐτός ἐγὼ τῷ μέν νοῖ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ. τῇ δέ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας» (Παῦλος, Πρὸς Ρωμ. ζ', 22-25)

νιστῶσαι τόν κόσμον τῶν ὄντων καί γιγνομένων. Ὡς ἐκ τούτου δέν δύναται νά ὑπάρξῃ ἡ μία ἄνευ τῆς ἐτέρας.

Κατά συνέπειαν, τό ἀγαθόν καί τό κακόν εἶναι ἀρρήκτως συν-δεδεμένα πρός ἄλληλα εἰς τόν κόσμον αὐτόν τῶν φαινομένων, τά ὁποῖα ὡς τοιαῦτα μετέχουσι ταυτοχρόνως ἀμφοτέρων· δηλ. καί τοῦ ἀγαθοῦ καί τοῦ κακοῦ. Πλήρης δέ διαχωρισμός μεταξύ ἀγαθοῦ καί κακοῦ εἰς τήν ψυχήν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπό πάσης ἀπόψεως ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον ἡ ψυχὴ οἰκεῖ ἐντός τοῦ σώματος καί δεσμεύεται ἀπ' αὐτό, καθόσον, ἐκ τῆς ταυτοχρόνου ἐν αὐτῇ τρισυποστάτου παρουσίας τοῦ «λογιστικοῦ», τοῦ «ἐπιθυμητικοῦ» καί τοῦ «θυμοειδοῦς», παρουσιάζει ψυχικὴν σύγχυσιν καί εὐρίσκεται ὑπὸ πλήρη πνευματικὴν συσκότισιν.

Παρά ταῦτα, εἰς τόν «Φαῖδρόν» καί ἀλλαχοῦ πού παραθέτει καί τό μέσον θεραπείας τῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία ἐν συνόψει εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

Διὰ νά δυνηθῇ ὁ ἀνθρώπος νά ὑπερνικήσῃ τὰ κατώτερα καί πλέον εὐτελεῖ καί θνητὰ τμήματα τοῦ ἑαυτοῦ του, θά πρέπει, κατόπιν σκληρῶν ἀγώνων τῆς ψυχῆς του «πόνος τε καί ἀγών ἔσχατος», νά ἄρχεται καί νά διοικῆται, ἀπὸ τό πρῶτον καί ἀθάνατον τμήμα τοῦ ΕἶΝΑΙ του, τόν Λόγον. Ἐνῷ τὰ ἄλλα δύο τμήματα, τὰ θνητά, θά πρέπει νά τὰ καθυποτάξῃ, ὥστε νά συνοδοιποροῦν μέν μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ μέ τάξιν καί εὐπρέπειαν διὰ νά μή παρακωλύουν τήν ὁμαλὴν πορείαν τοῦ ἄρματος τῆς ζωῆς του. Ἐπίσης, θά πρέπει ἕκαστον, ἀναλόγως μέ τὰ καθήκοντα καί τόν προορισμόν του, νά μετέχῃ ὅσον τό δυνατόν - τοῦ Λόγου, εἰς σωφροσύνην, ἐγκράτειαν καί ἀρετήν, ὥστε νά εὐθυγραμμισθῇ καί οὕτω νά γεφυρωθῇ τό μεταξύ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς σώματος καί ὡς ιδέας, μέγα τῷ ὄντι χάσμα. Ἄλλωστε, «...ἀνθρώπος παιδείας μέν ὀρθῆς τυχὼν καί φύσεως εὐτυχοῦς θεότατον, ἡμερώτατόν τε ζῶον γίνεσθαι φιλεῖ, μή ἱκανῶς δε ἢ μή καλῶς τραφέν ἀγριώτατον ὁπόσα φύει γῆ» (Νόμ. 766 Α).

Διὰ τῶν παρατεθέντων ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν πολλαπλῶν παραιέσεων τοῦ Πλάτωνος, ἡ ὑπερβατικότης αὐτοῦ καθίσταται ἀπολύτως καταφανής.

Ὁ Διδάσκαλος δίδει εἰς τήν γήϊνην ὑπαρξιν τοῦ ἀνθρώπου ἕναν τόσον μεταφυσικόν στόχον, ὥστε ἔμπροσθέν του ὅλοι αἱ θεωρούμεναι γῆναι ἀπολαύσεις, νά μετατρέπωνται εἰς σκιάς μηδαμινῆς ἀξίας· τήν δέ ἀνθρωπίνην «εὐτυχίαν», ἂν μή ἀνύπαρκτον, τελείως ὁμῶς ἀπατηλὴν καί εφήμερον.

Καί ἐπειδὴ - λόγῳ τῆς διανοητικῆς του συγχύσεως - ὁ ἀνθρώπος «σμικρὰς ἀληθείας μετέχει» καί κατὰ συνέπειαν πόρρω ἀπέχει

ἀπό τό νά γνωρίζη ὁποῖος πράγματι ΕΙΝΑΙ, τόν καλεῖ εἰς ἓν ἔσω-
τερικόν, ὑπερβατικόν βίωμα ἱκανόν ν' ἀνυψώσῃ τό «ὄμμα τῆς ψυ-
χῆς» του, πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ Ἁγαθοῦ. Τοῦ λοιποῦ δέ, μέ πρότυ-
πον τὴν εἰκόνα αὐτὴν, τόν παροτρύνει καὶ πάλιν νά προσπαθήσῃ
τὴν ὅσον τό δυνατόν εἰς ἄνθρωπον «ὁμοίωσιν τῷ Θεῷ» διὰ νά
ἐπανακαταστήσῃ ἐντός του «τὴν τοῦ θείου τε καὶ καθαροῦ καὶ μο-
νοειδοῦς συνουσίαν».

Ὅμως, ἡ προσπάθεια αὕτη προϋποθέτει μακροχρόνιον καὶ
σκληρόν ἀγώνα τῆς ψυχῆς καὶ συγχρόνως, ὅπως ἐλέχθη, «ἀν-
δρεῖαν», ὥστε τελικῶς νά λυθῇ ἀπὸ τὸν ἀσφυκτικὸν ἐναγκαλισμὸν
τῆς σωματικότητός της καὶ κεκαθαρμένη πλέον νά λάβῃ τό «μέγι-
στον μάθημα»· δηλ. τό τοῦ «Γνωθι σεαυτήν».

Αἱ ὑπερβατικαὶ αὐταὶ διδασκαλῖαι τοῦ Πλάτωνος ἐθεωρήθη-
σαν ὑπὸ φιλοσοφούντων «περὶ πολλῶν δοξασιῶν καὶ μὴ», ὡς λίαν
ἀπαισιόδοξοι. Καὶ ἀντιθέτως, ἄκρως αἰσιόδοξοι καὶ ἐνθαρρυντικαὶ
ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους καὶ μυστικούς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἰς κά-
ποιαν στιγμὴν μυστικῆς ἐξάρσεως, εἶχον «ἐξαίφνης» τὴν ἐμπειρίαν
κάποιου «ἔσωτερικοῦ βιώματος». Ἄλλωστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων
ὁμολογεῖ ὅτι αἱ διδασκαλῖαι καὶ τὰ ἔργα του δέν ἐγράφησαν δι'
αὐτοὺς πού δέν γνωρίζουν καθόλου τὴν εὐδαίμονα θεώρησιν τοῦ
ὑπερβατικοῦ κόσμου, ἀλλὰ δι' ἐκείνους, τοὺς ὀλίγους καὶ ἐκλε-
κτοὺς ἀνθρώπους, πού ἔχουν ἤδη κάποιαν σχετικὴν γνῶσιν, ὥστε
νά ἐνθαρρυνθοῦν ἀπὸ τὰ γραφόμενά του καὶ νά προχωρήσουν ἐτι
περαιτέρω· ἀφοῦ, κατὰ τὴν ρῆσιν του, εἶναι: «πανχάλεπον καὶ οὐ
τοῦ παντός τό ΓΝΩΘΙ ΣΕΑΥΤΟΝ».

Μέ τὴν ἐνδόμυχον παρότρυνσιν, ἐπιφορτισμένος νά βελτιώσῃ
τὰς συνθήκας ζωῆς καὶ τὴν πνευματικὴν ἀνάνηψιν τῶν συμπολι-
τῶν του, μέ τὴν συνείδησιν κάποιας θείας ἀποστολῆς, «κλητός» κι'
αὐτός, ὡς ὅλοι οἱ θεόπεμπτοι ἀναμορφωταὶ τῆς ἀνθρωπότητος,
κατῆλθε ἐπὶ γῆς πρὸς χάριν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος καὶ εἰρ-
γασθῇ ἀόκνως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν, μέχρι βαθυτάτου γήρατος,
ἀφήσας ὀπίσω του τεράστιον πνευματικὸν ἔργον. Ἀναμφιβόλως
δέ μέ τὰς δογματικὰς καὶ ἠθικὰς διδασκαλίας του ἐπηρέασε, κατὰ
τοὺς πρώτους χρόνους, τὴν ἀδιαμόρφωτον χριστιανικὴν διανόησιν
καὶ Γραμματεῖαν, εἰς τὰ νάματα τοῦ ὁποίου οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγ-
γραφεῖς εἶχον τόσον πλουσίως γαλουχηθῇ, ὥστε δικαίως νά τὸν
ἀποκαλοῦν θεῖον καὶ θεϊότατον.¹

1. Βλέπε τό περίφημον «Πρὸς Πλάτωνα» ἐπίγραμμα: «ἡματι τῷδε Πλάτωνα
Θεὸς δόσαν ἀνθρώποισιν», «... καὶ ὡς τό τεχνησόμενον, καθαρὸν τεχθεῖη,
μηδένα σπῖλον προειληφός...» (Platonis Dialogi C. F. Hermannii, vol. VI, σ.
202).

Ἄλλ' ἀκόμη καὶ ὁ ἔνθερμος ἀπολογητὴς τοῦ χριστιανισμοῦ Ἰουστίνος δέν ἐδίστασε μετὰ πλήρους πεποιθήσεως νά διακηρύττῃ ὅτι: «οὐχί ἀλλότριά ἐστὶ τὰ Πλάτωνος διδάγματα τοῦ Χριστοῦ» καὶ ὅτι ὡς χριστιανοί «οὐ καινόν τι φέρομεν» διδάσκοντες δόγματα ὡς: Τό περί τοῦ «Λόγου», ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς τό «πρῶτον» γέννημα τοῦ Θεοῦ (Πατρός) ἄνευ ἐπιμιξίας· τό περί τῆς «διά παρθένου γεννήσεως τοῦ Λόγου» (Χριστοῦ)· τό περί τῆς μετὰ θάνατον τιμωρίας τῶν ψυχῶν τῶν ἀδίκων καὶ μακαριότητος τῶν δικαίων· τό περί τῆς «κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν» δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου· τό περί «ἀθανασίας τῆς ψυχῆς» καὶ μελλούσης κρίσεως κλπ. Ἄλλ' ἤδη ἀπό τῆς ἐποχῆς του καὶ μέχρι σήμερον ἀκόμη δέν κάνουν τίποτε ἄλλον οἱ περί τήν φιλοσοφίαν ἀσχολούμενοι, παρὰ ν' ἀλλάσσουν τήν ὁρολογίαν καὶ μέ μερικές παραλλαγὰς ν' ἀντιγράφουν τόν Πλάτωνα, «οὐδέν καινόν» προσθέτοντες εἰς τήν φιλοσοφίαν.

Ὡς ἐκ τούτου, ὁ λόγος ἦ μᾶλλον ἢ διέλευσὶς του ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας, διασχίζει ἀναλλοίωτος τοὺς αἰῶνας καὶ θά παραμένῃ ἑσαεὶ, ὁ Πλάτων, φάρος φωτεινός καὶ πνευματικός ὁδηγός διὰ τήν «πράγματι φιλοσοφοῦσαν» ἀνθρωπότητα· διότι, δέν ἀνήκει εἰς τό χθές ἢ εἰς τό σήμερον, ἀλλὰ εἰς τό διηνεκές.

Ἄς ἀκολουθήσωμεν, λοιπόν, καὶ ἡμεῖς, οἱ ἐρευνηταὶ τῆς ἀληθείας, τὰς παραινέσεις τοῦ ὑπερβατικοῦ Διδασκάλου Πλάτωνος, κι ἄς γίνωμεν ἐνσαρκωταὶ τῆς ἰδεολογίας του, τοῦ λοιποῦ ὄχι ἀπλῶς ζῶντες, ἀλλὰ ὡς ἐκεῖνος ἐδίδασκεν «εὖ ζῶντες», καθόσον «καλόν τό ΑΘΛΟΝ καὶ ἡ ΕΛΠΙΣ (τῆς σωτηρίας) ΜΕΓΑΛΗ».

* Φιλεῦσπλαχνον ἀποκαλεῖ ἡ Ἐλ. Π. Μπλαβάτσκι τόν Πλάτωνα, διότι, ἐκ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, εἶναι ὁ μόνος ποῦ ἀφῆκε διάσπαρτα εἰς τὰ ἔργα του, διὰ τοὺς μετέπειτα ἐραστὰς τῆς ἀληθείας, ἀνεκτιμήτους μαργαρίτας τῆς ἀποκρύφου καὶ μυστηριακῆς διδασκαλίας.

Μὲ τὴν ἐκδοσὶν τοῦ πρώτου βιβλίου της ὑπὸ τόν τίτλον «Ἡ ἀποκεκαλυμμένη Ἴσις», μέ μίαν εὐθεῖαν πρόκλησιν, ἐκφράζει τὴν σκέψιν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ὑπερέτερον κατὰ πολὺ καὶ ἐπεσκιάσθησαν ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἐπιστημονικὴν γνῶσιν. Ἐκλέγουσα δέ ὡς πρότυπον τόν Πλάτωνα, ὡς ἀπαράμιλλον διανοητὴν τοῦ παρελθόντος, τόν ἀποκαλεῖ «ἐρμηνευτὴν τοῦ Κόσμου», λέγουσα ὅτι ἡ φιλοσοφία του ἦτο «ἡ πλέον περίτεχνος ἐπιτομὴ τοῦ δυσνοήτου συστήματος τῆς παλαιᾶς Ἰνδίας».

Ἐπὶ πλέον παρατηροῦσα, ὅτι ὁ Πλάτων καὶ οἱ διάδοχοί του, οἱ Νεοπλατωνικοί, ἦσαν ὁ σύνδεσμος μετὰ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, διακηρύττει ὅτι: «ὁ Πλάτων καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἰνδοὶ σοφοὶ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὴν ἰδίαν ΣΟΦΙΑΝ».

Ἐκυκλοφόρησε σ' ἓναν κομψὸ τόμο

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀρχαιοελληνικά

Ἐπιλογές ἀπὸ τὰ Ὀμηρικά Ἔπη

Ἐπιλογή ἀπὸ τὴν Ἰλιάδα

Ἐπιλογή ἀπὸ τὴν Ὀδύσσεια

Μεταφράσεις

Πυθαγόρεια Χρυσᾶ Ἔπη

Θουκυδίδου Περικλέους Ἐπιτάφιος

Περίληπτικές Ἀφηγήσεις

Πλάτωνος Συμπόσιον ἢ περί Ἔρωτος

Πλάτωνος Φαῖδρος ἢ περί Καλοῦ

Πλάτωνος Ἀξίοχος ἢ περί Θανάτου

Πλάτωνος Ἀπολογία Σωκράτους

Πλάτωνος Φαῖδων ἢ περί Ψυχῆς

Ὁ Πλάτων γιά τὴν Παιδεία <Νόμοι—Πολιτεία>

Ὁ καταποντισμός τῆς Ἀτλαντίδος <Τίμαιος>

Πλουτάρχου Ἑπτὰ Σοφῶν Συμπόσιον

Τιμᾶται Δρχ. 400

ΑΝΤΑ ΜΠΡΟΥΜΗ

Τό πνεῦμα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ἱατρικῆς

Ὁμιλία πού ἔγινε σέ ἐκδρομή τοῦ
«Ἀρχαιοφίλου ὁμίλου ἐκδρομῶν»
στό Ἀμφιάρειον.

Γιά τήν λειτουργία τῶν Ἀσκληπιείων καί γενικά γιά τήν ἱατρική τῶν ἀρχαίων ἐλλήνων, ὑπάρχουν ἀρκετές πληροφορίες, ἀπό ἀρχαῖα κείμενα ὅπως τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Πινδάρου, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πλούταρχου, τοῦ Πausanίου καί ἄλλων καί ἀπό τοὺς πολύτιμους πίνακες τίς ἐπιγραφές πού βρέθηκαν σκαλισμένες σέ μαρμαρίνες πλάκες, μέσα στά ἀσκληπιεῖα καί ὅπου περιγράφονται διάφορα περιστατικά, μέ τά συμπτώματα πού παρουσίαζαν τήν θεραπεία πού ἐφαρμόστηκε καί τέλος τήν «ἰαση» τοῦ ἀρρώστου, ὁ ὁποῖος ἀφιέρωνε τήν ἐπιγραφή, γιά νά δείξει τήν εὐγνωμοσύνη του στόν Θεό.

Πολλοί σύγχρονοι ἀρχαιολόγοι (ὅπως ὁ Kereky, ὁ Καββαδίας, ὁ Ἀνδρουτσόπουλος κ.ἄ.) ἔχουν μελετήσει τό θέμα, ἀλλά καί πολλοί γιατροί μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Carrelk, Galimard, καί Ἀραβαντινός, οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν γιά τήν ἐφαρμογή τῆς ἱατρικῆς στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα.

Ἰδιαίτερα ὁ Ἀραβαντινός, στό ἔργο του «Ἀσκληπιός καί Ἀσκληπιεῖα» ἔχει κάνει μιά θαυμάσια μελέτη, στήν ὁποία θ' ἀναφερθοῦμε συχνά.

Στήν ἀρχαία Ἑλλάδα ὑπῆρχαν πολλά ἀσκληπιεῖα διασημότερα τῶν ὁποίων ἦσαν: τῆς Κῶ, τῆς Ἐπιδαύρου, τῆς Τρίκκης, τῶν Ἀθηνῶν καί ἀργότερα τῆς Περγᾶμου. Ὑπῆρχαν ὅμως καί πολλά ἄλλα, στόν Πειραιᾶ, στήν Καστέλλα, στήν Κόρινθο, στήν Σικυώνα, στήν Ἀμφισσα, στήν Τιθορέα, στήν Δῆλο, στήν Κυλλήνη καί ἄλλοι.

Τά ἱεροθεραπευτήρια αὐτά λειτουργοῦσαν ἀπό τόν 5ο π.Χ. ὡς καί τόν 4ο μ.Χ. αἰῶνα καί ἦσαν διάσημα ὄχι μόνο στόν ἐλληνικό χῶρο, ἀλλά καί στοὺς γύρω πολιτισμένους λαούς τῆς ἐποχῆς.

Ἀπό παντοῦ ἐρχόντουσαν οἱ ἀρρωστοί γιά νά ξιναβροῦν τό πολιτιμῶτατο ἀγαθό τῆς υἰγείας. Ὁ Ὀρφικός ὕμνος στήν Ὑγίεια

λέει: «Σοῦ γάρ ἄτερ πάντ' ἐστίν ἀνωφελῇ ἀνθρώποισιν».

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε πῶς τὴν ὑγεία τὴν εἶχαν θεοποιήσει οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὡς «σύλλεκτρον» δηλαδή σύζυγο τοῦ θεοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἡ ὑγεία, σωματική καὶ ψυχική, ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ ἰδανικά τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς, ὅπως λέει καὶ τὸ ρητὸ «Νοῦς ὑγιῆς ἐν σώματι ὑγιῇ». Καί: «Μετά σοῖο μάκαρ Ὑγεία τέθαλε πάντα καὶ λάμπει».

Αὐτὴ ἡ ἀποψη, ὅτι ἡ ὑγεία εἶναι κάτι ἱερό, διότι εἶναι ἡ βάση καὶ τῆς ψυχικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς πνευματικῆς προόδου στὸν ἄνθρωπο, ἦταν ἡ αἰτία πού ἡ ἱατρική ἦταν τόσο στενά συνδεμένη μέ τὴ θρησκεία.

Τὰ Ἀσκληπιεῖα (πού εἶναι τὰ πρῶτα νοσοκομεῖα τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος) ἦσαν σκέλη τῆς ἀρχαίας θρησκείας, ὅπως τὰ Μυστήρια καὶ τὰ Μαντεῖα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἄμεση σχέση μέ τὰ Ἀσκληπιεῖα, διότι συχνά στὸν χώρῳ τῶν Ἀσκληπιείων ὑπῆρχε καὶ μαντεῖο, ὅπως π.χ. στὸ Ἀμφιάρειο τοῦ Ὠρωποῦ. Αὐτὸ ἐξηγεῖται, διότι ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ πάντα νά μάθει τὸ μέλλον του, ἰδίως ὅταν ἀρρωστήσει ἢ καὶ νά λάβει κάποια θεία συμβουλή, πού θα βοηθήσει στὴν γιατριά του.

Οἱ πρῶτοι γιατροὶ ἦσαν ἱερεῖς πού ἀνῆκαν σέ διάφορους ἱερατικούς βαθμούς καὶ χωρίζοντουσαν σέ εἰδικότητες, ὅπως ἀναλύει ὁ Ἀραβαντινός.

Στὰ Ἀσκληπιεῖα ὑπηρετοῦσαν καὶ γυναῖκες, ὅπως ἱερούργουσαν καὶ στὰ θρησκευτικὰ κέντρα. Στίς πόλεις ὑπῆρχαν καὶ οἱ ἐμπειρικοὶ γιατροὶ ἀλλὰ ἡ ἱατρική, ὡς ἐπιστήμη, ἐφαρμόστηκε πρῶτα ἀπὸ τοὺς περίφημους Ἀσκληπιάδες, τοὺς ἱερεῖς δηλαδή, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀργότερα, ἀπὸ τὸν Ἱπποκράτη καὶ ὕστερα, διδάχθηκαν καὶ οἱ λαϊκοὶ γιατροί, πού ἀσκοῦσαν τὴν ἱατρική ὡς ἐπάγγελμα.

Στὴν κλασσικὴ ἐποχή, στὴν Ἀθήνα, ὑπῆρχαν «δημόσιοι» γιατροί, τοὺς ὁποίους πλήρωνε τὸ Κράτος, γιὰ νά φροντίζουν δωρεάν ὅσους δέν εἶχαν τὰ μέσα νά πηγαίνουν στὰ ἰδιωτικά ἱατρεῖα.

Ὅπως ξέρουμε καὶ στὰ Ἀσκληπιεῖα οἱ ἄποροι δέν πλήρωναν τίποτα, ἐκτός ἀπὸ τὴν συμβολικὴ εἰσφορά πού ἔριχναν μέσα στὸ «Ταμεῖο», πού ἦταν ἓνα μαρμάρινο κιβώτιο μέ μία ἐγκοπή, σάν τὰ σημερινὰ προσκυνητάρια.

Τὰ Ἀσκληπιεῖα ἀποτελοῦσαν ἓνα συγκρότημα ἀπὸ πολλὰ κτήρια: Ξενῶνες, λουτρά, μαγειρεῖα, σπίτια γιὰ τὸ προσωπικό καὶ γενικά ὅ,τι χρειαζόταν γιὰ νά ζήσουν μερικές ἡμέρες οἱ ἄρρωστοι καὶ οἱ συνοδοὶ τοὺς.

Μέσα στὸν χώρῳ τοῦ Ἀσκληπιείου, πού ἦταν πολὺ μεγάλος, κατάφυτος, μακριὰ ἀπὸ κατοικημένες περιοχές καὶ σέ τοποθεσία εἰδικὰ διαλεγμένη ὥστε νά εἶναι ὑγιεινὴ, ὑπῆρχε

πάντα ναός τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἢ ἄλλου θεοῦ «ἰκτῆρος», ὅπως τοῦ Ἀμφιάραου καί ἄλλων θεοτήτων ποῦ εἶχαν σχέση μέ τήν ἱατρική: οἱ τρεῖς μεγάλοι «ἀλεξιμοροί» θεοί ποῦ προστατεύουν ἀπό τόν θάνατο ἦταν: ἡ θεά Ἀθηνᾶ, ἡ θεά Ἀρτεμις καί ὁ θεός Ἀπόλλων, ἀλλά καί πολλοί ἄλλοι μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ Ὑπνος.

Ἐμπρός ἀπό τόν ναό, ὑπῆρχε βωμός καί λίγο μακρύτερα τό «έγκοιμητήριον», ἡ ἱερὰ πηγή, καί σέ μερικά Ἀσκληπιεῖα ἡ μυστηριώδης θόλος, ποῦ ἀκόμη δέν ξέρουμε σέ τί ἀκριβῶς χρησίμευε.

Μέσα στό ἱερό ἄσος ὑπῆρχε πάντα θέατρο, στοές, γιά νά κάθονται οἱ ἀσθενεῖς ὅταν ἔκαναν τόν περίπατό τους, βιβλιοθήκη, ἀλλά καί παλέστρα, γυμνάσιο καί στάδιο, γιά ὅσους μπορούσαν νά ἀσκοῦνται, ὅσο χρόνο ἔμεναν στό χῶρο αὐτόν.

Οἱ ἄρρωστοι «ἰκέτες» καί οἱ συνοδοί τους ἔφθαναν ὡς τό ἱεροθεραπευτήριον μέ τά μέσα ποῦ ὑπῆρχαν τότε, γι' αὐτό, οἱ σοβαρές καταστάσεις δέν ἦταν δυνατόν νά μεταφερθοῦν ἐκεῖ ἀπό μακριά.

Στίς περιπτώσεις αὐτές, οἱ ἀσθενεῖς ἔστελναν ἀντιπρόσωπο, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ περνοῦσε ἀπό ὅλες τίς προκαταρκτικές διαδικασίες ἀπό τίς ὁποῖες θά περνοῦσε καί ὁ ἴδιος ὁ ἄρρωστος, δηλαδή δίαίτα, λουτρά, ἀκρόαση ἀπό τοὺς ἱερεῖς κ.λ.π.

ἔπαιρνε τελικά τίς ὁδηγίες, γιά τήν θεραπεία τοῦ ἀρρώστου τόν ὁποῖο ἀντιπροσώπευε, ἐάν καί ἐφ' ὅσον βέβαια, ἦταν αὐτό δυνατόν.

Ἄν ἔφτανε ὡς τό Ἀσκληπιεῖον, κάποιοι σέ πολύ βαρεία κατάσταση ἢ ἐτοιμοθάνατος, δέν τοῦ ἐπέτρεπαν τήν εἴσοδο, γιατί μέσα στό ἱερό τέμενος δέν ἔπρεπε οὔτε νά πεθάνει ἀλλ' οὔτε καί νά γεννηθεῖ ἄνθρωπος ὅπως γινόταν καί στή Δῆλο.

Κατά τόν Ἀραβαντινό, στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπως καί ἀλλοῦ βέβαια ἐκείνη τήν ἐποχή, οἱ ἄνθρωποι ἦσαν πιό γεροῖ ἀπό τοὺς σημερινούς, γιατί ἡ ζωή τους ἦταν πιό λιτή, πιό ἡρεμη, πιό ὑγιεινή, καί οἱ πιό συνηθισμένες ἀρρώστιες ἦσαν ἀπλές ἐπειδή τότε δέν ὑπῆρχαν οἱ νοσογόνοι παράγοντες ποῦ καταβασανίζουν τόν θνητό σήμερα: Κάπνισμα, δυνατά ποτά, μόλυνση τοῦ νεροῦ καί τῆς ἀτμοσφαίρας, θόρυβος, ὑπερβολική ταχύτητα, χημικά λιπάσματα, κονσέρβες, ἐντομοκτόνα, ἡλεκτρικές συσκευές καί μηχανήματα προορισμένα νά εὐκολύνουν τήν ζωή, μά ποῦ τελικά αὐξάνουν τό ἄγχος τό περίφημον «στρές» τῆς καταναλωτικῆς μας κοινωνίας.

Ἡ παραμονή τῶν ἀρρώστων στά Ἀσκληπιεῖα διαρκοῦσε ἀρκετές ἡμέρες καί χωριζόταν σέ τρία στάδια.

Τό πρῶτο ἦταν μιά γενική θεραπεία γιά ὅλους τούς εἰσερχομένους.

Τό δεύτερο ἦταν μιά προπαρασκευαστική θεραπεία.

Τό τρίτο ἦταν μιά εἰδική θεραπεία, γιά κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

Τό στάδιο τῆς γενικῆς θεραπείας εἶχε ἐπιτυχία σέ ὅλους, χάρις στούς ὑγιεινοὺς ὁρους διαβίωσης, μέσα στό ὡραῖο περιβάλλον, στό ὑπαιθρο, στό φῶς, ἀνάμεσα στά δέντρα, τὰ λουλούδια, τὰ μαρμάρινα ἀρχιτεκτονικά καλλιτεχνήματα καί τ' ἀγάλματα πού στόλιζαν ὅλη τήν περιοχή.

Ἐκτός ἀπό τό ὡραῖο αὐτό φυσικό περιβάλλον, τήν ὑγιεινή δίαιτα καί τὰ λουτρά, οἱ ἰκέτες εἶχαν στήν διάθεσή τους πολλά μέσα ψυχαγωγίας: σωματικές ἀσκήσεις καί ἀγῶνες γυμναστικούς, βιβλιοθήκη, θέατρο καί διάφορες θρησκευτικές τελετές.

Κατά τήν προπαρασκευαστική θεραπεία, ἔπρεπε καί οἱ ἰκέτες καί οἱ ἀντιπρόσωποί τους νά λούζονται (ἂν ἦταν εὐκολο, στή θάλασσα), νά ἀπολυμαίνονται μέ ὑποκαπνισμούς ἀπό ἀρώματα ἢ καύση ἀντισηπτικῶν βοτάνων, νά νηστεύουν, γιά νά μή βαραίνει τό στομάχι καί φέρνει ἐμπόδιο στή θεραπεία, νά κάνουν γυμναστικές ἀσκήσεις καί νά ψυχαγωγῶνται.

Σ' αὐτό τό στάδιο γινόταν μιά πλήρης καί λεπτομερῆς ἐξέ-

τασίς τοῦ ἀρρώστου ἀπό τούς ἱερεῖς, γιατρούς, πού φαίνεται πῶς ἦσαν καί ψυχαναλυτές.

Στό τρίτο καί τελευταῖο στάδιο, τό καί σπουδαιότερο, ἐφαρμοζόταν στόν κάθε ἀσθενῆ μιά εἰδική θεραπεία ἢ καί χειρουργική ἐπέμβασις ἂν ἦταν ἀναγκαῖο.

Τότε γινόταν καί ἡ περίφημη «ἐγκοίμησις» μέσα στό ἄδυτο ἐγκοιμητήριο ἢ πιθανόν καί μέσα στή θόλο, ὅπου ὑπῆρχε.

Κατά τήν ἀρχαία θρησκευτική παράδοση, κατά τήν ὥρα τῆς ἐγκοίμησης, ὁ ἴδιος ὁ Θεός παρουσιαζόταν μέσα στό ὄνειρο τοῦ ἀρρώστου καί τόν βοηθοῦσε νά θεραπευθεῖ.

Ἐμεῖς, σήμερα, πού δέν ἔχουμε οὔτε τίς ἀπόκρυφες γνώσεις, οὔτε τίς ἱκανότητες τῶν ἀρχαίων Ἀσκληπιάδων, δέν εἶναι δυνατόν νά δώσουμε μιά σωστή ἐρμηνεῖα σέ ὅλα ὅσα γινόντουσαν κατά τίς μυστικές αὐτές θεραπείες, καί μόνο εἰκασίες μπορούμε νά κάνουμε, ὅσες καί γιά τά ἄλλα «δρῶμενα» στά Μυστήρια ἢ τά Μαντεῖα.

Στήν ἐποχή μας, πολλοί ἐπιστήμονες καί γιατροί, ὅπως καί ὁ πολὺς κακόβουλος κόσμος, ἀμφισβητοῦν τίς γνώσεις καί τήν ἠθική ἀκόμη τῶν ἀρχαίων ἱερέων-γιατρῶν καί τούς κατηγοροῦν πῶς δέν ἐφάρμοζαν καμμιὰ ἐπιστημονική μέθοδο, ἀλλά ἀνακούφιζαν μόνο τόν ἀρρωστο, μέ μερικά πρωτόγονα φάρμακα, ὅπως τά βότανα, καί

μέ την υποβολή πού τούς έκα-
ναν.

Αντίθετα, ό καθηγητής τής
ιατρικής Άραβαντινός, άποδει-
κνύει, αναλύοντας τίς έπιγρα-
φές τής Έπιδαύρου καί άλλων
Άσκληπιείων, πώς στά κέντρα
αυτά έφαρμοζόντουσαν θερα-
πειές άναγνωρισμένες καί σή-
μερα καί γινόντουσαν καί έγχει-
ρήσεις.

Αλλά καί άλλοι, σύγχρονοι
μελετηταί, πού άσχολήθηκαν μέ
τήν έπιστήμη τής ιατρικής κατά
τήν άρχαιότητα γενικά καί στήν
Έλλάδα ειδικότερα, πιστεύουν
πώς εκείνη τήν έποχή, παρ' όλο
πού δέν υπήρχαν τά τεχνικά
μέσα πού έχουμε σήμερα,
έκτός άπό τίς γνωστές θερα-
πειτικές μεθόδους, έφαρμοζόν-
τουσαν καί άλλες, πού ή σύγ-
χρονη έπιστήμη μόλις καί μετά
βίας άρχίζει ν' άνακαλύπτει καί
νά τούς δίνει σημασία, όπως
π.χ. ή ύπνοθεραπεία, ή όμοιο-
παθητική, ή υποβολή, ή ψυχα-
νάλυση καί άλλες, ψυχοσωματι-
κές μέθοδοι.

Μερικοί έπιστήμονες, ξένοι
ιδίως, πού είδαν τό θέμα πλα-
τύτερα άπό τήν φιλοσοφική του
άποψη, πιστεύουν πώς ή ιατρι-
κή τών άρχαίων, στήν Έλλάδα
όπως καί σέ άλλες χώρες, είχε
τή ρίζα της σέ μιά πνευματόδο-
ξη αντίληψη γιά τόν άνθρωπο,
τόν όποιο έβλεπε σαν ένα σύ-
νολο σώματος καί ψυχής, καί
στήριζε τίς άπόψεις της σέ
γνώσεις καί στοιχεία πού σήμε-

ρα ή έπιστημη όχι μόνο τά
άγνοεί αλλά καί τά είρωνεύεται
συχνά.

Νομίζω ότι είναι ένδιαφέρον
νά αναφέρουμε όσα γράφει ό
Άραβαντινός στήν ταξινόμηση
πού κάνει μέ βάση τούς πίνακες
τών «ιάσεων» πού βρέθηκαν
στά Άσκληπιεία.

Σέ 35 κλινικές περιπτώσεις,
ξεχωρίζει 8 παθολογικές, 5
μαιευτικές ή γυναικολογικές, 6
όφθαλμολογικές, 4 νευρολογι-
κές ή ψυχικές, 3 δερματολογι-
κές, 7 χειρουργικές.

Σέ γενικές γραμμές έφαρμό-
σθηκαν τά έξής θεραπευτικά
μέσα:

Μαλάξεις, έμετικά, καθαρκτικά,
άνθελμιντικά, τοπικές άφαιμά-
ξεις, ύδροθεραπεία, γυμναστι-
κή, άερόλουτρα υπό γενική ά-
ποψη, αίλοιφές, κολλύρια, έπαλ-
λείψεις, άρωματικά έγχύματα,
καταπλάσματα, έμπλαστρα, πλύ-
σεις τραυμάτων, έπιπάσεις έλ-
κών μέ σκόνες, έφαρμογή ψυ-
χοθεραπείας, υποβολή καί τέ-
λος διάφορες έγχειρήσεις ό-
πως:

Αφαίρεση ξένων σωμάτων, κα-
τάταξη έξαρθρημάτων ή άγκυ-
λώσεων, διάνοιξη άποστημά-
των, ραφές, καυτηριάσεις,
αφαίρεσεις λίθων καί άλλες
έπεμβάσεις.

Παρατηρούνται, ως πρός τήν
φαρμακευτική άγωγή, ότι στά
Άσκληπιεία μεταχειριζόντου-
σαν πολύ άπλά φάρμακα,
φτιαγμένα από φυτικές ουσίες.

Βεβαίως εκείνη τήν εποχή δέν γνώριζαν τά αντιβιοτικά, τίς ὁρμόνες καί ὅλες τίς βιομηχανοποιημένες «σπεσιαλιτέ» πού σκοπό ἔχουν καί τό κέρδος.

Ἀναρωτιέται ὁμως κανείς: Ἄν εἶχαν οἱ ἀρχαῖοι γιατροί στή διάθεσή τους ὅλα τά σημερινά «θαυματουργά» μας φάρμακα θά τά μεταχειριζόντουσαν ἄραγε;

Μάλλον ὄχι.

Γιατί ἀπό τήν εποχή ιδίως πού ὁ Παστέρ ἀνεκάλυψε τά μικρόβια, ἡ ἱατρική στράφηκε στήν καταπολέμηση αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, παραμελώντας τήν τόνωση τοῦ ὁργανισμοῦ, ἡ ὁποία αὐξάνει τήν ἐμφυτη ἱκανότητά του νά ἀμύνεται καί νά παρουσιάζει ἀντίσταση στή νόσο.

Ἡ ἀντίσταση αὕτη ἀτροφεῖ σιγά-σιγά χάρι στήν διαρκή χρήση προληπτικῶν φαρμάκων, ἐμβολίων καί ἰσχυρῶν ἰδιοσκευασμάτων.

Ἡ πολυφαρμακεία, ὁ «ἐθισμός» στά γιατρικά καί σέ συνέχεια ἡ ἀνάγκη νά χρησιμοποιηθοῦν καί ἄλλα φάρμακα, γιά νά κατανικηθοῦν οἱ «ἀνεπιθύμητες παρενέργειες» ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τήν ἀποδιοργάνωση τῆς ἰσορροπίας τοῦ ὁργανισμοῦ.

Ὁ Πλάτων στήν Πολιτεία του (3 D XV) ὑποστηρίζει πώς τά πολλά γιατρικά παρατείνουν τόν θάνατο καί ὄχι τήν ζωή τοῦ ἀρρώστου.

Κατά τόν Ἀλκμαίωνα τόν

Κροτωνιάτη, Πυθαγόρειο πού ἔζησε στά 500 π.Χ., ἡ ὑγεία συνίσταται σέ μιά κατάσταση τέλειας ἀρμονίας καί ἡ νόσος δέν εἶναι παρά μιά ἔκφρασις διαταραχῆς αὐτῆς τῆς ἀρμονίας. Ἡ θεραπεία δέ συνίσταται στήν ἐπαναφορά, ἀπό τήν ἀναστατωμένη, στήν ἀρμονική κατάσταση τοῦ ὁργανισμοῦ.

Γι' αὐτό οἱ ἀρχαῖοι γιατροί δίδαν τόση σημασία στήν ὑγιεινή καί συμβούλευαν σέ ὅλους μιά λιτή δίαιτα, ὑπαιθρο, ἀσκήσεις, λουτρά, χαλάρωση, ὅλα τά μέσα δηλαδή πού τονώνουν τόν ὁργανισμό καί αὐξάνουν τίς ἀμυντικές του ιδιότητες, ὅπως καί τήν ἱκανότητα τῆς προσαρμογῆς του στό περιβάλλον καί στίς κακουχίες ἀκόμα.

Ὁ Ἱπποκράτης λέει πώς ἔργο τοῦ γιατροῦ εἶναι πιά πολύ νά προλαβαίνει τήν ἀρρώστεια, παρά νά τήν γιατρεύει.

Ὁ Carrel, στό περίφημο βιβλίο του «Ὁ ἄνθρωπος αὐτός ὁ ἄγνωστος» ἀναπτύσσει αὐτό τό θέμα, ἐπισημαίνοντας ἐπίσης ὅτι σήμερα ὁ ὁργανισμός μας, χάρι στίς πολλές ἀνέσεις καί τήν τεχνική πρόοδο, ἔχασε κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος, τήν ἱκανότητα προσαρμογῆς στό περιβάλλον.

Συνεχῶς παρατηρεῖται τελευταῖα ὅτι σέ μερικούς ἱατρικούς κύκλους, ἀρχίζει μιά ἀντίδραση ὡς πρός τήν σύσταση καί τήν ποιότητα τῶν γιατρικῶν καί μιά τάση ἐπιστροφῆς στήν

φυσικοθεραπεία. Ἡ μέθοδος τῆς Ὁμοιοπαθητικῆς πού συνεχῶς κερδίζει ἔδαφος σ' ὅλο τόν κόσμο, εἶναι ἓνα ἀπό τὰ παραδείγματα τῆς νέας πορείας πού παρουσιάζει ἡ ἱατρική.

Ἐνδιαφέρον σχετικά παράδειγμα εἶναι μία ἐγκύκλιος τοῦ «Διεθνoῦς Ὁργανισμοῦ Ὑγείας» πού ἔκανε μία ἐκκλήση στοὺς φαρμακολόγους, νὰ στρέψουν καί πάλι τὴν προσοχή τους στὰ βότανα, ἀποφεύγοντας, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰ χημικά παρασκευάσματα.

Ἐκτός ὁμως ἀπὸ τὴν φυσικὴ διαίτα, παρατηροῦμε πὺς οἱ ἀρχαῖοι Ἀσκληπιάδες δὶναν μεγάλη σημασία στὸν ψυχολογικὸ παράγοντα, σὰν μέσο σωματικῆς ὑγείας, διότι πίστευαν στὴν ἀλληλεξάρτηση σώματος-νοῦ-ψυχῆς.

Στὰ Ἀσκληπιεῖα ὑπῆρχαν θέατρα, βιβλιοθῆκες, καί ἄλλα μέσα ψυχαγωγίας, ὅπως περιπατοῖ μέσα στὸ ὠραῖο περιβάλλον, συζητήσεις μέ τοὺς σοφοὺς πραγματικὰ γιατροὺς, καί θρησκευτικὲς τελετές. Ἔτσι

«διεσκέδαζαν», ἐτυμολογικά, τὸν ἄρρωστο, τὸν βοηθοῦσαν νὰ ξεπεράσει τὴν στεναχώρια καί τὸ ἄγχος του, μέ τρόπο ὥστε νὰ εἶναι σέ θέση νὰ βοηθήσει καί αὐτὸς ἐνεργὰ τὸ ἔργο τῆς θεραπείας, χωρὶς νὰ μένει στὴν παθητικὴ θέση τοῦ πάσχοντα, πού περιμένει τὰ πάντα μόνο ἀπὸ τὰ «θαυματοργὰ» χάπια.

Οἱ σύγχρονοι γιατροὶ ἀρχίζουν τώρα ν' ἀναγνωρίζουν τὴν ἐπίδραση τῆς ψυχικῆς κατάστασης πάνω στὴν σωματικὴ. Ὁ Γερουλᾶνος ἔχει γράψει ἓνα βιβλίο σχετικά μ' αὐτὸ τὸ θέμα, πού στηρίζεται στὶς παρατηρήσεις καί τὴν μακρόχρονη πείρα του.

Καί ἄλλοι σύγχρονοι ἐρευνητές ἔχουν ἀποδείξει πειραματικὰ αὐτὸ τὸ φαινόμενο, ἀλλὰ νομίζω πὺς ὅλοι μας ἔχουμε κάποιο παράδειγμα αὐτῆς τῆς ἀλληλοεπίδρασης ψυχικοῦ καί σωματικοῦ στοιχείου.

(Τὸ τέλος στὸ ἐπόμενο τεῦχος)

Τὸ περιοδικὸ ἐλευθέρας σκέψεως

“ΙΛΙΣΟΣ”

Χαρ. Τρικούπη 26, α' ὄροφος, Κωδ. 106 79 Τηλ. 362.0702

Ὡραι 10-1 πλὴν Σαββάτου

Ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ ἔτος 1956

Διευθυντὴς Κωστῆς Μελισσαρόπουλος

Οἱ τόμοι 1956 - 1970 ἔχουν ἐξαντληθεῖ.

Ἔχουν ὅμως ἐκδοθῇ ἐπιλογαὶ Περιεχ. τόμων, ὡς ἐξῆς:

Α' Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1956 - 1958

Β' Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1959 - 1961

Γ' Τόμος ἐπιλογῆς περιεχομένων τόμων τριετίας 1962 - 1965

Ἐκαστος τόμος ἐπιλογῆς, δεμένος δρχ. 400

Δ' Τόμος ἐπιλογῆς πενταετίας 1966 - 1970 δεμένος δρχ. 500

» » » » » χαρτόδετος δρχ. 400

Συνιστῶμεν εἰς ὅσους ἀγαποῦν τὸ ἔργον τοῦ ΙΛΙΣΟΥ νὰ ἀγοράσουν τοὺς τόμους τῶν Ἐπιλογῶν, εἴτε ἔχουν εἴτε δὲν ἔχουν τοὺς τόμους τοῦ ΙΛΙΣΟΥ, διότι μὲ τὶς ἐπιλογὰς θὰ ἔχουν εὐχρηστὴ καὶ συγκεντρωμένη πολὺτιμη πνευματικὴ τροφή.

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1965, 1971, 1973, 1974, 1976, 1981, 1982 ἕκαστος δρχ. 200, σχεδὸν ὅσον τιμᾶται ἡ χαρτοδέτησίς των.

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1972, 1975, 1977, 1978, 1979 ἕκαστος δρχ. 300

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι: 1980, 1983, 1984 ἕκαστος δρχ. 400

Οἱ χαρτόδετοι τόμοι 1985 ἕκαστος δρχ. 500

Οἱ διαφορὲς τιμῶν τόμων δὲν ὀφείλονται στὴν ποιότητα τοῦ περιεχομένου ἢ στὸ πολυσέλιδον, ἀλλὰ στὴν ἐπάρκεια ἢ μὴ τῶν ὑπαρχόντων τόμων.

Τόμος ἔτους 1981 σελίδες 336

» » **1982 » 400**

» » **1983 » 456**

» » **1984 » 434**

» » **1985 » 408**

ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΓΑΛΑΝΑΚΗ-ΒΟΥΡΛΕΚΗ

Είδωλο στον καθρέφτη

Είδωλο στόν καθρέφτη ακίνητο, μέ τούς μικρούς
προβολείς τῶν ματιῶν νά φωτίζουνε
τό τοπεῖο τοῦ προσώπου,
σέ κυττάζω κι ἀναρωτιέμαι
ἂν εἶσαι σύ ἡ μορφή πού πρέπει νά ἐκφράζει
τήν κυριώτερη σύσταση τοῦ ἀνθρώπου,
τή σύσταση τῆς ψυχῆς του...

Στά πρόσωπα τῶν παιδιῶν ὑπάρχει μιά ἐνωμένη ἐκφραση,
μιά ἀναπόσπαστη ὑπαρξη ψυχῆς καί σώματος...
Σκεῦος ἀγνείας κι' ἀγνοίας.

Ὅμως ἐδῶ, σ' αὐτό τό εἶδωλο τοῦ καθρέφτη,
συσσωρεύτηκαν δυό κόσμοι ἀντιμαχόμενοι
κι' ἔγινε τό πρόσωπο ἓνα πεδίο μάχης...

Κι' ὅταν ὁ τόπος εἰρηνεύει
κι' ἡ ψυχὴ γαληνεμένη σηκώνει τή δική της σημαία,
τά συντρίμια τῆς μάχης
κατασπαρμένα στό πρόσωπο,
τά φωτίζει ἓνας ἥλιος—
ἀδυσώπητος στήν καθαρότητά του,
ἓνας ἥλιος ἀνήλεος...

Είδωλο στόν καθρέφτη, σέ κυττάζω κι' ἀναρωτιέμαι
ἂν εἶσαι σύ τῆς ψυχῆς ἡ ἀληθινὴ ἐκφραση,
ἄξενο καθὼς ἔγινες,
μ' ἓνα κόσμο ἀντιμαχόμενο στήν ὄψη σου...

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Ἐάν ἴσως κι ἔρθεις κάποτε

Ἐάν ἴσως κι ἔρθεις κάποτε μιά νύχτα Χριστουγέννων,
 δέ θέλω νάρθεις ὅπως τότε ὦ Θεέ μου.
 Ταπεινό παιδί κι ὕστερα χιλιοβασανισμένο.
 Νά λές τήν ἀλήθεια στίς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ,
 στό δάσος τῶν ἐλαιῶν, στή λίμνη, στά χωριά, στίς πολιτεῖες.
 Θέλω νάρθεις ἄνθρωπος κι ὄχι Θεός. Νά σ' ἀγαπήσουμε
 ὅπως θ' ἀκούς προσεχτικά καί μέ συμπόνια, τά βάσανά μας.
 Νά μετρήσεις ξανά τή θλίψη μας, τό λιγοστό ψωμί, τήν ἀρρώστια.
 Καί προπαντός νά κρίνεις μόνος σου Χριστέ μου,
 τό φόβο, πού τρυγάει τό εἶναι μας καί δέν περνᾷ μέ τίποτα,
 ἄν ἔρθει στόν κόσμο μιά πυρηνική καταστροφή.
 Ἐλα Χριστέ καί στάσου Προστάτης - Φύλακας
 Κι ἕνας ἀδελφός μέ κεῖνο τό πράο κι ὠραῖο χαμόγελο,
 πού κάνει ν' ἀνθίζει ἡ μέρα. Νά λάμπουν τά Χριστούγεννα στό
 χιόνι,
 καί μέσα στή ζεστή γωνιά τό ἄρωμα νά πέφτει στίς καρδιές μας,
 ἀπό τοὺς κήπους τῆς Γαλιλαίας, πού δέ χάνονται στό χρόνο.

Κρυφό χαμόγελο τοῦ Μάρτη

Κρυφό χαμόγελο τοῦ Μάρτη, πῶς φανερώθηκες,
 ἔτσι στό καταγάλανο πρωῒνό τῆς Κυριακῆς, σήμαντρο
 πρώτο καί γλυκό τῆς Ἀνοιξης. Κι ἔβαλα στή σειρά
 ὅλες τίς ἐλπίδες γι' ἀγάπη, ταξίδι κι ὄνειρο. Κ' εἶπα:
 Ὅμορφος εἶναι ὁ δρόμος τῆς ζωῆς μας, Κύριε, ὅταν ἐπιτέλους
 λιώσουν τά χιόνια στήν ψυχὴ καί λάμψει ὠραῖος ὁ ἥλιος.

N. SRI RAM

Διαφημιζόμενοι Γκουρού καί Ἀληθινοί Διδάσκαλοι

Ὅταν ἡ λέξη «Γκουρού» ἀποδίδεται σέ κάποιον, αὐτό δέ σημαίνει ἀπαραίτητα ὅτι πρόκειται περί προσώπου μέ κάποια προσόντα. Γκουρού σημαίνει πνευματικός δάσκαλος. Ὁ καθένας πού σκέπτεται καί ζεῖ μιά πνευματική ζωή — αὐτοί ὑπερβαίνουν συνήθως διάφορες τυπικές πεποιθήσεις — μπορεῖ ν' αὐτοδιορισθεῖ Γκουρού. Καθένας πού παραιτήθηκε ἀπό τά γήινα ἐνδιαφέροντα, φορεῖ ἕνα διαφορετικό ἔνδυμα, καί ὅπως εἶναι ἡ περίπτωση ἐνίοτε — ἔχει ἀποκτήσει μερικές φυσικές ικανότητες, τίς ὁποῖες ἡ Ε. Π. Μπλαβάτσκι ὀνομάζει κατώτερους Σίντις, μπορεῖ νά προσελκύσει ὁπαδούς.

Αὐτό εἶναι τὸ εἶδος τῶν Γκουρού, πού συχνά συναντάει κανείς. Οἱ ὁπαδοί συνήθως ὑπερβάλλουν τά πνευματικά τους στοιχεῖα καί δέν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις πού ὁ Γκουρού τὸ ἀποδέχεται σιωπηλά. Ὑπάρχει ἀρκετός ἀριθμός τέτοιων Γκουρού στήν Ἰνδία καί στά μέρη τῆς Ἀνατολῆς, στά ὁποῖα ἔχουν ἐξαπλωθεῖ Ἰνδικά καί Βουδδιστικά καθεστῶτα.

Οἱ ἰδέες πολλῶν ἀπ' αὐτούς

τούς Γκουρού εἶναι περιορισμένες, ἀλλά καθώς προέρχονται ἀπό ἀρχαῖες διδασκαλίες ἔχουν μία γοητεία γιά πολλούς στήν Δύση, πού δέν γνωρίζουν αὐτές τίς διδασκαλίες. Ὁ τρόπος ζωῆς, ἡ ἄσκηση τῆς σκέψης καί ἡ πρακτική πού ἐμπεριέχονται σ' αὐτές ἐξασκοῦν βέβαια κάποια ἔλξη.

Οἱ διδάσκαλοι τῶν διαφόρων θρησκειῶν πού ἐργάζονται ἤδη καί ἄλλοι πού ἀναζητοῦν πελατεία στή Δύση, πιθανόν νά δίνουν μιά περιορισμένη βοήθεια στούς ἀνθρώπους μετά ἀπό τίς γραμμές τῶν σχετικῶν παραδόσεων.

Μερικοί ἀπ' αὐτούς πιστεύουν εἰλικρινά ὅτι κατέχουν τήν ἀλήθεια. Ὁ καθένας φυσικά ἔχει τά ἰδιαίτερα σημεῖα του. Ὑπάρχουν πολυάριθμα Μάντρας (Μυστικοί τύποι) καί «ὑψηλοὶ λόγοι» στήν Ἰνδία, ἀποτύς ὁποίους ὁ διδάσκαλος ἐνίοτε διαλέγει ἕναν ἢ δύο καί τοὺς μεταδίδει σάν τὸ ἀληθινὸ κλειδί στήν πρόοδο, στηριζόμενος στή σημασία τους.

Μερικοί ἀπ' αὐτούς χαράζουν ἕναν τρόπο ζωῆς ὁ ὁποῖος θά μπορούσε νά ἐπηρεάσει με-

ρικές προσφιλείς αδυναμίες, ἴσως γιατί διαφορετικά θά ἔχουν ἐλάχιστους ὁπαδούς ἢ ἴσως γιατί σκέπτονται ὅτι οἱ ἄνθρωποι πού ἔλκονται δέν εἶναι ἀκόμα ἔτοιμοι γιά τό ἀληθινό ὑλικό. Τούς λένε μερικά πράγματα γιά νά ἀπασχολοῦνται. Ἡ ἀποδοχή μαθητῶν ἀπό τοὺς διάφορους Γκουρού πού εἶναι στό χῶρο τους, δέν σημαίνει πολλά ὅπως φαίνεται στήν πραγματικότητα. Οἱ Διδάσκαλοι ἢ Μεμυημένοι γιά τοὺς ὁποίους μιλάει ἡ Θεοσοφική Φιλολογία εἶναι τελείως διαφορετικῆς κλάσεως. Εἶναι οἱ ἀπελευθερωμένες ὑπάρξεις (Ζιβάν-Μούκτας) πού δέν ἔχουν νά ἐξυπηρετοῦν δικούς τους σκοπούς. Δέ διδάσκουν ἀπλῶς ἐκείνους τοὺς ὁποίους δέχονται σά μαθητές κατά τοὺς συνηθισμένους τρόπους. Διδάσκουν μέ ἄλλες μεθόδους, λέγει ἡ Ε.Π. Μπλαβάτσκι, στό Κλειδί τῆς Θεοσοφίας.

Ὁ κόσμος τῆς ἐπιστήμης ἀναγκάζεται νά παραδεχτεῖ ὅτι ὑπάρχει τόση διαφορά μεταξύ ἑνός μυαλοῦ καί ἑνός ἄλλου, ἀνεξάρτητα ἀπό ἀπόσταση, ἔστω καί μεταξύ δύο σωμάτων πού βρίσκονται σέ στενή ἐπαφή.

Ὅταν δύο διάνοιες συνδέονται συμπαθητικά καί τά μέσα μέ τά ὁποῖα λειτουργοῦν ἔχουν συντονισθεῖ γιά ν' ἀνταποκρίνονται μαγνητικά ἢ μιά στήν ἄλλη, τίποτε δέν ὑπάρχει πού νά μπορεῖ νά ἐμποδίσει τήν

ἀναμετάδοση τῶν σκέψεων κατὰ βούληση. Ἡ μόνη διαφορά πού μπορεῖ νά ὑπάρξει ἀνάμεσα σέ δύο διάνοιες εἶναι ἡ διαφορά τῆς **κατάστασης**.

Ὅταν ὑπάρχει ἡ σωστή σχέση ἡ ἀναμετάδοση αὐτή εύκολα γίνεται. Ἐγινε στήν περίπτωση τῆς Ε.Π. Μπλαβάτσκι. Ὁ συντονισμός μπορεῖ νά καλύψει διαφορετικά ἐπίπεδα, ἀλλά ὁ δέκτης - ὁ μαθητής - πρέπει νά εἶναι προπαρασκευασμένος. Νά εἶναι πράγματι δέκτης. Οἱ Διδάσκαλοι οὐδέποτε καταπονοῦν τήν ἀτομική θέληση γιά νά δείξουν τή δύναμή τους. Εἶναι ἀπαράβατος κανόνας γι' Αὐτούς, καί οὐδέποτε ὑπνωτίζουν τοὺς μαθητές τους. Ἐπὶ πλεόν δημιουργοῦν μιά βαθειά πνευματική σχέση μαζί τους καί αὐτό δέν εἶναι δυνατόν ἂν ὁ μαθητής δέν εἶναι προπαρασκευασμένος καί δέν ἔχει ἀπορρίψει ἀπό τή φύση του κάθε στοιχεῖο πού ἐμποδίζει τό δρόμο σ' αὐτή τή σχέση. Ὅμως αὐτή δέν εἶναι σχέση κυριαρχίας ἢ ἐξάρτησης, ἀλλά ἐλεύθερη ἐπικοινωνία καί συνεργασία γιά ὀρισμένους σκοπούς, τοὺς ὁποίους ὁ ἴδιος ὁ μαθητής πρέπει νά πραγματοποιεῖ σάν τίς πιό ἀπαραίτητες στή ζωή. Εἶναι τελείως διαφορετικό ἀπό τή συνήθη σχέση μεταξύ Γκουρού καί μαθητοῦ πού εἶναι καλή ἀλλά προκαταρκτική σ' αὐτή τήν ἀλλαγὴ τοῦ Ἐγώ του πού ὁ μαθητής πρέπει ν' ἀναλάβει μόνος του.

Στή «Φωνή τῆς Σιγῆς», στό σημεῖο πού ἔχει τόν τίτλο «Οἱ ἑπτὰ Πύλες» ἀρχικά ὁ Διδάσκαλος λέει: Προετοιμάσου, γιατί θά ταξιδέψεις μονάχος. Ὁ Διδάσκαλος θά σοῦ δείξει μόνο τήν κατεύθυνση. Τό πᾶν πού μπορεῖ νά ἐπιτύχει μιά σχολή ἀποκρυφισμοῦ εἶναι νά χαράξει τό δρόμο, νά κάνει ὑποδείξεις, συστάσεις καί οὕτω καθ' ἑξῆς. Οἱ Διδάσκαλοι κατὰ κανόνα δέν κάνουν θαύματα καί οὐδέποτε ζητοῦν δημοσιότητα. Ἐνα τέτοιο φαινόμενο προκάλεσε ἡ Ε.Π. Μπλαβάτσκι ὅταν ἦτανε στήν Σίμπλα. Δημιούργησε μιά καρφίτσα. Ὁ Διδάσκαλος εἶπε σχετικά μ' αὐτό (Ἐπιστολή 38 πρὸς Μαχάτμα) ὅτι ἔγινε γιά νά δείξει πόσο εὐκολα προκαλεῖται ἓνα φαινόμενο καί πόσο εὐκολώτερο εἶναι νά ὑποψιαστεῖς τήν αὐθεντικότητά του. Ἀπεχθάνετο αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῆ θαυματοποιΐα.

Ἡ δίψα γιά φαινόμενα εἶναι δίψα αἰσθήσεων. Οὔτε ἡ ἐκτέλεση οὔτε ἡ θέα αὐτῶν διαφωτίζει. Οὔτε ἀποδεικνύουν τήν πνευματική ἀξία κάποιου. Δέ λύνουν κανένα ἀνθρώπινο πρόβλημα. Δέν ὑπάρχει λόγος νά σκεφτεῖτε ὅτι οἱ Διδάσκαλοι ἔχουν ἀποσύρει τό ἐνδιαφέρον τους ἀπό τή Θ.Ε. γιατί δέν ἐπικοινωνοῦν γραπτά μαζί μας καί γιατί δέν ἐμφανίζονται στοὺς κύκλους μας, θεαματικά.

Βοηθοῦν ἀπό τὰ ἐσώτερα ἐπίπεδα, ὅσο εἶναι δυνατό νά

κάνουμε αὐτή τή βοήθεια πιθανή. Μόνο μερικές φορές καί σπάνια, γίνονται γνωστοί στὸν κόσμο μέ τή φυσική ἢ μεταφυσική τους μορφή. Ἡ Ε.Π. Μ. λέει ὅτι πρέπει κάποιος ν' ἀνυψωθεῖ στό πνευματικό ἐπίπεδο τῶν Διδασκάλων γιά νά μπορέσει νά ἔλθει σ' ἐπαφή μαζί τους.

Ἐσωτερικά, στήν οὐσία, στήν ἀλήθεια, ἓνας Διδάσκαλος ἢ ἓνας Ἀσέκα (γιά νά χρησιμοποιήσουμε τόν ἐκφραστικό Βουδδιστικό ὄρο) εἶναι Πνεῦμα, Δύναμη πού κατευθύνεται πρὸς ὀρισμένους σκοποὺς, πού ἐξυπηρετοῦν τό ὑπέρτατο καλὸ ὅλων τῶν εὐαίσθητων καί συνειδητῶν ὑπάρξεων. Μέσα μας ὑπάρχει μιά φυσική ἐπιθυμία στίς καλύτερες στιγμές μας νά ἐκτεθοῦμε σ' αὐτή τήν ἐπιρροή, νά γίνουμε ἓνας ἀγωγός αὐτῆς τῆς δυνάμεως, ὅχι ἓνα ἀσαφές κάτι, πού δέ σημαίνει τίποτε. Γιά νά ἐλκυστοῦμε ἀπὸ τή φύση αὐτῆς τῆς ἐπιρροῆς, καί νά τή νοιώσουμε στίς καρδιές μας, εἶναι ἡ ἀγάπη μᾶς πρὸς τόν Διδάσκαλο, πρὸς τήν ἀνθρωπότητα καί ὅλα τὰ πλάσματα ἐπίσης. Ἀμα ἡ δύναμη αὐτή εἶναι αὐθόρμητη γίνεται ἀπόλυτη προσχώρηση τοῦ ἀτόμου στίς ἐνέργειες αὐτοῦ τοῦ πνεύματος πού ὑπάρχει σ' ὅλους τοὺς Τέλειους Ἀνθρώπους, ἡ Οὐσία πού συνιστᾷ τήν ὑπαρξή Του, ἡ ὁποία ὑπάρχει ἐπίσης καί σ' ἐμᾶς καίτοι ἴσως

δέν έχει ακόμη άφυπνισθεῖ. Ἡ ἐσώτερη αὐτῇ ἔνωση δέν ἐλαττώνει μέ κανένα τρόπο τήν ἐλευθερία τοῦ μαθητῆ. Εἶναι σά δύο φλόγες πού ἐνώνονται γιατί τίποτε δέν τίς ἐμποδίζει ἢ σάν δύο αὔρες σέ συμπαθητικό συντονισμό πού κρατάει ἡ καθεμία τήν προσωπικότητά της. Εἶναι μία ὁμορφη πραγματικότητα ἢ ἀντίληψη ἢ ὁ,τιδήποτε σκεφτοῦμε ὅτι μπορεῖ νά εἶναι.

Τήν καρδιά τῆς Ἀγάπης, τήν ὁποία ἀναζητοῦν οἱ Διδάσκαλοι ὅταν ψάχνουν γιά μαθητές μέ-

σα στήν ἀνθρωπότητα κάθε ἐποχῆς.... ἔτσι μέσα στό σκοτάδι τοῦ ἀνθρώπινου ἐγωισμού, στή ζοφερή νύχτα τῆς ἀνθρωπίνης πάλης, ἡ Καρδιά τῆς Ἀγάπης, λάμπει σάν φῶς στό σκοτάδι, καί ὁ Διδάσκαλος τή βλέπει καί ξέρει ὅτι ὁ μελλοντικός μαθητής ὑπάρχει ἐκεῖ. Δέν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος νά βρεῖς τήν Ἀτραπό.

«Οἱ Διδάσκαλοι καί ὁ Δρόμος πρὸς Αὐτοῦς»

Ἄννυ Μπέζαντ

(Μετάφρ. Σ. Χαλ.)

Rukmini Devi

Μετέστη στόν πνευματικό κόσμο ἡ Rukmini Devi, σύζυγος τοῦ Γ. Ἀραντέιλ (Γ' Προέδρου τῆς Θ.Ε.) καί ὑποψηφία στίς τελευταῖες ἀρχαιρεσίες διά τήν προεδρίαν τῆς Θ.Ε.

Ἡ ἐκλιπούσα προσέφερε πολλές ὑπηρεσίες στή Θεοσοφική κίνηση καί ἐπεσκέφθη κατ' ἐπανάληψιν τήν Ἑλλάδα, ὅπου ἄφησε ἄριστες ἐντυπώσεις.

Για αναγγελία της εκδόσεως να στέλνεται ένα αντίτυπο. Για βιβλιοκρισία, χωρίς να δεσμεύεται το περιοδικό, δύο αντίτυπα, από τα οποία το ένα απευθείας στον κριτικό του Ιλισού κ. Νίκο Α. Τέντα, Παλαιών Πατρών Γερμανού 46, Θεσσαλονίκη 546 22.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ: ΝΙΚΟΣ Α. ΤΕΝΤΑΣ

Nicolae Ceausescu: «ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΩΝ ΣΕ ΑΠΥΡΑΥΛΗ ΖΩΝΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗΣ»

Ο πολύπειρος πολιτικός μας κ. Γ. Μαύρος προλογίζει την έκδοση με την πολυσήμαντη επισήμανση: «Ο Πρόεδρος Ν. Τσαουσέσκου προβάλλει σήμερα σαν μεγάλη πολιτική προσωπικότητα. Η απήχρησή του περνά τα σύνορα της Ρουμανίας και της Ευρώπης και παίρνει διαστάσεις παγκόσμιες στην ταραγμένη και επικίνδυνη εποχή μας».

Είναι αλήθεια ότι κύριο στοιχείο της εξωτερικής πολιτικής του Ρουμάνου λαϊκού ηγέτη είναι ο αφοπλισμός, η ειρήνη, η συμφιλίωση και η συνεργασία των λαών. Μα περισσότερο εμφανείς είναι οι θέσεις του για ασφάλεια και ύφεση στην Ευρώπη και τη δημιουργία ζωνών χωρίς πυρηνικά, όπως, για παράδειγμα, στα Βαλκάνια. Λιберικής και αναρχής είναι η προσπάθειά του για απόρριψη Βαλκανικής. Ο λόγος απλός: «Η Ρουμανία ξει στα Βαλκάνια...». Μονάχα ειρηνικά βαλκάνια διασφαλίζουν και την επιβίωση του λαού του. Συνεντεύξεις, άρθρα, θέσεις συνθέτουν ένα πολιτικό πόνημα ειλικρινούς επι κοινωνίας, χωρίς καμιά μικροπολιτική σκοπιμότητα, και δικαιολογούν απόλυτα τον χαρακτηρισμό του Γ. Μαύρου: «Ο Ν. Τσαουσέσκου είναι κήρυκας της ειρήνης, της συμφιλίωσης και της αγάπης ό των των λαών».

Π.Β. Πάσχου: «ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ»

«Για τον Παράδεισο υπάρχει προσωπικό κλειδί, που δεν δανείζεται σε κανένα και από κανένα» ή «Τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος

δεν πουλιώνται». Είναι αγιαστικός ο λόγος του Πατροκοσμά. Ο σέμνός των ορέων θεόσοφος και Μαρτύρων ισοστάσιος, πλησίασε την ψυχή του ολιγράμματος ακροατηρίου με τη Χάρη του Αγίου Πνεύματος. Να τη στηρίξει ελληνορθόδοξα. Να σώσει τον έλληνα και το Γένος που είχε αγριέψει «από την αμάθειαν».

Ο αρματομένος φωτεινότητα και εσωτερική διαύγεια θεολογικός λόγος του Π.Β. Πάσχου, παρουσιάζει εκκλησιολογικά και άνθρωπολογικά την ιερή διδασχή του αποράμιλλου προφήτη του Γένους, με υποδείξεις για μίαν ακόμη ευρύτερη μελλοντική έρευνα: «Θα ήταν χρήσιμη μια μελέτη της ρητορικής τέχνης του Αγίου Κοσμά, που δεν είναι καθόλου τυχαία και αφελής, παρά τη φαινομενική της απλότητα». Σκέψη καθάρια, ανταύγεια της πνευματικής όρασης του περιπατητή ασκητή - κήρυκα της αλήθειας: «Η υπερηφάνεια είναι η θυγατέρα του διαβόλου» ή «Η ψυχή είναι ο άνθρωπος!» Όπου υπάρχει ψυχή τότε εύκολα δίνεται «Το Γάλα της Κυριακής» στα φτωχά παιδιά του σχολείου!

Ο Πατροκοσμάς του Π.Β. Πάσχου, φορτωμένος μνήμη εθνικής ζωής, φέρνει, σε μέρες χαλεπές, το μήνυμα της λύτρωσης. Η αποδοχή του είναι εθνικό χρέος...

Ελένη Αργέστη: «ΜΟΝΟΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟ ΧΡΟΝΟ»

Στο απόλυτο νομοθετείς
των κυττάρων μου τους φωτογενείς πολλαπλασιασμούς.
Με υποτάσσεις στους χώρους
αναχαιτίζοντας της απώλειάς μου την απειλή!
Κι εγώ,
σφραγίζοντάς σε με το υπέροχο πρόσωπό μου
στο διηνέχες θα μείνω
ανεξίτηλο ίχνος σου...

Μαγική ουστηλασία του χρόνου είναι ο έκπαγλος λόγος της Ελ. Αργέστη, καθώς πειράται πρωτοσυνάντηση της αρχής της σε σκοτεινούς μαιάνδρους. Η φωνή της, μελωδία και ιδέα μαζί, μεταβάλλεται από ήχο σε φως για να εκφοβίσει τον τρόμο και να καθορίσει λάμψη του νου το ακαθόριστο:

Το κλειδί των μυστηρίων
εντός μου κρατώ!

Αυτά την καθοδηγούν στις μυριάδες πραγματοποιήσεις του Εγώ και του Ένα στην αιώνια επανάληψή τους. Και επιτυγχάνεται η θεο-

κοινωνία με ειρηναία αύρα φωτός και εὐτολμα σχήματα στην κόψη του χάρους.

Ποίηση εκρηκτική στη κεραυνέα μεγαλοπρέπειά της. Μεστή από τη σοφία της ηλικίας των ήλιων. Και γλυκασμός της αθανασίας με λόγο ζοήρρητο!...

Ἄγγελου Καρούσου: «ΣΑΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ» ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Οι πεθασμένοι θεσμοί
σαν τις παλιές ιδέες είναι φέρετρα

Ξεσπάθωμα: Όχι. Λίμα για αλήθεια. Πόνος για τη χώρα της γαλήνης ομορφιάς, στην οποία, σήμερα, το κάθε αγαθό αποχτινέται με το ευκαιριακό τεχνασμα, τη βία και τον τζόγο. Έτσι μακραίνει η απροσμέτρητη σειρά των αδυνάτων, για να πολλαπλασιαστούν οι σκλάβοι και οι χαφιέδες.

Αυό είναι για τον Αγ. Καρ. οι κακοδαμονίες της εποχής μας: ο καπιταλισμός κι ο ολοκληρωτισμός. Ο πρώτος ζουγκλοποιεί την κοινωνία με την κληρονομιά και την μεγαλοϊδιοκτησία, κι ο δεύτερος με τον φόβο:

Πλούσιοι τόποι κι οι άνθρωποι να πεινάνε
ελεύθεροι τόποι
και πάνω τους οι πιο πολλοί είναι σκλάβοι.

Όπου απουσιάζει η ελευθερία, ο θάνατος είναι. Και το όνειρο που ελπίδοστολίζει το μέλλον. Με το πικρό παράπονο του ποιητή στά χείλη:

Γιατί να μην έχει πολιτικούς η Ευρώπη
τόσο μεγάλους σαν τους καλλιτέχνες της!

Ο Αγ. Καρούσος είναι ένας μαχητικός λαϊκός ποιητής: «Λεν υπάρχει τέχνη πάνω από το Αυό» ομολογεί. Με στίχους επιγραμματικούς, σχεδόν αποφθεγματικούς. Ο ποιητής της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας είναι και των ιδεών του μέλλοντος.

Παύλου Α. Κυριακίδη: «ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΠΟΥ ΜΕΤΑΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΧΩΡΙΑ ΣΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ»

«Το μόνιμο φαινόμενο της αστικοποίησης, ιδιαίτερα σε περίοδο μεγάλων κοινωνικών αλλαγών και θεσμικών μετασχηματισμών, έχει τεράστιες πρακτικές προεκτάσεις τόσο για την ιδιωτική όσο και για την εθνική ζωή».

Γι' αυτό η κοινωνιολογική μελέτη για τα προβλήματα των ατόμων που μετακινούνται από τα χωριά στις πόλεις έχει ειδικό εθνικό βάρος όταν αποδεδειγμένα υπάρχει η τάση συνεχούς μειώσεως του αγροτικού πληθυσμού. Ο Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων κ. Παύλος Κυριακίδης εξετάζει με σύγχρονες, απόλυτα παραδεκτές μεθόδους, τις εξωτερικές (κοινωνικο-οικονομικός χώρος) και τις εσωτερικές (προσωπικότητα υποκειμένων) προϋποθέσεις επιτυχίας και σωστής προσαρμογής των μετακινούμενων για εγκατάσταση σε πόλεις της πατρίδας.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, ύστερα από επίσημη επιστημονική προετοιμασία, με λαμπρά αποτελέσματα. Το «είγμμα» ανταποκρίθηκε στις απαιτήσεις του ερευνητή Καθηγητή. Τώρα ευελπιστούμε πως τα πορίσματά του θα καθοδηγήσουν τους υπεύθυνους σχεδιαστές του εθνικού μας μέλλοντος.

Κώστα Ζηλεμένου: «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ – ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ»

«Η πρωτοβουλία να μειωθούν οι εξοπλισμοί είναι η πρώτη φροντίδα και το πρώτο μέλημα των σημερινών γενεών... Η διαλεκτική σχέση πολέμου και ειρήνης θα αμβλυνθεί μόνο με την μείωση των εξοπλισμών».

Διαρκής επαγρύπνηση, για την προστασία του Συντάγματος και των πανανθρώπινων αξιών είναι ο καθημερινός δημοκρατικός διάλογος του κ. Κώστα Ζηλεμένου, νομικού με συνταγματική ειδίκευση, με την εξουσία και τον Λαό. Εφόδιό του η άριστη επιστημονική κατάρτιση και η ασυνθηκολόγητη αγωνιστικότητα να φτάσει στους πολίτες η αλήθεια. «Όσο πιο γυμνή δίνεται στο κοινό μια είδηση, τόσο η Δημοκρατία είναι ισχυρότερη».

Πάντως τα περισσότερα μελετήματα του κρινόμενου ποιηματος αφορούν την αναθεώρηση του ισχύοντος συντάγματος. Με επιστημονική ευθύνη προσδιορίζει το ρόλο των πολιτειακών οργάνων με μία πληρέστερη φιλολαϊκή έκφραση της Δημοκρατίας. Μοναδικό, ίσως, μειονέκτημα εμφανείς δηκτικοί προσωπικοί χαρακτηρισμοί.

Παρά ταύτα ο μεστομένος πολιτικός του στοχασμός προσδίδει στο ποίημα κύρος και επιστημονική πρωτοπορεία. Ακόμη και μία μοναδική σε φωτεινότητα διείσδυση του ζωογόνου πνεύματος στην θεϊκή πρόσβαση της αλήθειας: «Το κυρίαρχο επικαιρικό των αυλόδουλων διαλύεται στην αχλύ των αιώνων, ενώ το ταπεινό της πλαστοουργίας διαιώνίζει την αλήθεια και το βαθύτερο νόημα της ζωής στους κύκλους του χρόνου».

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τά Γραφεία του «Ίλισου», Χαρ. Τρι-
κούπη 26, α' όροφος Κωδ. 106 79, εĩ-
ναι άνοικτά καθημερινώς πλην Σαββά-
του 10 - 1

Τηλ. Γραφείων 3620.702

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ

Παρακαλούμεν, άποστέλλετε μέ τα-
χυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν εις
τήν διεύθυνσιν: «Κωστήν Μελισσαρό-
πουλον, Χαρ. Τρικούπη 26, α' όροφος
Κωδ. 106 79, Αθήνας». Αποστολαί
μέ τραπεζικός έντολός μās δυσκο-
λεύουν πολύ.

ΑΛΛΑΓΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΝ

Τεύχη άποσταλέντα στούς κατωτέ-
ρω συνδρομητάς μας, έπεστράφησαν
άπό τό Ταχυδρομείον μέ την σημείω-
σιν: «μετώκησε» ή «άγνωστος». Παρα-
καλούνται όσοι τούς γνωρίζουν νά
τούς ειδοποιήσουν ή νά μās δώσουν
τάς διευθύνσεις των:

ΑΘΗΝΩΝ

Γιάννης Λιάκουρας, Πειραιεύς
Δημ. Νεοτρίδης, Αθήναι
Μαίρη Σακκή, Αθήναι

ΕΠΑΡΧΙΩΝ

Μιχ. Δηλαβαράκης, Ηράκλειο
Χρυσ. Καζακίδης, Δράμα
Ίω. Παπαδόπουλος, Δράμα
Αντ. Τραμβαλίδης, Θεσ/νίκη
Γ. Πισιμάνης, Θεσ/νίκη

ΕΓΚΑΤΕΛΕΙΨΑΝ ΤΟΝ ΓΗΙΝΟΝ ΒΙΟΝ

Πυθαγ. Δρουσιώτης, Λεμεσός
Γεώργ. Χ. Νικολάου, Μέγαρο
Χριστόδ. Σαρρόπουλος, Βόλος

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(Μέ τή σειρά λήψεως)

Αθην. Αβέλιος: Έπαθλα και Χάριτες
(ποίηση). Αθήνα 1985.

Αντώνιος Ν. Βιστάκης: Η Έλληνική
γενιά τής δεκαετίας του 1940. Ρέ-
θυμο 1985.

Τζένη Διαμαντή-Παπαϊωάννου: Φωνές
στό χάος (ποιήματα).

Καίτη Παπαδάκη Καραμήτσα: Φλόγα
και στάχτη (ποίηση). Αθήνα 1986.

Πόπη Αντωνίου-Σφαλαγκάκου: Ένδο-
σκόπηση (ποίηση). Θεσ/νίκη 1986.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Τριφυλλιακή Έστία. Διευθ. Διον. Κακί-
σης (Ιούλ.-Σεπτ.)

Ροταριανός Όμιλος Ηρακλείου (Σεπτ.-
Όκτ., Νοέμ.-Δεκ.)

Πνευματική Κύπρος. Διευθ. Κύπρος
Χρυσάνθης (Όκτ.-Δεκ., Γεν.-Φλεβ.)

Ηπειρωτική Έστία. Διευθ. Δ. Κόκκινος
(Νοέμ.-Δεκ.)

Ισραηλινά Νέα. Έκδ. Δ. Νικολαΐδης
(Δεκ.-Ιαν., Φεβρ.)

Σύγχρονη Σκέψη. Αρχισ. Γ. Χαλατσάς
(Ιαν., Φεβρ.)

Χρονικά. Υπεύθ. Ίωσ. Λόβινγκερ (Ιαν.-
Φεβρ., Μάρτ.)

Ευφοριών. Έκδ. Τασία Παπαϊωάννου-
Μπενουπούλου (Ιαν.-Φεβρ.)

Δαυλός. Διευθ. Δημ. Λάμπρου (Φεβρ.,
Μάρτ.)

Σμύρνα. Διευθ. Ίσ. Μαλιαβρούβα (Φε-
βρ.)

Τό κουτί τής Πανδώρας. Διευθ. Κατε-
ρίνα Τσαλίκη-Κοτσιώρη (Φεβρ.)

Περιοδικό Έλληνίδων Βορείου Ελλά-
δας Νο 164

Νέα Σύνορα. Διευθ. Δ. Βαλασκαντζής
(Μάρτ.-Απρ.)

Ό Φυσιολάτρης (Μάρτ.-Απρ.)

«ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΛΙΣΟΣ»
τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας
ἐν Ἑλλάδι

Χαρ. Τρικούπη 26 - Ἀθήναι 106 79

Ἐκδότης Διευθυντής:

Κωστῆς Ν. Μελισσαρόπουλος
Πλατ. Ἑθνικῆς Τραπέζης 3, Φιλο-
θέη 152 37

Τιμὴ τεύχους Δρχ. 100

Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1986

Καβάλα: Πέτρος Φραγκίδης
Κέρκυρα: Ἀλέξ. Λουῆρος
Κομοτινή: Ἐλ. Τσιτσόπουλος
Λαμία: Ἀντ. Τριανταφύλλου
Λάρισα: Ἰσ. Φελλούς
Μυτιλήνη: Δ. Ροδάκης
Ξάνθη: Μάριος Κουτσουρίδης
Πάτρα: Ἀθ. Κοντοσάκης
Ρέθυμνο: Ἀντ. Βιστάκης
Ρόδος: Σταῦρος Βαφεΐδης
Σέρραι: Ἀνέστης Σάββας
Σῦρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίδα: Γ. Τσαγκαρούλης
Χανιά: Ἐμμ. Νοδaráκης
Ἀρμόχωστος: Ἀνδρ. Τσόκκος
Λεμεσός: Ἀνδρὸς Σωτηρίου
Λευκωσία: Θεοφ. Παναγιώτου, 2
Ὅθωνος, Τ.Τ. 102, τηλ. 474815
Πάφος: Κ. Καθητζιώτης
Τουρκία: Γ. Βακαλόπουλος

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ «ΙΛΙΣΟΥ»

Βόλος: Γ. Κουκουβίνος

Δράμα: Φιλ. Τζάλλας

Ζάκυνθος: Ἀλέξ. Κολπονδίνος

Ἡράκλειον: Βασ. Βασιλείου

Ἰωάννινα: Μιχ. Πραπίδης

**ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΑΣ
ΕΤΗΣΙΩΣ ΔΡΧ. 600-1.000**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

	σελ.
Μετάσταση Κριναμοῦρτι	74
Στ. Βασαρδάνης: Μνήμη μιᾶς Μεγάλης Μορφῆς	74
Ὁ Κριναμοῦρτι στά 85 του χρόνια	79
Κριναμοῦρτι: Ἡ φλόγα τῆς προσοχῆς	88
Π. Παπασλιώτης: Μιά ἀπάντηση στὸν κ. Νίκο Δήμου	99
Π. Ἀναγνώστου: Ἡ 25ῃ Μαρτίου καὶ οἱ Τέκτονες	103
Γ.Ι. Κατσαμπῆς: Μία ἐπιστολή	105
Κ.Ν.Μ.: Πολύπλευρος ἡ ἔννοια τοῦ Λόγου	106
Σαρ. Παυλέας: Ἀναστήσου κι ἔρχου στοὺς Ἑμμαοὺς	107
Πετρ. Παναγιωτίδου: Ὁ Χριστὸς	109
Ἡλ. Μικρούτσικου: Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴ Μαγιόρκα	111
Μαρία Δ. Βλάχου: Πλάτων, ὁ Ὑπερβατικὸς Διδάσκαλος	115
Ἄντα Μπρούμη: Τὸ πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἱατρικῆς	125
Ἀντιγόνη Γαλανάκη-Βουρλέκη: Εἶδωλο στὸν καθρέφτη	133
Λούλα Δ. Κωνσταντινίδου: Ἄν ἴσως κι ἔρθεις κάποτε	134
» » Κρυφὸ χαμόγελο τοῦ Μάρτη	134
Ν. Σρί Ράμ: Διαφημιζόμενοι Γκουρού καὶ ἀληθινοὶ Διδάσκαλοι	135
Νεκρολογία: Rukmini Devi	138
Νίκος Ἀ. Τέντας: Τὰ Νέα Βιβλία	139
Μεταξὺ μας	143

Στά προσεχῇ τεύχη

Παν. Ἀναγνώστου: Νικόλαος Π. Παράσχης
Σπῦρος Νάγος: Περὶ Ἑλευσινίων Μυστηρίων
Χρ. Βασιλείου: Ὁ μῦθος Κυβέλης καὶ Ἄπιδος
Βασ. Ρόζου: Καθῆκον καὶ ἠθικοὶ νόμοι
Παν. Ἀναγνώστου: Τὸ πρωτοελληνικὸ πνεῦμα ἀρχαιότερο τοῦ Αἰγυπτιακοῦ
Αἴμ. Ἰβου: Ὁ ἄνθρωπος, ὁ μεγάλος αὐτοαγνοοῦμενος
Παν. Βλαχόπουλος: Τὸ βάθος τῆς σιωπῆς
Θ. Κιουστελίδης: Γιά τὴν ἀναζήτηση τοῦ Διδασκάλου
Καθ. Mayes: Αὐτὸ τὸ καταπληκτικὸ παιδιά
Μπάυρον: Ὁ Κάιν (μετάφρ. Ἀ. Κουνάνη)

Βιβλία Κρισναμούρτι

Στά πόδια του Διδασκάλου (Έκδ. 1966)		150
Έκλογαί από τόν Κρισναμούρτι (Κ. Μελισσαροπούλου)		300
Ο Κρισναμούρτι γιά τόν Διαλογισμό (Κ. Μελισσαροπούλου)		150
Έκπαίδευσι καί σημασία ζωής	— 1953	300
Έλευθερία, ή άρχή καί τό τέλος	— 1954	650
Στοχασμοί πάνω στή ζωή (Α΄ σειρά)	— 1956	600
Στοχασμοί πάνω στή ζωή (Β΄ σειρά)	— 1958	600
Στοχασμοί πάνω στή ζωή (Γ΄ σειρά)	— 1960	800
Όμιλίες στήν Εύρώπη	— 1967	500
Στή σιγή του Νοῦ	— 1970	400
Η άναγκαιότητα τής άλλαγής	— 1970	400
Τό πέταγμα του άετου	— 1971	350
Τά πρώτα βήματα τής μάθησης	— 1975	600

Έγγραψετε νέους συνδρομητάς

Συνδρομή 1986 δρχ. 600

Φιλική προαιρετική δρχ. 1.000

Έξωτερικού \$ 10, άεροπορικώς \$ 15

«Έπιλογαί» ΙΛΙΣΟΥ

Α΄ Τριετίας 1956—1957—1958

Β΄ Τριετίας 1959—1960—1961

Γ΄ Τετραετίας 1962—1965

έκάστη δεμένη πρὸς δρχ. 400

Δ΄ Πενταετίας 1966—1970

Χαρτόδετη δρχ. 400, δεμένη δρχ. 500

Αί συνδρομαί ή αντίτιμον βιβλίων νά αποστέλλωνται μέ ταχυδρομικήν ή τραπεζικήν έπιταγήν -όχι μέ έντολήν- επ΄ όνόματι Κωστή Μελισσαροπούλου
Χαρ. Τρικούπη 26, α΄ όροφος Κωδ. 106 79. Τηλ. 3620-702

Η ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ

ΣΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ «ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ» Α.Β.Ε.Ε.

Τηλ. 9217513 - 9214820